

N:o 10.

Ank. till Riksd. Kansli den 12 April 1882, kl. 3 e. m.

*Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5,
angående väckt fråga om revision af stadgarne för det
akademiska examensväsendet.*

Kammaren har behagat till sitt Första Tillfälliga Utskott hänvisa en af Herr *S. Wieselgren* väckt motion (N:r 2), att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om

revision af de stadgar, som röra det akademiska examensväsendet, i sådan syftning, att filosofie kandidat-examen upphör att vara vilkor för rätt att aflägga licentiatexamen i filosofiska fakulteten, samt att de för teologiska och juridiska lärdoms- och embets-examina, för medicinska lärdomsexamina samt för kansliexamen nu stadgade förberedande pröfningar må varda afskaffade.

Såsom motiv för detta förslag har motionären, hvad först filosofie kandidat-examen vidkommer, hufvudsakligen anfört, dels att såväl lärare som studerande vid flera tillfällen yttrat missnöje med den nuvarande anordningen, som ålägger den i elementarläroverkets afgangsexamen för "mogen" förklarade ynglingen att, före de vetenskapliga studier, hvartill böjelse och tillämnad lefnadsriktning mana honom, offra ytterligare fyra till fem år på en läsning af högre skolkurser i vissa tvångsåmnen, som förmenas vara oumbärligt *förberedande* för det egentligen vetenskapliga studiet, medan den dock i sjelfva verket föga eller intet gagnar detta ändamål. En sådan anordning, hvilken redan i och för sig sjelf är af beskaffenhet att försvaga håg och lust för vetenskapliga studier, verkar äfven medelbart i samma riktning genom

att onödigtvis föröka deras kostnader, som gå till universitetet för att inhemta vetenskaplig bildning.

Såsom filosofie kandidat-examen är förberedande för licentiat-examen inom filosofiska fakulteten, så finnas äfven förberedande filosofiska examina såsom vilkor för lärdomsgrader och embetsexamina inom de öfriga fakulteterna, undantagandes för bergsexamen. Om samtliga dessa preliminärexamina gäller, i motionärens tanke, hufvudsakligen detsamma som om förstnämnda examen blifvit yttradt: de ådraga studenten ökade kostnader, splittra hans krafter, öda hans tid. Skulle möjligen ett eller annat af de i någon preliminärexamen ingående ämnen vara af den vikt för det efterföljande specialstudiet, att detta ej kan utan insigt i det eller de förra med vederbörlig grundlighet bedrifvas, så har man tvänne vägar att välja emellan: antingen att förlägga pröfningen i detta preliminärämne till den slutliga hufvudexamen, eller ock förlita sig deruppå, att det i sakens natur liggande tvånget att förskaffa sig de insigter, som äro ett oundgängligt vilkor för studiet af de i slutexamen ingående ämnen och följaktligen för framgång i denna examen, utgör en lika fullständig garanti i sak, som den formela garanti, man sökt i en obligatorisk preliminär.

De förberedande examina, motionärens förslag afser, äro följande:

1) *Teologisk-filosofisk* examen, hvilken, till en början införd såsom fakultativ (Kungl. skrivelsen den 3 Mars 1865), genom Kungl. skrivelsen den 26 Januari 1877 bestämdes såsom vilkor för inträde i teologisk fakultet efter den 15 September 1879. Den omfattar, jemte latinskt stilprof, muntlig pröfning i latinska, grekiska och hebreiska språken, teoretisk filosofi samt historia.

2) *Juridisk-filosofisk* examen utgör vilkor för rätt att aflägga juris kandidat-examen. Enligt Kungl. skrivelsen den 22 April 1853 skall examinand, för att kunna i denna examen godkännas, hafva erhållit minst åtta betygsenheter, och bland dem minst adprobatur i latinska språket, teoretisk och praktisk filosofi, historia, statistik och matematik, samt de öfriga betygen, enligt examinandens val, antingen i nyssnämnda eller andra till filosofiska fakultetens läro-område hörande ämnen.

3) *Förberedande examen* för rätt att aflägga examen till *rättegångsverken* eller till *Kungl. Maj:ts kansli* omfattar, enligt förordningen angående embetsexamina den 9 Oktober 1863, pröfning i latinska och franska språken, historia, statskunskap samt filosofisk rätts- och samhällslära.

4) *Medicinsk-filosofisk* examen, som utgör vilkor för inträde i den medicinska fakulteten, omfattar numera, enligt Kungl. skrivelsen den 12 December 1873, pröfning endast i zoologi, botanik, fysik och kemi; dock att den, som vill undergå medicinsk-filosofisk examen, måste hafva i afgangsexamen aflagt prof på, eller sedermera genom särskild pröfning visat sig hafva förvärfvat "godkända" insigter i latinska språket och matematik. Förut, enligt föreskrifterna af den 22 April 1853, fordrades i medicinsk-filosofisk examen åtta betygsenheter, och ingingo latin och matematik bland dess tvångsämnen.

5) *Filosofie kandidat*-examen — hvarom närmare i det följande — är förberedande examen dels för filosofie licentiat-examen, dels för akademiska lärdomsgrader och embetsexamina i öfriga fakulteter, i det den under vissa vilkor kan ersätta samtliga ofvan omnämnda preliminärexamina. I öfrigt är den att anse för ett slags embetsexamen till adjunks- och kollegabefattningar vid allmänna läroverken (Stadgan af den 1 November 1878, § 55; jfr Kungl. cirkuläret den 12 September 1879).

Med det enda undantaget af den embetsexamen, som kallas examen till bergsstaten (Kungl. förordningen den 9 Oktober 1863) och hvilken ytterst sällan förekommer, mötes sålunda den till akademien ankomne studenten af en preliminärexamen, åt hvad håll han än vänder sig. Och med blott samma, enda undantag är realstudenten utestängd från rätt att aflägga universitetsexamina: antingen ingår latin i preliminärexamen (1, 2, 3, 5) eller åtminstone förutsättes latinsk studentexamen (4).

De akademiska preliminärexamina i det skick, hvori de nu framstå, hafva uppkommit såsom en följd af det för universiteten ursprungligen alldeles främmande åliggandet att omedelbart sörja för och inför staten ansvara för embetsmannabildningen. Svaga förebilder till preliminärerna förekomma väl tidigare, men föga jemförliga med dessas nuvarande beskaffenhet.

Inrättandet af akademiska *embetsexamina* förskrifver sig från midten af adertonde seklet. Hos Kungl. Maj:t hade anmälts — heter det i Kungl. förordningen den 10 Mars 1749 — huruledes en stor del af den vid akademierna studerande ungdomen, som vändt sin håg till lagfarenheten, ej skall med nödig flit och möda vinnlägga sig om att inhemta den dertill hörande vetenskap, utan, så snart de smakat dess första grundläror, lägga studierna å sido och taga afsked från akade-

mien, utan vitnesbörd om deras skicklighet, hvarefter de söka tillträde i rätterna, blanda sig i sakdrifvande och fika efter tjänster; och emedan af öfning och förfarenhet allena, ehuru den eljest hafver sin stora nytta och värde, lagfarenheten ej nog grundligen kan läras, så framt ej förut en god och tillräcklig kunskap derutinnan blifvit igenom studier inhemtad; och af sådana omogna ämnen, enär de komma att sköta verkliga sysslor, svårigen annat kan väntas, än oredor och hvarjehanda olägenhet för dem, hvilkas egendom och välfärd varder anförtrodd i deras händer, — så hade Kungl. Maj:t funnit nödigt, att de som ville framdeles blifva befordrade till sysslor, som fordra kunskap om lag och rätt, förpligtas att ej lemna akademien utan intyg om tillräcklig insigt i lagfarenheten, särdeles i de delar deraf, som förnämligast höra till det ämne, hvori de föresatt sig att tjena det allmänna. Derför förordnades, "det ej någon skall tillåtas auskultera och advocera, eller antagas till notarius i de verk, hvarest rättegångssaker förekomma och drifvas, icke förordnas till fiskal, ej eller föreslås till auditor, landssekreterare och borgmästare, som ett sådant vitnesbörd ej kan uppte"; hvarjemte vederbörande förbjödos att meddela slikt vitnesbörd åt någon, "som icke förut antingen en gång åtminstone disputerat uti något till lagfarenheten hörande stycke, eller vid öppna dörrar och inför ett öfverfrågor och svar noga hållet protokoll blifvit af juris och moralium professorerne uti lagfarenheten och dess grundvetenskaper förhörd och sig dervid väl och försvarligen förhållit." Denna författning fullständigades genom Kungl. förordningen den 9 Mars 1750 om akademiske vitnesbörd, som dels stadgade hvad akademiska betyg skulle innehålla, dels föreskref, att förordningen af den 10 Mars 1749 ej blott skulle noga tillämpas i fråga om de studerande, som ämnade sig till rättegångsverken, utan ock "sträcka sig till dem, som lämpat sin håg att tjena vid de andre regeringens civile grenar, i så måtto, att när en studerande i näst nämnde ändamål ärnar begifva sig ifrån akademien och begär akademiskt vitnesbörd, skall han förut vid öppna dörrar i consistorio, under behörigt protokolls hållande öfverfrågor och svar, af vederbörande professorer förhöras i de vetenskaper, som lägga grunden till hans tillernade göromål och dermed ega närmaste gemenskap, hvilka consistorium åligger att behörigen urskilja." På samma gång ålades kollegier, allmänna verk, landshöfdingar och andre embetsmän att ej utan nämnda vilkor "lemna någon insteg till tjänstgörande eller auskulterande hos sig." Härmed voro examen till rättegångsverken och kansliexamen grundlagda. Derefter tillkommo bergsexamen (B. koll. bref den 20 September 1754 och 23 April 1761) samt kameral-examen (Kungl. brefvet den 30 April 1799).

Sedan universiteten sålunda i viss mån förvandlats till examensanstalter, af hvilka staten fann nödigt att fordra vitnesbörd om, att sökande till dess embeten och tjänster inhemtat, såsom orden lyda i Kungl. förordningen den 10 Mars 1749, "den dertill hörande vetenskap", fördes man af *dåvarande* förhållanden till inrättande af förberedande examina, som gjordes till vilkor för rättigheten att aflägga embets-examina. Det äldre elementarläroverket (trivialskola och gymnasium) samt pröfningen af de vid universitetet inträdessökandes kunskaper voro ej så ordnade, att de erbjödo den garanti, man nu mera eger, att den unge studenten kan göra sig den akademiska undervisningen till godo; till universiteten anlände i mängd ynglingar, till både år och insigter alldeles omogne för universitetsstudier. Under sådana förhållanden framtvangs inrättandet af preliminärexamina såsom ett medel och vilkor för uppfyllandet af universitetets nya åliggande att svara för embetsmannabildningen. Men, anmärkningsvärdt nog, har senare tidens oupphörligt växande, systematiska utbildning af de tvungna preliminärstudierna vid universitetet gått hand i hand med den ombildning af elementarläroverken, som gjort dessa till någonting väsentligen annat, än förre tiders trivialskola och gymnasium, och satt dem i stånd att, i helt annan grad än den gamla skolan det förmådde, sjelfva *förbereda* sine lärjungar till, göra dem *mogne* för universitetets fackstudier. Och sålunda har examensväsendet drifvits till den ytterlighet, att det lagt sig med marans pinande, plågende tyngd på universitetens vetenskapliga lif.

Klagomålen häröfver äro ej först från i dag eller i går. När på 1840-talet de vidlyftiga förhandlingar om en revision af de akademiska konstitutionerna egde rum, som omsider ledde till utfärdande af de nya statuterna af 2 April 1852, uttalade sig Upsala akademiska konsistorium *mot* de preliminära filosofiska examina, detta "på grund af deras uppgifna menliga inflytelse på detta talrikt besökta universitets vetenskapliga och högre verksamhet." (Jfr *Förslag och Betänkanden angående nya statuter för universiteterna*, Stockholm 1852, s. 156). Konsistoriet höll före, att de förberedande studierna borde afslutas i elementarläroverket och redovisas i studentexamen. Numera, några årtionden senare, torde man ega giltiga skäl att anse elementarläroverken bättre utrustade, än då måhända var fallet, att föra sine lärjungar fram till den ståndpunkt af mognad, hvilken de vetenskapliga studierna vid universitetet förutsätta.

Emellertid har man under senare tider ytterligare ökat preliminärexaminas för lärare och lärjungar lika tryckande börda. Inom detta område har Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt, med eller

utan det moraliska stödet af de akademiska myndigheternas opinion, haft ett vidt svängrum, på hvilket Riksdagen gjort litet eller intet intrång. Följden häraf har varit, att hithörande angelägenheter nog mycket undandragits inflytelsen af de åsigter, som fostras af livvets kraf utanför skolan, och att pedagogiska teorier, konstruerade på fri hand men förkunnade med anspråk på ofelbar allmängiltighet, fått i undervisningens organisation *vända om* satsen, att man lär icke för skolan, utan för lifvet. Här har uppstått en till vidskepelse gränsande tro på de uniformt reglementerade tvångsstudierna, hvilken i examensbetygens uppstaplade pappersmurar velat skåda den svenska bildningens enda trygga förskansningar. Det är att önska, att den må hafva kulminerat i sådana förslag, som den Kungl. propositionen år 1874 om en pedagogisk bildningsanstalt för elementarlärare, komitébetänkandet år 1877 med förslag till stadga för en lärareexamen, och — sist, men icke minst — den teologisk-filosofiska examens inrättande år 1865 och dess upphöjande, från och med höstterminen 1879, till obligatorisk. Det sist nämnda fallet i synnerhet är typiskt, en sannskyldig spegelbild af examens-manien, och må därför här närmare beskrivas såsom varnande exempel.

Kungl. Maj:t meddelade den 12 Mars 1831 i skrifvelse till Kansleren föreskrifter om vissa betyg i studentexamen för dem, som ville inträda i den teologiska fakulteten. I tjugu år nöjde man sig med denna garanti för de teologie studerandes "förberedande", så kallade humanistiska insigter; men 1851 ingick Upsala akademiska konsistorium till Kungl. Maj:t med förslag om inrättande af en teologisk-filosofisk preliminär, hvilket förslag på 1860-talet förnyades med den förändring, att ifrågavarande examen borde blifva blott fakultativ. Den skulle omfatta, utom latinskt stilprof, förhör i latin, grekiska, hebreiska, teoretisk filosofi och historia, d. v. s. samma ämnen, i hvilka approbation i den från och med 1864 utaf afgangsexamen från läroverken ersatta studentexamen förut fordrats af blifvande teologer. Och i enlighet med detta förslag blef den teologisk-filosofiska examen inrättad genom Kungl. skrifvelsen till kanslersemetet den 3 Mars 1865. Derefter börja inom kort bemödandena att få den förklarad för obligatorisk, hvilket lyckades 1877, såsom ofvan är nämndt. Härvid förekomma nu följande trenne, mycket anmärkningsvärda omständigheter.

Först den i ögonen fallande oemotsvarigheten mellan ändamål och medel. En motionär i Andra Kammaren 1867 (mot. N:o 7) beto- nar, hur viktigt det är, att presten eger den bildning, att han ej "i föremålen för allmänt menskligt intresse står efter sine församlingsmedlemmar." En motionär i Första Kammaren 1873 (mot. N:o 37)

framhåller, att "det går icke an, att det stånd, som skulle representera den högsta andliga odlingen, till hvars blomning alla andra kunskapssferer väl borde samverka, står främmande för de med hvarje dag rikare tillväxande resultaten af den vetenskapliga forskningen." Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande i ämnet sistnämnda år påpekar särskildt betydelsen af prestens bekantskap med naturvetenskaperna. Och från sådana försatser kom man dock till den slutsatsen, att den ofvan beskrifna preliminärexamen med sina tilläggslexor i latin och grekiska skulle vara rätta medlet att förskaffa presten den bildning, nutiden kräfver! Har han, såsom väl nästan undantagsvis inträffar, passerat det allmänna läroverkets latinlinie, så är hans insigt i naturvetenskaperna ungefär lika med noll. Han kan lemna universitetet okunnigare i fäderneslandets statsrätt, än en folkhögskoleelev, och inom det område af stora samtidsintressen, öfver hvilket den politiska ekonomien sprider ljus, har han ej satt sin fot. Männe det "latinska stilprovet" ersätter dessa brister och sänder honom vetenskapligt pansarklädd ut i livvets kamp?

För *det andra* förtjenar det att ihågkommas, hurusom man allmänt väntade, att i samband med införandet af denna nya examen hela prestexamensväsendet i öfrigt skulle reformeras. Innan teologisk-filosofiska examen ännu var inrättad, yrkades å 1862—1863 års Riksdag afskaffandet af de till domkapitlen förlagda prest- och pastoral-examina (Jfr Sammansatta Lag- och Ekonomi-Utskottets Betänkande N:o 27). Å 1865 års riksdag (Jfr samma Utskotts Utlåtande N:o 6) och 1867 års Riksdag (Jfr Lag-Utskottets Utlåtande N:o 73) väcktes motioner i hufvudsakligen samma syfte. Men det gamla examensbråket qvarstår oförändradt. En tablå deröfver har detta behagliga utseende:

1) Efter tagen mogenhetsexamen har den studerande, som ämnar blifva prest, att först aflägga teologisk-filosofisk examen inför en examenskommission.

2) Derefter skall han inför teologiska fakulteten aflägga

- a) teoretisk-teologisk och
- b) praktisk-teologisk examen;

3) Vidare åligger honom att inför vederbörande domkapitel taga prestexamen, det är undergå nytt förhör såväl i den förberedande teologisk-filosofiska examens "humanistiska", som i den inför teologisk fakultet aflagda dimissionsexamens teologiska ämnen;

4) Slutligen, ehuru egande förmåga och rätt att sjelfständigt sköta pastoralvård, skall han aflägga pastoraalexamen i ämnen, hvori han redan vid universitetet blifvit pröfvad, derest han önskar att få

åtnjuta, såsom Lag-Utskottet år 1867 uttryckte sig, de med ett kyrkoherdeembete "följande verldsliga förmåner".

För *det tredje* erinras, att man tillföre uppgaf, att den teologisk-filosofiska examen skulle kräfva $1\frac{1}{2}$, högst 2 års studier (Jfr de ofvan citerade motionerna). Nu erfar man, att den "ofta upptager den för en blott preliminär examen alldeles orimliga tiden af nära tre år" (Professor Almkvists reservation mot humanistiska sektionens af Upsala filosofiska fakultet utlåtande i frågan om preliminärexamina).

Såsom ofvan anmärktes, har Riksdagen föga bekymrat sig om det sätt, hvarpå Kungl. Maj:t inom universitetens område lagstiftat för undervisningen. Deremot har Riksdagen visat så mycket större intresse för elementarläroverkens angelägenheter och ej sällan gjort framställningar om skolreformer. Emellertid är sambandet mellan skolan och universitetet sådant, att förbiseendet af behofvet af förändringar i universitetsundervisningen och universitetsexamina kommit skolreformerna att mer eller mindre förfelas. Omsider synes dock nu, inom Riksdagen och utom densamma, den uppfattningen allt mera allmänt göra sig gällande, att de eftersträfvade reformerna inom skolan på sin höjd och i bästa fall skola blifva oskadliga, men omöjligen kunna leda till det önskade målet, derest de ej kombineras med en reform af det akademiska examensväsendet. De beslut, som Andra Kammaren 1880 och 1881 fattat rörande framställning till Kungl. Maj:t om vissa mera ingripande förändringar i de allmänna läroverkens organisation, ådagalägga att, åtminstone inom denna Kammare, skolfrågans väsentliga beroende af det sätt, hvarpå de akademiska examina äro inrättade och den genom dem vunna kompetensen till embeten och tjänster är bestämd, blifvit så klart insedd, att Kammaren väl icke vidare skall från hvarandra afsöndra dessa tvänne sidor af en och samma sak.

I följd af Kungl. Maj:ts initiativ pågår, såsom Kammaren torde hafva sig bekant, för närvarande en utredning rörande behofvet och möjligheten af de akademiska förberedande examinas reducerande till mera begränsade proportioner.

Kungl. Maj:t har nemligen den 17 Juni 1881 anbefalt kanslers-embetet att infordra de akademiska konsistoriernas i Upsala och Lund samt lärarekollegiets vid Karolinska institutet yttranden och derefter inkomma med eget utlåtande, "dels om och i hvad mån utsträckt rätt

att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk, dels ock huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga, eller om gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som funnes böra bibehållas, kunna tarfva förändring“.

Såvidt Utskottet känner, har intill denna stund af de tre nämnda vetenskapliga myndigheterna endast lärarekollegiet vid den medicinska fakulteten i Stockholm afgifvit infördadt yttrande, hvaremot ännu ej slutligt utlåtande från universitetskonsistorierna, men väl förberedande yttranden från de särskilda fakulteterna föreligga, för hvilka Utskottet nu går att redogöra.

Teologiska fakulteten i Upsala “fann sig i denna fakultet icke kunna upptaga studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk“, samt “stannade vid det beslut att icke för närvarande föreslå någon förändring i den teologisk-filosofiska examen, hvilken allenast under en tid af tvenne år varit såsom obligatorisk föreskrifven, hvadan fakulteten ännu icke med säkerhet kunnat beräkna inverkingarna af densamma.“ Beträffande den senare frågan yttrade dock tre ledamöter, Professorerne Johansson, Rudin och Sundelin, att de “trodde sig hafva anledning befara, att de numera mycket ökade fordringarna för inträde i prestebetet i sinom tid skulle förorsaka en betänkelig prestbrist, hvilken måhända torde göra det nödvändigt för fakulteten att inom en icke aflägsen framtid söka få den för inskrifning i teologiska fakulteten föreskrifna förberedande examen på något sätt förändrad.“

Juridiska fakulteten i Upsala beslöt, att, “jemte uttalande af den mening, att det vore önskvärdt att de juridiska examina ordnades i öfverensstämmelse med det förslag, som afgifvits af den år 1874 tillsatta komitén för afgifvande af förslag till ändring af universitetens statuter, så att dessa examina bestämdes till två, nemligen juris kandidat-examen och en lägre juridisk examen, hemställa:

att den, som önskade undergå juris kandidat-examen, borde inför filosofiska fakultetens humanistiska sektion aflägga en förberedande examen i latinska och fornsvenska språken, historia, hvori äfven pröfning i statskunskap borde ingå, rätts- och samhällslära samt filosofisk propedeutik;

att för rätt till afläggande af ofvannämnda lägre juridiska

examen hvarken någon förberedande pröfning vid universitetet borde stadgas, eller kunskap i latinska språket fordras; *)

att, i händelse de nuvarande examina för inträde i rättegångsverken och i Kungl. Maj:ts kansli komme att bibehållas, för rätt till afläggande af förstnämnda examen borde fordras samma förberedande examen som för undergående af juris kandidat-examen, samt för undergående af kansliexamen dels vitsord i mogenhets-examen om godkända insigter i historia och filosofisk propedeutik, dels ock förberedande examen inför ofvannämnda sektion i rätts- och samhällslära, hvaremot kunskap i latinska språket icke borde för denna examen fordras; samt

att fordringarna i den förberedande examen borde efter juridiska fakultetens hörande bestämmas genom särskild stadga.“

Medicinska fakulteten i Upsala har dels med 7 nej mot ett ja (Professor Almén) besvarat frågan, huruvida rätt att aflägga medicinska examina bör medgifvas studerande, som icke kunde visa något betyg öfver kunskaper i latin, dels med 5 ja mot 3 nej (Professorerne Almén, Kjellberg och Hammarsten) förklarar, att nu gällande stadganden om betyg öfver kunskaper i latin, såsom vilkor för rätt att aflägga medicinska examina, böra utan lindring eller annan modifiering bibehållas, dels enhälligt förklarar sig anse den förberedande examen för medicinska studier eller s. k. medico-filosofiska examen under närvarande förhållanden oundgängligen behöflig och böra, hvad de nuvarande fyra examensämnen (botanik, zoologi, kemi och fysik) vidkommer, i sitt nuvarande skick, bibehållas, dels slutligen, i öfverensstämmelse med filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion, yrkat att, för de från elementarläroverkens latinlinie afgångne studerande, som bereda sig till medicinska studier, må föreskrifvas:

*) Beträffande den ifrågasatta »lägre juridiska examen» torde böra erinras, att den komité, som år 1874 utarbetade förslag till nya universitetsstatuter, föreslog,

att de nuvarande examen till rättegångsverken och examen till Kungl. Maj:ts kansli måtte afskaffas;

att juris kandidat-examen måtte stadgas som vilkor för kompetens till domarevärf och högre administrativt civila embeten och tjänster; samt

att för vissa lägre juridiska och administrativa befattningar, der ej någon högre juridisk bildning är nödvändig, men kunskaper i denna riktning ej kunna alldeles umbäras, måtte fordras blott en »lägre juridisk examen» (omfattande juridisk encyklopedi, statsrätt, civilrätt, kriminalrätt, processrätt samt administrativrätt); för rättighet att aflägga denna examen skulle ej fordras någon preliminärexamen inför filosofiska fakulteten, utan endast afgångsexamensbetyg om minst godkända insigter i latin, matematik och historia.

att deras matematiska *) insigter skola, utöfver hvad enligt gällande skolstadga i maturitetsexamen erfordras, omfatta en grundlig insigt i elementen af den plana trigonometrien (således, förutom den vanliga inledningen om de trigonometriska storheterna, behandling af rätvinkliga trianglar och de enklare fallen af snedvinkliga trianglar) äfvensom säker kännedom om de första grunderna rörande logaritmerne, samt praktisk öfning i användningen af de logaritmiska och trigonometriska tabellerna, hvarvid 5-ställiga tabeller äro fullt tillräckliga; samt

att betyg om dylika kunskaper skall företes senast vid anmälan till examens afläggande och vara afgifvet efter förutgången enskildt förhör af någon vare sig akademisk lärare inom de matematiske vetenskaperna eller lektor i matematik vid något af rikets högre allmänna läroverk, hvilket förhör dock bör när som helst efter mellan examinator och examinand träffad öfverenskommelse kunna få anställas.

Såsom ofvan är angifvet, har en af fakultetens professorer velat medgifva realister rätt att taga medicinska examina, densamme och tvenne andre hafva yrkat inskränkning i de nuvarande fordringarna på medicine studerandes latinkunskap. I afseende å den senare frågan anhåller Utskottet att få hänvisa till Professorerne Hammarstens och Kjellbergs reservationer mot medicinska fakultetens beslut. (Bil. A).

Upsala filosofiska fakultets humanistiska sektion har förklarar sig icke kunna i vidsträcktare mån tillstyrka förändringar, än:

att från examensämnen i den juridico-filosofiska examen matematik uteslutes;

att samma examen anses vederbörligen aflagd af den, som i hvardera af de för densamma föreskrifna, fyra eller fem, examensämnen erhållit betyg på godkända insigter; — ofvanstående olika siffror beroende af, om statskunskap fortfarande skall kvarstå såsom särskildt examensämne, eller till sin ena del införlifvas med historien, till sin andra öfverflyttas till juris kandidat-examen;

att från ovilkorligt fordrade ämnen i preliminärexamen för civila embetsexamina uteslutes franska språket; samt

att nämnda examen sålunda i allmänhet endast kommer att omfatta tre eller fyra bestämda ämnen; — det ena eller andra antalet bestämdt efter samma grunder, som i fråga om den juridico-filosofiska examen blifvit anförda beträffande statskunskap.

*) Matematik ingick förr, liksom äfven latin, i den medico-filosofiska examen, men genom Kungl. brefvet den 12 December 1873 borttogos båda dessa ämnen, och stadgades i stället vilkoret af betyget godkänd i naturitetsexamen.

Mot detta utlåtande reserverade sig Professorerne Hagberg, Almkvist och Leffler. Den först nämnde yttrar, i afseende å latinfrågan, att »studiet af de klassiska språken kan utan all fara för dess grundlighet uppskjutas till universitetet», och synes antyda att »den lilla homeopatiska dosis» af latinkunskap, som innefattas i betyget »godkänd», är ett onödigt och onyttigt vilkor för akademiska studier; i afseende å frågan om de förberedande examina instämmer han i hufvudsak uti matematisk-naturvetenskapliga sektionens utlåtande, »blott med den inskränkning att, om det latinska skrifprovet skulle komma att utbytas mot ett skrifprof i nyare språk, detta språk måtte blifva franska, såsom varande i formelt hänseende det mest utbildade af de nyuropeiska kulturspråken.» Professor Almkvist, som yrkar, att filosofie kandidat-examen, betraktad både såsom embetsexamen för inträde vid skolstaten och såsom preliminär för filosofie licentiat-examen, helt och hållet lösgöres från latintvånget, så att den äfven må få afläggas af realister, instämmer i matematisk-naturvetenskapliga sektionens förslag till ombildning af examensväsendet inom filosofiska fakulteten. Äfvenså sluter sig Professor Leffler till nämnda sektionens förslag. I afseende å samtliga reservanternes anförda skäl och detaljerna af deras yttranden rörande preliminär-examina hänvisar Utskottet till deras såsom Bilaga (B) till detta betänkande aftryckta reservationer.

Upsala filosofiska fakultets matematisk-naturvetenskapliga sektion vidhåller sitt för två år sedan framlagda förslag till ombildning af den filosofiska graden och tillstyrker:

att rättighet att aflägga filosofie kandidat-examen, och att till filosofie doktor kreeras måtte tillerkännas äfven dem, som på realinien aflagt mogenhetsexamen;

att i filosofie kandidat-examen alla tvångsämnena borttagas, och att för densammas godkännande endast fordras nio betygsheter i af examinandens sjelf valda ämnen;

att latinska stilprovet afskaffas utom för dem, som i examen önska undergå förhör i latin;

att filosofie kandidat må, om han så önskar, kunna komplettera redan aflagd examen genom undergående af offentlig pröfning i ett eller flera, till fakultetens läroområde hörande ämnen, vare sig han deri förut blifvit pröfvad eller icke;

att filosofie licentiat-examen såsom obehöflig afskaffas; samt

att till vinnande af filosofie doktorsgrad endast måtte fordras a) aflagd filosofie kandidat-examen och i denna eller genom komplettering erhållna minst fem betygsheter i två ämnen, samt

b) af vederbörande sektion såväl till innehåll som försvar godkänd akademisk afhandling inom någon af de kunskapsgrenar, i hvilka kandidatexamen blifvit aflagd.

I afseende å sektionens åsikter rörande de preliminära medicofilosofiska och juridico-filosofiska examina hänvisar Utskottet till sektionens såsom Bilaga (C) till detta betänkande aftryckta utlåtande.

Teologiska fakulteten i Lund besvarar första frågan i Kungl. Maj:ts remiss, nemligen om utsträckt rätt för realister att aflägga akademiska examina, blott med att fästa uppmärksamheten på det sakförhållandet, att hittills ingen studerande haft rätt att anmäla sig till någon af examina inom teologiska fakulteten, och att "utsträckning" af en rätt, som ej finnes till, ju icke kan ega rum. Beträffande åter den andra frågan i Kungl. Maj:ts remiss, nemligen huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga eller gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som anses böra bibehållas, kunna tariffva förändring, svarade fakulteten, att den allt ifrån den tid, då nämnda examen infördes, varit i tillfälle att öfvertyga sig om dess ändamålsenlighet. Då den först sedan 15 September 1879 blifvit obligatorisk, kunde ännu ej något omdöme grundas på erfarenheten om verkningarna af denna förändring.

Juridiska fakulteten i Lund beslöt att

a) i afseende på första frågan förklara, det den ansåge någon kännedom om latinska språket nödvändig för den, som ville vid universitetet idka juridiska studier, och att följaktligen den, som icke visat sig ega insigt i nämnda språk, icke borde tillåtas aflägga juridisk examen;

b) hvad åter andra frågan beträffar,

- 1) att en förberedande examen vid universitetet är nödvändig för den, som vill aflägga någon juridisk examen;
- 2) att endast *en* sådan förberedande examen bör finnas, lika beskaffad för dem, som vilja aflägga fakultetsexamen, och dem som vilja aflägga embetsexamen;
- 3) att den, som vill undergå den förberedande examen, bör visa att han vid afgangsexamen från högre läroverk erhållit minst vitsordet godkänd i latinska och franska språken, historia samt matematik;

- 4) att den, som saknar vitsord i nämnda ämnen, bör komplettera denna brist genom prof, aflagdt vid universitetet;
- 5) att för att blifva godkänd i den förberedande examen bör erfordras minst vitsordet godkänd för insigter i filosofisk rätts- och samhällslära, fäderneslandets historia, särskildt med hänsyn till statsförfattningens historiska utveckling, samt fornsvenska;
- 6) att filosofie kandidat, som fullgjort hvad i 3) och 4) här ofvan är nämndt, bör ega tillträde till juridisk examen.

Medicinska fakulteten i Lund har, i afseende på den första frågan, utvecklat skälen för "sin mening att ett fullständigt borttagande af latinet måste utöfva en menlig inverkan" på läkarebildningen, och, i afseende på den andra, dels förklarar, att samtliga i medico-filosofiska examen ingående ämnen äro för läkaren nödvändiga och att någon minskning i studiet af dessa discipliner icke kan utan men för läkarebildningen medgifvas, dels såsom ett önskningsmål uttalat, att matematiken å nyo måtte upptagas såsom obligatoriskt studieämne i nämnda examen. Fakulteten säger sig ej förbise, att en förlängning af studietiden häraf kan förorsakas, men antager att, om gällande stadgar ändrades derhän, att examinatorerne i medico-filosofiska examen, i stället för att vara bundne af den i Kungl. brefvet den 12 December 1873 fordrade likställigheten med filosofie kandidat-examen, erhöle frihet att anordna förstnämnda examen mera med afseende å examinandernes blifvande läkarekall, någon betydligare tidsutdrägt ej skulle blifva följden af det nya ämnets införande.

Lunds filosofiska fakultets humanistiska sektion har föreslagit:

att i den filosofie kandidat-examen, som berättigar till afläggande af licentiatexamen inför humanistiska sektionen, dispens från latin måtte kunna medgifvas åt dem, som vid afgangsexamen från högre allmänt läroverk erhållit minst betyget godkänd i latin;

att "examen stili latini" måtte afskaffas, och i stället ett af de tre skriftliga prof, som erfordras till filosofie kandidat-examen, måtte författas antingen på latin eller på modernt främmande språk;

att teologisk-filosofisk examen måtte bibehållas i sitt nuvarande skick;

att latinet måtte fortfarande ingå som examensämne i de till juridiska fakulteten förberedande examina;

att för medicinsk-filosofisk examen måtte fortfarande behållas nu gällande fordringar på insigter i latin.

Lunds filosofiska fakultets matematisk-naturvetenskapliga sektion har föreslagit:

dels att i filosofie kandidat-examen, när denna aflägges såsom förberedande prof till licentiatexamen inför matematisk-naturvetenskapliga sektionen, latin måtte kunna utbytas mot nyuropeisk lingvistik, så att för dem, som aflagt studentexamen på reala linien, tillfälle måtte beredas att vinna filosofisk grad;

dels ock att den så kallade "examen stili latini" måtte i hvarje fall afskaffas.

Efter att sålunda den filosofiska fakultetens båda sektioner hvar för sig afgifvit de utlåtanden, hvilkas slutpåståenden här ofvan finnas omförmälda, företog

Filosofiska fakulteten in pleno ärendet till behandling och stannade vid beslutet att föreslå:

att i filosofie kandidat-examen, såsom förberedande prof till afläggande af licentiatexamen inför *endera* sektionen, dispens från latin måtte kunna medgifvas åt dem, som vid afgangsexamen från högre allmänt läroverk erhållit minst betyget "godkänd" i latin;

att "examen stili latini" måtte afskaffas mot skyldighet för dem, som önska undergå humanistisk licentiatexamen, att antingen på latin eller på modernt främmande språk författa ett af de tre skriftliga prof, som erfordras till filosofie kandidatexamen.

Angående frågan om preliminärexamina fann sig fakulteten böra uppskjuta sitt yttrande tills de tre s. k. öfre fakulteternas åsigter i ämnet blefve kända. Huruvida denna del af ärendet blifvit slutbehandlad vid Lunds universitet, har Utskottet ej erfarit.

Af ofvanstående referat framgår, att Lunds filosofiska fakultet in pleno ej velat medgifva, hvad dess matematisk-naturvetenskapliga sektion yrkat, nemligen rättighet för real-studenter att taga filosofisk fakultetsexamen inom nämnda sektion, utan för sådan examen fordrat, såsom vilkor, i afgangsexamen godkända insigter i latin, men att fakulteten mot samma vilkor vill öppna tillträde till fakultetsexamina inom äfven den humanistiska sektionen. Fakultetens eftergift är således större än den humanistiska sektionens i Upsala, men långt mindre än hvad den matematisk-naturvetenskapliga sektionen i Upsala har, icke åt påtryckningen medgifvit, utan proprio motu lifligt påyrkat.

Karolinska institutets lärarekollegium, som väl anser någon kunskap i latin vara för medicinska studierna behöflig, men måttet af denna kunskap kunna inskränkas till kännedom om nämnda språks allmänaste grammatiska byggnad samt förmåga att, med hjälp af ordbok, öfversätta en lättare latinsk författare, har i afseende å den första frågan såsom sin åsigt uttalat,

att rätt att aflägga medico-filosofisk examen bör medgifvas dem, som undergått afgangsexamen på läroverkens *reala* linie, dock att hvar och en, som efter aflagd mogenhetsexamen å nämnda linie anmäler sig till den medico-filosofiska examen, skall styrka sig hafva i vederbörlig ordning aflagt ett särskildt tilläggsprof i latinska språket af ofvan angifna beskaffenhet.

Beträffande den andra frågan, har samma myndighet förklarat, att den medico-filosofiska examen måste bibehållas och att gällande stadganden derom ej tarfva någon förändring, utöfver hvad som redan blifvit anfördt rörande inskränkning till ett mindre mått af den latin-kunskap, som nu utgör vilkor för rätt att aflägga ifrågavarande examen, men att deremot den blifvande läkarens behof af insigter i botanik och zoologi nödvändigt fordra den förändring i läroverksorganisationen,

att äfven å dess klassiska linie undervisningen i dessa ämnen utsträcker till skolkursens slut.

(Jfr. Bil. G.)

Liksom man, enligt hvad förut antydts, vid fråga om förändringar i de allmänna läroverkens organisation på de flesta punkter möter de för universitets-examina gällande bestämmelser såsom ett hinder, det der behöfver undanrödjas, derest en i och för sig önskvärd reform inom skolan ej skall varda gagulös eller skadlig, så finner man, vid fråga om möjligheten af de akademiska examinas reformerande i allmänhet och särskildt preliminärexaminas inskränkande, att den i väsentlig mån beror af undervisningsplanen för de allmänna läroverken. Utskottet vill, med ledning af de akademiska myndigheternas utlåtanden, anföra några exempel.

Matematik uteslöts, såsom ofvan är nämndt, år 1873 ur den medico-filosofiska examen, under antagande att med betyget godkänd i maturitetsexamen vitsordade matematiska insigter borde vara tillräckliga för den kunskap i fysik, den blifvande läkaren för sina fysiologiska studier har af nöden. Nu är förhållandet, att nämnda betyg i maturitetsexamen motsvarar väsentligt olika kurser, allt eftersom det erhålles vid afgang från reallinien, eller från den latinska A- eller den latinska B-linien, samt att, under det i afgangsexamen från reallinien godkända matematiska insigter äro fullt tillräckliga, deremot de

från latinlinierna afgångne ynglingarnes matematiska kunskap alldeles icke räcker till vid det studium af fysik, som fordras för medicinsk-filosofisk examen. (Jfr Professor Thaléns yttrande i ämnet, bilagdt den matematisk-naturvetenskapliga sektionens utlåtande.) Af sådan anledning har nämnda sektion, i likhet med båda universitetens medicinska fakulteter, funnit sig nödgad att föreslå de åtgärder till afhjelpande af den brist, som deras ofvan anförda yttranden utvisa. Här föreligger således ett fel i de allmänna läroverkens inrättning, som framtvingar ett preliminärförhör vid universitetet.

En ledamot af juridiska fakulteten i Upsala, Professor Landtmanson, styrker sin mening, att i preliminärerna för de juridiska examina teoretisk filosofi icke kan undvaras, ity att elementarläroverkets kurs i detta ämne måste anses allt för otillräcklig, med en hänvisning till redogörelsen för Upsala högre läroverk under sista läsåret, hvaraf framgår att filosofisk propedeutik (logik och antropologi) läses endast under de två sista åren och under dessa endast en (1) timme i veckan. Äfven oberoende af all hänsyn till det häraf föranledda behofvet att med detta ämne belasta en akademisk preliminär, torde det väl böra erkännas att en läsordning, hvilken åt ett just för läroverkets högre stadier så lämpligt, för att ej säga oundärligt ämne, som den formella logiken, anvisar så ringa tid, är mycket bristfällig.

Huruledes den förtryckta ställning, naturvetenskaperna nu intaga å elementarläroverkets latinlinier, — hvarom en petition till Kungl. Maj:t från ett stort antal målsmän för de naturvetenskapliga studierna vid universitetet och läroverken nyligen erinrat, och hvilken ej kan vara Kammarerna obekant efter de förhandlingar härom, som egde rum vid 1879 och 1880 årens riksdagar — återverkar på det naturvetenskapliga studiet vid universitetet, derom behöfver Utskottet endast hänvisa till Professor Björlings, som Bilaga (D) till detta betänkande aftryckta anförande till protokollet i Lunds filosofiska fakultets matematisk-naturvetenskapliga sektion. Han yttrade bland annat: "Jag måste uttala såsom min åsigt att upphäfvandet af hittills gällande stadga om latinets såsom obligatoriskt ämne i den filosofie kandidatexamen, som berättigar till afläggandet af licentiatexamen inför universitetens matematisk-naturvetenskapliga sektioner, är det enda numera återstående medlet att rädda dessa sektioner och dermed äfven naturvetenskapernas studium i Sverige från fullständig undergång. Detta skall måhända synas vara ett hårdt tal, men verkliga förhållandet är numera det, att den ungdom, som i våra dagar utgår från elementarläroverkens klassiska linie, för att vid universitetet fortsätta sitt arbete, in-

träder vid högskolan *fullständigt oberoedd* för matematisk-naturvetenskapliga studier". Deremot ega realliniens lärjungar "rätt aktningvärda kunskaper i matematik, ej obetydliga i fysik och kemi, och stundom till och med några i botanik och zoologi. De äro således ganska väl utrustade för naturvetenskapliga studier vid universitetet, men likväl förbjudne att idka dem der, eller, hvilket är i det allra närmaste det samma, så godt som absolut förhindrade att af högskolan erhålla ett officiellt intyg på sina kunskaper. Vår sektion är alltså förhindrad att mottaga de lärjungar, som äro kompetente till studier derinom, men eger till ersättning derför den dyrbara rättigheten att undervisa de alumner, som äro alldeles ur stånd att draga någon nytta af dess undervisning. För en sådan belägenhet vet jag i sanning intet lämpligare uttryck än *cernering*".

Och för att slutligen säga ett ord rörande den brännande frågan om latinet såsom lärdomens enda väg, skulle tvisten om dess oombärlighet eller ej, vare sig uti vissa akademiska examina eller såsom föregående vilkor derför, enligt Utskottets öfvertygelse taga ett jettesteg fram emot sin lösning, derest vid elementarläroverket öppnades tillfälle till en latinkurs af annat slag, än det nuvarande latinska skolstudiet, på sätt Kammarens Tillfälliga Utskott år 1880, i enlighet med Herr S. Axells motion, förordade — d. ä. en latinundervisning, fri från den sedvanliga, till ytterlighet drifna grammatiska dressyren, och syftande derhän att meddela det för naturforskare, läkare m. fl. önskvärda mått af latinkunskap. Till och med de, som för juridiska examina studera en smula romersk rätt — i tyska och franska böcker, men ej hafva för afsigt att blifva sjelfständige forskare i den romerska rättens källor, skulle, för att förstå de i den tyska eller franska texten förekommande latinske termerne och genomögnå ett källcitrat i noterna, kunna med en sådan latinkunskap och genom anlitande af de för studiet af det juridiska latinet särskildt utarbetade lexikaliska hjälpmedlen reda sig tillräckligt väl, ja kanske bättre än med bistånd af det mycket "homeopatiska" mått af latinkunskap, de inhemtat ur Livius, Virgilius, Horatius eller genom den i skolan omhuldade "lokutions"-exercisen.

Men — skall man säga — huru kunna i skolan bereda ökad utrymme åt matematik, åt botanik och zoologi, åt logik, utan att göra den spökande "öfveransträngningen" till en lika oomtvistelig som vådlig verklighet? Utskottet besvarar detta spörsmål med en hänvisning till hvad Kammarens Tillfälliga Utskott år 1880 och 1881 yttrat om valfrihet mellan språken. Om lärjungen i skolan finge rätt att inskränka sitt studium af främmande språk till ett eller tvenne, skulle han med

betydlig besparing af tid, som kunde på andra ämnen användas, förvärfva en språkkunskap, den der både såsom teoretisk insigt och praktisk färdighet vore långt öfverlägsen det minnesverk ur tre, fyra, fem, sex grammatikor, med hvars hjälp han nu vid afgangen från läroverket är oförmögen att reda sig på egen hand i *något enda* främmande språk.

Utskottet håller sålunda före, att afskaffande eller inskränkning af de preliminärexamina, som nu föregå de teologiska, juridiska och medicinska studierna, hufvudsakligen förutsätter vissa, äfven derför utan samt i och för sig önskvärda, förändringar uti de allmänna läroverkens undervisningsplan. Likväl tilltror sig Utskottet icke att påstå, att, derest nämnda förutsättning varder uppfylld, alla preliminär-förhör skola kunna *helt och hållet undvaras*. Det torde, exempelvis, måhända icke få antagas, att elementarläroverket kan åtaga sig att meddela sina lärjungar en insigt i kemi, tillräcklig såsom grundval för de medicinska studierna. Men att, under nämnda förutsättning, preliminärexamina skola kunna *betydligt inskränkas*, derom hyser Utskottet intet tvifvel; och dermed vore det ändamål, som motionären afser, i väsentlig mån vunnet, nemligen en icke ringa tidsvinst för de akademiska specialstudierna, utan afbräck i deras grundlighet. Motionären har visserligen erinrat att, der i någon af preliminärexamina ett eller annat enstaka ämne ingår, som verkligen kan anses vara af den vigt att derför utan grundlig insigt i "de slutliga kunskapsfacken" icke kan vinnas, men i hvilket elementarläroverket ej meddelar ett tillräckligt kunskapsmått, ett sådant ämne kan uppflyttas i den slutliga examen; men om lämpligheten af en sådan åtgärd torde meningarna ännu vara delade mellan en stark majoritet *emot* och en ringa minoritet *för* densamma, åtminstone derest den skulle undantagslöst genomföras och på sådant sätt de preliminära förhören fullständigt afskaffas. Den humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten i Upsala nämner i sitt utlåtande att, då, på förslag af akademiska konsistoriet, filosofisk rätts- och samhällslära samt historia utbrötos från hofrättsexamen och gjordes till föremål för särskild preliminärexamen, såsom hufvudsakliga skäl för denna förändring anfördes "vigtigen af att på sådant sätt ordna examensväsendet, att de studerande måtte förut, och innan de öfverginge till studiet af den positiva rätten, förvärfva någon insigt i de för denna grundläggande vetenskaperne, samt svårigheten för examinatorerne i dessa sistnämnda vetenskaper att upprätthålla fordringarna på tillräckliga insigter i de samma, när examinandi vid dithörande profning redan äro färdige i de positiva rättsvetenskaperne." Likväl vågar Utskottet tro, att i *vissa* fall den af motionären antydda utväg ingalunda

vore förkastlig. Det vill t. ex. synas Utskottet alldeles uppenbart, att en juris studiosus, *sedan* han studerat de positiva rättsvetenskaperna, är ojemförligt bättre förberedd att med verkligt gagn läsa filosofisk rätts- och samhällslära, än när han anländer till universitetet utan annan grundläggning för detta studium, än den i skolan inhemtade, mer eller mindre torftiga kunskapen i svenska och allmänna historien. Utskottet vill söka att genom ett exempel åskådliggöra sin mening. Något hvar känner en liten, vid de akademiska studierna begagnad lärobok, kallad "Grundlinier till filosofiska civilrätten" (Upsala, 1859): hvilkendera skall bäst fatta de kapitel, som handla om "egendom" och "egendoms förvärfvande", om "kontrakts verkningar och indelning", om "kontrakt rörande saker", om "kontrakt rörande handlingar", antingen den som förut studerat vår positiva civilrätt, eller den som knappt hört talas om ett enda bud deri? Och hvilkendera skall bäst fatta den filosofiska statslärans satser om folkrepresentation, regering, lagstiftning, den som förut åtminstone känner Sveriges grundlagar, eller den som ickekännerens elementen af sitt eget lands statsrätt och författningshistoria? Måne ej det svaret på dessa frågor låter höra sig, att för den förre den filosofiska rätts- och samhällslärans satser skola te sig såsom svåråtkomliga abstraktioner, för hvilkas fasthållande, tills examen är öfverstånden, företrädesvis ett mer eller mindre villigt minne anlitas, medan de åter för den senare, som tillämpar dem på ett redan förvärfvadt faktiskt material, skola blifva en preciserande, redande, klargörande öfversigt, en belysning ofvanifrån af det genomvandrade fältet?

För öfrigt anhåller Utskottet att, beträffande denna detalj, få fästa Kammarens uppmärksamhet å det af Professor Afzelius afgifna, af Professor Hagströmer biträdda, yttrandet till juridiska fakultetens i Upsala, bland bilagorna till detta utlåtande (under litt. E) aftryckta, protokoll vid slutbehandlingen af Kungl. Maj:ts remiss rörande latin- och preliminärfrågorna. De nämnde tvenne ledamöterna af juridiska fakulteten vilja ej blott betydligt reducera preliminärexamen för de juridiska studierna (derur utesluta latin, statskunskap och historia, hvilken minskning naturligtvis ej på långt när uppväges af den föreslagna tillökningen: någon insigt i den äldre språkform, på hvilken våra äldsta rättsurkunder äro affattade), utan ock förlägga denna, till pröfning i filosofisk rätts- och samhällslära samt fornsvenska inskränkta, examen till den juridiska fakulteten, i och hvarmed pröfningen i dessa "förberedande" ämnen i sjelfva verket komme att sammansmälta med pröfningen i de till embetsexamen hörande ämnena.

Visserligen synes den humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten i Upsala hafva accepterat det här ofvan, ur ett det akademiska konsistoriets utlåtande på 1840-talet, citerade skälet för särskilda preliminärer, att, om de s. k. förberedande eller "grundläggande" ämnena sammanföras med fackämnena i *en* examen, examinerererne hafva svårt att "upprätthålla fordringarna på tillräckliga insigter" i de förre, när examinandi redan äro färdiga i *de* ämnen, som egentligen och rätteligen tillhöra deras slutexamen och hvilkas studium ju är det för deras blifvande verksamhet afgörande. Men förhåller det sig så med herrar examinerer, då kan man svårligen i denna invändning se något annat än en, minst sagdt, vacklande tro på de der "förberedande" och "grundläggande" ämnenas vikt och betydelse. Ty vore de verkligen *nödvändiga*, så veke ingen samvetsgrann examinerator för svårigheten att tillbakavisa en oduglig examinand.

Sektionens påminnelse om "svårigheten att upprätthålla fordringarna på tillräckliga insigter" är för öfrigt ett gyllene ord, passande till motto för den akademiska examens-vurmens historia. Ty denna vitnar om, hur hopade förhör och pröfningar hafva en ohjelpig tendens att sjunka ned till det tommaste form- och skenväsende, till ett tidsödande gyckelspel. Studentskämets af den muntliga traditionen fortplantade annaler bevara det universitetet ovärdiga minnet af sådana examina, som "lilla teologen", "stora teologen", "matematiska examen", "ekonomiska examen". Och den filosofiska graden före 1853 föregicks af flere förmenta "prof", som voro *intet* annat än kostsamma ceremonier. Men i trots af sådana erfarenheter händer det dock ännu, att förslag till ytterligare utvidgning af preliminär-oväsendet framkomma: en medlem af Upsala filosofiska fakultet föreslog år 1880, såsom vilkor för filosofie kandidatexamen, en ny förberedande examen (i latin, filosofi och historia), för hvilket ändamål en särskild, skolmässigt reglementerad undervisningskurs skulle vid universitetet inrättas (Bil. F.).

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet, med anledning af motionärens förslag rörande preliminärexamina för inträde i teologiska, juridiska och medicinska fakulteterna, hemställa,

- 1) Att Andra Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes i samband med pröfningen af möjligen uppkommande fråga om de allmänna läroverkens ombildning taga i öfvervägande, huruvida nämnda preliminärexamina må kunna upphävas eller inskränkas.

Motionären har ej *direkt* och uttryckligen vidrört hvad man i dagligt tal kallar "latinfrågan". Af hans förslags antagande skulle emellertid blifva en följd att, hvad preliminärexamina för inträde i de s. k. öfre fakulteterna vidkommer, dessa skulle få afläggas utan fordran på vidsträcktare insigter i latinska språket, än som motsvara betyget godkänd i mogenhetsexamen, samt, hvad fakultetsexamina inom den filosofiska fakulteten angår, att, om filosofie kandidatexamen såsom preliminär för filosofie licentiatexamen afskaffas, tillträde till den sistnämnda kommer att stå öppet för realstudenter. Sålunda griper dock motionärens förslag rätt djupt in i latinfrågan.

Utskottet kan ej underlåta att fästa Kammarens uppmärksamhet uppå, hur betydligt under de sista tio åren åsigterna rörande detta ämne avancerat framåt.

Riksdagens Särskilda Utskott år 1873 yttrade, att "det sannolikt ej kan dröja länge, förrän latinet måste upphöra att vara tvångsämne i åtskilliga universitetsexamina, och rättighet att aflägga dessa således beredas äfven för personer, som icke studerat "döda språk", men drog häraf *ingen* annan praktisk konklusion, än ett förord för bibehållande af vissa realklasser, dem dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet ville indraga. Från samma år är att anteckna de förut nämnda förändringarna i föreskrifterna om medicinsk-filosofisk examen.

Följande år framträder väl, i hela sin brutalitet, den gamla dogmtron på det elementära latinstudiets undergörande makt, när den komité, som då afgaf förslag till nya statuter för universiteten i Upsala och Lund, motiverade sin förkastelsedom öfver den upproriske tanken, att låta det döda latinet blifva valfritt ämne, som kunde utbytas mot främmande, lefvande språk i filosofie kandidatexamen, då denna utgör preliminär till matematisk-naturvetenskaplig licentiat-examen. Komitén kunde ej medgifva något sådant, emedan man derigenom skulle "rubba den urgamla grundval, hvarpå institutionen (universitetet) såsom en lärd anstalt för rent vetenskapliga ändamål är uppförd", hvilken mindre lättfattliga än tilläfventyrs djupsinniga sats något utvecklas och förklaras i följande minnesvärda ordalag:

"Tydligt är att, för bevarande af denna grundkarakter, erfordras äfven den *stränga utbildning af förståndsförmögenheterna* jemväl i formelt hänseende, hvarförutan ett vetenskapligt studium icke kan med framgång bedrivas. *Härtill är latinet oumbärligt*, och kan icke af något modernt språk ersättas."

Men två kättare och reservanter funnos inom komitén, en från filosofiska, en från teologiska fakulteten: Professor Walmstedt, som yrkade, att i filosofie kandidat-examen, såsom preliminär för matematisk-

naturvetenskaplig licentiat-examen, "latinska språket måtte få af dem, som sådant önska, utbytas mot moderna språk såsom valfritt ämne", samt Professor Cornelius, som instämde i den förres reservation.

Från en del af elementarlärare-corpsen utgick 1879 en anmärkningsvärd protest mot det latintvång, hvilket förordades af den komité, som 1878 afgaf förslag till stadga för en lärareexamen, ity att Stockholms läraresällskap på ett talrikt besökt sammanträde nära enhälligt godkände ett af några delegerade utarbetadt utkast till resolutioner angående lärareexamens-förslaget, af innehåll bland annat, att godkänd maturitetsexamen, "utan inskränkning till någon viss linie", borde berättiga till afläggande af lärareexamen.

Närmast i ordningen bör nämnas majoritetens af Upsala filosofiska fakultet — d. v. s. den matematisk-naturvetenskapliga sektionens medlemmars — beslut den 14 Februari 1880, då fakulteten afgaf af det akademiska konsistoriet infordradt yttrande öfver förslaget till stadga för lärareexamen, som blifvit till konsistoriet remitteradt. Genom detta beslut förordades, att filosofie kandidat-examen — och i följd deraf äfven filosofie doktorsgraden inom *båda* sektionerna — måtte frigöras ur det hittills rådande latintvånget, och rättighet att vinna dessa lärdomsgrader stå öppen äfven för *realstudenter*. Och detta beslut blef derpå biträdt af det akademiska konsistoriets majoritet.

För de yttranden, som helt nyligen afgifvits af vederbörande myndigheter, har Utskottet i det föregående redogjort: de ådagalägga, såsom Kammarerna behagade finna, att den akademiska opinionen om denna sak fortfarande är stadd i en framåtskridande rörelse. De af allt flere och flere röster förordade eftergifterna gälla såväl preliminär-examina för inträde i de öfre fakulteterna, som fakultetsexamen inom den filosofiska fakulteten.

Dessa senare äro:

1) *Filosofie kandidat-examen*, hvilken enligt de under den 16 April 1870, 26 Januari 1877 och 12 September 1879 utfärdade föreskrifter skall, efter aflagdt latinskt översättningsprof, för den examinand, som vill vinna rättighet att undergå licentiatexamen inför den humanistiska sektionen, omfatta profning i teoretisk eller praktisk filosofi, historia, latin, nordiska språk samt antingen matematik eller någon af naturvetenskaperna, och för examinand, som vill vinna rättighet att undergå licentiatexamen inför den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, profning i teoretisk eller praktisk filosofi eller historia, latin, matematik, antingen botanik eller zoologi, samt antingen fysik eller kemi. Derjemte eger examinand att undergå profning i andra till fakultetens läroområde hörande vetenskaper. Examen är dels skriftlig, dels munt-

lig. För att den skall anses godkänd, fordras att den examinerade erhållit vitsordet godkänd i hvar och ett af de fem föreskrifna ämnena och tillsammanlagdt minst åtta betygsenheter. Studerande må af fakulteten, der den med hänsyn till hans ådagalagda insigters större mognad eller omfattning finner sådant vara skäligt, frikallas från pröfning i ett af de föreskrifna ämnena eller ämnesgrupperna; dock att sådan befrielse icke må gälla latin. Filosofie kandidat eger att, i ett eller flere af de till fakultetens läroområde hörande ämnen, deri han ej i kandidatexamen blifvit pröfvad eller godkänd, undergå särskild pröfning och deröfver erhålla betyg, gällande såsom hade det blifvit honom i kandidatexamen tillerkändt.

2) *Filosofie licentiat-examen*, som, efter aflagd kandidatexamen, omfattar pröfning i tre till den filosofiska fakultetens läroområde hörande vetenskaper. Examen afläggas inför vederbörande sektion inom någon af följande hufvudafdelningar, med iakttagande deraf, att pröfning ovilkorligen skall ske i de två ämnen, som för denna afdelning här nedan äro nämnda, samt i ett tredje, hvilket examinanden eger frihet att välja bland öfriga till sektionens område hörande ämnen:

Inom den humanistiska sektionen:

- a) teoretisk och praktisk filosofi
- b) historia och statistik
- c) latin och grekiska
- d) nordiska språk och nyuropeisk linguistik med modern litteratur.

Inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen:

- a) matematik och fysik
- b) matematik och mekanik
- c) botanik och zoologi
- d) kemi och geologi med mineralogi.

Pröfningen är dels muntlig, dels skriftlig; den senare består i författandet af en vetenskaplig afhandling öfver ett ämne inom området af de kunskapsgrenar, som ingå i den blifvande examen. För att examen skall anses godkänd, fordras, såväl att den examinerade för sin afhandling och för sina i den muntliga pröfningen ådagalagda insigter i hvar och ett af de i examen förekommande ämnena erhållit minst vitsordet godkänd, som ock att han för de insigter, han i dessa ämnen ådagalagt, bekommit tillsammans minst fem betygsenheter.

Denna nu gällande anordning af de filosofiska fakultetsexamina är, i följd af de 1877 och 1879 vidtagna förändringarna i riktning af större studiifrihet, ej oväsentligt skild från de 1870 meddelade bestämmelserna, hvilka framkallade högljudda klagomål. Att dessa för-

ändringar, som något lindrat lexläsningstväanget för kandidatexamen, äro förbättringar, det torde, såvidt Utskottet kunnat utröna, numera temligen allmänt erkännas. Vidare torde det äfven allmänt medgifvas, att licentiatexamen haft en gagnelig verkan genom studiernas koncentrerande på några få, närslägtade ämnen. Likväl synes den meningen vara, om ej redan alldeles öfvervägande, dock mycket starkt representerad, att anordningen i det hela är förfelad. När filosofiska fakulteten 1880 behandlade det förut nämnda förslaget till stadga för en lärareexamen, framlades tvenne förslag till ombildning af examina inom filosofiska fakulteten. Det ena, af Professor Liljeborg, med hvilken den matematisk-naturvetenskapliga sektionens medlemmar förenade sig, är detsamma, som nämnda sektion nu förnyat. Det andra, af Professor Sahlin, var af det innehåll, Kammaren behagade inhemta af det bland bilagorna (Litt. F.) meddelade utdrag ur filosofiska fakultetens protokoll den 14 Februari 1880.

Af de åberopade aktstyckena torde Kammaren finna, att den nuvarande anordningen velat inom sina bestämmelser förena, men icke lyckats med hvarandra bringa i harmoni, tvenne särskilda syften, nemligen att dels främja högre vetenskapliga studier, dels inrätta en studiekurs lämpad för kompetens till de lägre lärarebefattningarna vid allmänna läroverken. Motionärens förslag berör emellertid icke frågan om filosofie kandidatexamen såsom ett slags skolembetsexamen, utan blott i dess egenskap af preliminär för licentiatexamen, och det är följaktligen från den synpunkten Utskottet har att yttra sig om detsamma. Mot ifrågakvarande examen, såsom preliminär, synas då alla de anmärkningar kunna riktas, som drabba akademiska preliminär-examina i allmänhet, och det i ännu högre grad än vid fråga om de filosofiska preliminärer, som äro »förberedande» för slutexamen inom en annan fakultet. Den skall ej kunna undgå att betraktas såsom ett oundvikligt *onddt*, en onödig och dyrbar tidspillan, som försenar, kanske för mången afskär tillfälle till de verkligt vetenskapliga studier, hvartill inre böjelse och tillämnad lefnadsverksamhet mana. "Erfarenheten härstädes", yttrade Professor Ribbing till filosofiska fakultetens protokoll den 14 Februari 1880, "erfarenheten härstädes, efter Kungl. förordningen den 16 April 1870 beträffande filosofie kandidat- och licentiat-examen, har lärt, att studierna för den först nämnda examen i de flesta fall anordnas och idkas med hufvudsakligt afseende på att *med minsta möjliga arbete kunna komma igenom tentamina*, för att derefter egna tid och krafter åt licentiatexamensstudier." Detta vill ju med andra ord säga, att kandidatexamen, såsom preliminär, är det

Bih. till Riksd. Prot. 1882. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 10 Häft. 4

samma som några års ökenvandring på lexläsningens stigar, hvilken studenten med knorr underkastar sig, emedan han eljest ej får komma in i det vetenskapliga studiets förlofvade land.

Huruvida nu den matematisk-naturvetenskapliga sektionens i Upsala förslag till ombildning af det filosofiska examensväsendet, hvilket återförenar de två examina till en, och i denna söker på samma gång tillgodose behovet af en kompetenspröfning för blifvande elementarlärare och anordna ett lärdomsprof så beskaffadt, att det kan främja de högre vetenskapliga studierna, är i alla afseenden lyckligt funnet, derom tilltror sig Utskottet ej att fälla ett bestämdt omdöme. Naturligtvis kan ingen vara blind för den ostridiga sanningen, att matematisk-naturvetenskapliga sektionens förslag, jemfördt med den nuvarande inrättningen af kandidat- och licentiatexamina, betraktade såsom ett sammanhängande helt, både lemnar en större studiefrihet och öppnar tillfälle till den studiernas koncentrerings, som — sällsporda, lysande undantag oberäknade — är vetenskaplighetens vilkor. Men å andra sidan bör ej den omständigheten glömmas, att det torde få anses för, om ej önskvärdt, så likväl oundvikligt att på aspiranterne till adjunkts- och kollegabefattningar vid läroverken icke ställas mycket höga anspråk på studiernas omfattning och grundlighet: det påpekades, när lärareexamensfrågan behandlades i filosofiska fakulteten i Upsala, att år 1879 icke mindre än 127 bland 480 ordinarie innehafvare af nämnda slags befattningar icke aflagt någon akademisk examen. Den farhågan torde därför icke vara alldeles gripen ur luften, att tvingande hänsyn till det flertal, som komme att taga den enligt sektionens förslag ombildade kandidat-examen blott af det skäl, att den medförde kompetens till lärarebefattningar, efterhand skulle äfven i fråga om de öfrige sänka denna examen under den nivå, dit man i och med den nuvarande licentiatexamen haft för afsigt att lyfta det vetenskapliga studiet inom fakulteten. Om nu än visserligen inrättandet af en lärareexamen, eller kandidatexamens ombildning till en sådan, en gång framträdde i en så afskräckande skepnad, att den med rätta, såsom en universitetsprofessor yttrat, "framkallade bland universitets såväl lärare som lärjungar, i första ögonblickets bestörtning, en verklig panik", så torde det dock ej vara omöjligt att låta kandidatexamen i lämpligare form kvarstå för nämnda ändamål, medan den afskaffades såsom preliminär för licentiatexamen. Utskottet antager, att i sådant fall såväl bestämmelserna om den senare, som ock möjligen föreskrifterna om den maturitetsexamen å vare sig latin- eller reallinien, hvilken skulle medföra rätt att utan någon preliminär aflägga licentiatexamen, torde tåla några modifikationer, om hvilkas beskaffenhet det dock icke lär vara påkalladt att Utskottet yttrar sin

mening. I alla händelser håller Utskottet före, att motionärens förslag i den del, hvarom nu är fråga, är väl värdt att tagas i noggrant öfvägande, när de väckta förslagen till ombildning af fakultetsexamina inom filosofiska fakulteten komma under Kungl. Maj:ts pröfning. Och får Utskottet således hemställa,

2) att Kammarerna för sin del beslutar, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning, huruvida filosofie kandidatexamen, såsom förberedande examen för filosofie licentiatexamen, må kunna afskaffas, och den senare få af hvar och en, som tagit godkänd mogenhetsexamen å vare sig real- eller latinlinien, utan vilkor af någon förberedande pröfning afläggas.

Stockholm den 12 Mars 1882.

På Utskottets vägnar:

A. HEDIN.

Bil. A.

Utdrag af protokollet, hållet hos medicinska fakulteten i Upsala den 17 Februari 1882, närvarande Dekanus Professor Holmgren samt Professorerne Mesterton, Hedenius, Kjellberg, Hammarsten, Clason och Fristedt.

§ 5.

Sedan fakulteten under dagens sammanträde afslutat den förberedande behandlingen af den från det större konsistoriet till fakultetens utlåtande remitterade fråga *dels* om betyg öfver insigter i klassiska språk såsom vilkor för rätt att aflägga vissa akademiska examina, *dels ock* om förberedande examinas behöflighet och lämpliga beskaffenhet, så beslöt nu fakulteten, med godkännande af ett af utsedde komiterade uppsatt förslag, att i ärendet afgifva följande utlåtande:

“Hvad först beträffar frågan om och i hvad mån utsträckt rätt att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk, så torde, sedan numera af de klassiska språken endast latinets är obligatoriskt såsom förutsättning för de medicinska studierna, denna fråga, stäld till den medicinska fakulteten, innebära det samma som huruvida latinets hädanefter må kunna bland dessa förutsättningar efterskänkas.

Vid besvarandet af denna fråga måste fakulteten fästa sig vid tvenne särskilda synpunkter, ur hvilka densamma kan och bör ses, nemligen å ena sidan latinets behöflighet direkt för det medicinska fackstudiet och å den andra dess betydelse för läkarens allmänna humanistiska bildning.

Från den förra synpunkten må erinras, att den medicinska literaturen och terminologien ännu icke frigjort sig från inflytelsen af den tid då latinets var vetenskapens universalspråk, hvarför heller ingen för närvarande kan i saknad af all kunskap i latin utan de största svårigheter idka medicinska studier. Fakulteten vill icke bestrida möjligheten, att den tid kan komma då från denna synpunkt intet hinder behöfde möta för latinets borttagande

såsom obligatoriskt ämne från den medicinska studiekursen. Men denna tid kan ännu icke anses vara kommen, och det vore enligt fakultetens tanke icke riktigt eller välbetänkt att från läkarens bildning utesluta detta ämne, så länge det kvarstår såsom en oeftergiftig fordran för apotekarens. — Redan på denna grund måste fakulteten nekande besvara den framställda frågan.

Men skulle den nu använda synpunkten vara den enda, som härvid borde komma i betraktande, så kunde man väl sätta i fråga en nedprutning af de fordringar på kunskap i latin, som nu ställas på den blifvande läkaren, och inrätta desamma i närmare öfverensstämmelse med dem, som ställas t. ex. på en apotekareelev.

Nu kan likväl fakulteten icke förbise en annan sida af saken, hvilken måste tillmätas en långt större vikt, nemligen latinstudiets betydelse för den allmänna bildningen. Här öppnar sig ett vidt fält, på hvilket olika meningar i lång tid oförsonligt brutit sig mot hvarandra och på hvilket väl fortfarande strider skola utkämpas mellan olika tänkande, innan ett säkert resultat kan vinnas. Fakulteten tilltror sig icke kunna göra något nytt eller kraftigt inlägg i denna strid, än mindre afgöra densamma, så mycket mindre som hon vid de täta och genomgripande förändringar, som hos oss i senare tid vidtagits å ena sidan i skolväsendet och å den andra i de medicinska studierna, saknat tillfälle att i lugn samla en tillräckligt bevisande erfarenhet i det ena eller det andra afseendet. Men så mycket torde dock stå fast, att man efter den tid, då latinet vid undervisningen i skolorna erhöll en annan och jmförelsevis underordnad ställning emot förut, icke kunnat konstatera någon särskild tillökning i de studerandes håg och förmåga till sjelfständiga naturvetenskapliga studier vid universitetet, utan snarare en klagan försports, att flertalet skulle röja sinne för lexläsning eller med ett ord ökad böjelse snarare för dogmatiskt inhemtande af vetenskapens resultat än för ett på egen iakttagelse grundadt verkligt naturstudium. Skulle denna klagan vara berättigad, hvilket är svårt både att bestrida och bevisa, så vågar fakulteten väl icke bestämdt ställa densamma i samband med latinets förändrade ställning vid skolundervisningen såsom verkan med sin orsak; men vill å andra sidan icke heller gifva företräde, ej ens likställa den nuvarande reala bildningen med den klassiska såsom grundläggning för medicinska studier. Ty så länge skolundervisningen t. ex. i botanik hufvudsakligen inskränker sig till terminologi och torkade växter, samt zoologi äfvenledes läres ur böcker eller åtminstone utan dissektion af djur, så torde denna undervisning långt ifrån att vara en god förberedelse till verkligt naturstudium tvärtom just vänja till de fel, hvaröfver man enligt det nyss anförda klagat. I jmförelse dermed torde en grundlig objektiv analys af en klassisk författare vara vida mer egnad att uppöfva förmågan af objektiv iakttagelse samt af skarpsinnet och efter-

tanken, och sålunda utgöra en bättre förberedelse till sjelfständigt studium af hvad slag som helst. Fakulteten kan nemligen icke betrakta inhemtandet af kunskaper såsom skolstudiernas hufvudsakliga ändamål, utan fastmer såsom ett medel att odla förståndet, skärpa iakttagelseförmågan och tankekraften samt öfver hufvud utveckla de naturliga anlagen för lifvets kraf, ej blott för fackstudiernas.

Den erfarenhet, som man i andra land, isynnerhet i Tyskland, vunnit i fråga om den reala bildningens bärighet såsom grund för universitetsstudier, synes icke uppmuntra utan snarare afskräcka från det enligt fakultetens mening farliga experimentet att under nuvarande förhållanden med ens insläppa hela floden af realister på den medicinska studiebanan.

I de tyska realskolorna meddelas, såsom bekant är, väl ingen undervisning i grekiskan, men latinstudiet är deremot från dem icke alldeles utslutet.

Det torde derföre förtjena uppmärksamhet, att, då under och efter år 1869 yttranden affordrades nästan alla tyska universitets medicinska fakulteter öfver den frågan, om realskoleabiturenter borde berättigas till medicinska studier vid universiteten, ingen enda medicinsk fakultet i Tyskland, så vidt fakulteten har sig bekant, uttalade sig jakande i afseende på denna fråga, ehuru man dock öfverallt kände att i realskolan mer tid användes på naturvetenskapen, än i de humanistiska gymnasierna. Och man kan svårligen antaga, att blott okunnighet och blind fördom förestafvat dessa yttranden af myndigheter, som i sig innesluta män, hvilka just våra dagars medicinska vetenskaper hafva att tacka för så många epokgörande framsteg.

Skulle man också vilja se hela denna fråga ensamt ur synpunkten af realisternes berättigade eller billiga anspråk, så måste man erinra sig, att tillträdet till medicinskt studium dock hos oss redan nu står öppet för hvarje realist, som vill underkasta sig ett särskildt prof i latin, hvaraf också en och annan faktiskt begagnat sig. Detta prof är heller icke svårare än att den, som med måttlig begåfning förenar verkligt allvarlig håg för medicinska studier, väl må kunna komma ut dermed, hvaremot samma prof såsom ett ringa hämmande band på den verkliga oförmågan torde vara snarare till gagn än skada för den medicinska bildningen.

Fakulteten vill för alla händelser lägga vikt dervid, att den, som skall blifva läkare, icke får sakna de vanliga förutsättningarna för den allmänt humanistiska bildningen, icke som skulle denna bildning vara en nödvändig förutsättning för hans fackstudier, men desto mer för hans personliga uppfostran till sin blifvande humanitetstjänst. Läkarens kall får nemligen enligt fakultetens tanke icke betraktas såsom ett yrke, hvartill endast erfordras en ensidigt begränsad fackbildning och derefter förvärfvad praktisk färdighet. Tvärtom är det af den art att läkaren, om han rätt skall uppbara sin ställ-

ning, väl behöfver för sin uppfostran det inflytande, som den allmänna bildningen skänker. Hvar och en, som har någon insigt i den praktiske läkares behof och i de fordringar, som hans kall ställer på honom, måste medgifva, att otaliga tillfällen förekomma, då han måste med sin handling ingripa under omständigheter, i hvilka äfven den grundligaste vetenskapliga fackbildning och tekniska färdighet lemna honom i sticket. Han rådfrågas ständigt af alla klasser i samhället för alla de lidanden, som angripa kroppens och själens helsa, hvarigenom hans urskilning och öfriga själsförmögenheter, icke sällan under de mest grannliga förhållanden, sättas på det hårdaste prof. Han måste dervid äfven utöfva ett rent personligt och andligt inflytande på den sjuke och hans omgifning, hvilket ofta är lika nödvändigt och lika afgörande som hans tekniska läkareverksamhet. Han rör sig med ett ord inom en värld, i hvilken han svårligen skulle tillfredsställa andres anspråk eller sjelf finna sig tillfredsstäld, om han endast hade att trygga sig vid sina fackstudier. Han behöfver derjemte allt för väl vara i besittning af det som plägar benämnas "högre allmän bildning".

Fakulteten har sålunda genom denna sin framställning kommit till ett allmänt begrepp, som i viss mån hör till de obestämbara storheter, med hvilka det är svårt att räkna, men som icke dess mindre existerar, hunnit fram till en föreställning, som visserligen icke kan uttryckas i en matematisk formel, men som dock på ett energiskt sätt gör sig gällande såväl i den enskildes som i samhällets lif. Denna föreställning, detta begrepp är den "högre allmänna bildningen".

Det uppstår då den frågan: beredes den blifvande läkaren till denna högre allmänna bildning lika väl genom undervisningen på den reala som på latinlinien i våra högre allmänna läroverk? Utan att för sin del ingå i någon vidare pröfning häraf, anser sig fakulteten ega rätt att för den humanistiska skolbildningen taga i anspråk såsom ett historiskt bevisadt faktum, det hon eger förmåga att lägga grunden till denna allmänna bildning; ty åtminstone har den allmänna bildningen i vårt land, liksom i Europas andra kulturländer, hittills haft sin grund i denna, den humanistiska skolbildningens, förmåga.

Men om samma förmåga äfven finnes hos den reala skolundervisningen, det tror fakulteten vara deras skyldighet att bevisa, som vilja med ändring af det nu bestående lägga denna undervisning till grund äfven för den allmänna bildningen. Historiskt är det åtminstone visst, att den reala skolundervisningen blifvit inrättad icke för att lägga grund för den högre allmänna, men väl för den bättre tekniska bildningen i vårt land.

Utan att särskildt inlåta sig på den omtvistade frågan om latinstudiets betydelse i och för sig, vill fakulteten därför hålla derpå, att, så länge latinet bibehåller sin plats i skolan såsom en nödvändig beståndsdel af förutställningarna för den högre allmänna bildningen, det ock må behållas bland

förutsättningarna för läkarebildningen. Af detta och förut anförda skäl vill fakulteten för sin del yrka, att fordringarna i detta afseende icke må ned-sättas under det nuvarande minimum eller, med andra ord, *att i afseende på fordringarna i latinet ingen förändring må vidtagas.*

Härmed har fakulteten redan i en punkt gifvit ett svar äfven på den andra frågan eller den: "huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga, eller om gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som finnas böra bibehållas, kunna tariffva förändring".

Beträffande denna fråga har fakulteten vidare först att yttra sig derom, huruvida den medico-filosofiska examen bör anses nödvändig eller icke. Vid denna frågas besvarande bör först erinras derom, att de fyra ämnen, som numera återstå i denna examen, alla äro oundgängligen nödvändiga såsom grundläggande för de egentliga medicinska studierna, och intet af dem kan undvaras, huru man än för öfrigt må ordna examensväsendet.

Botaniken utgör en förutsättning för farmakologien, zoologien för anatomen, den allmänna kemien för den medicinska och fysiologiska kemien, samt fysiken för fysiologien. Skulle den medico-filosofiska examen nu borttagas från den filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion, så måste pröfningen i de nämnda ämnena därför förflyttas antingen till skolan eller ock tillbaka till den medicinska fakulteten, till hvilken de förut hört, men från hvilken desamma en gång under sin tidigare utvecklingsperiod blifvit utbrutna. Men skulle nu denna pröfning öfverflyttas till den medicinska fakulteten, så borde den väl liksom nu rimligen föregå de egentliga fackstudierna. Förändringen blefve då, hvad sjelfva pröfningens karakter beträffar, antagligen ingen annan än att densamma erhöle en mera ensidigt medicinsk pregel. Huruvida åter denna anordning skulle medföra någon verklig fördel för de studerandes bildning eller någon lättnad eller tidsbesparing för öfrigt, kan svårligen på förhand afgöras. Hvad som deremot redan på förhand kan inses, det är att lärarne i den matematisk-naturvetenskapliga sektionen skulle blifva qvitt en för dem nu ganska betungande börda. Men då samma börda å andra sidan komme att läggas på de redan förut hårdt anlidade lärarne i den medicinska fakulteten, så torde en sådan förändring icke rimligen kunna sättas i fråga utan en samtidig betydlig förstärkning af den medicinska fakultetens såväl lärarekrafter som undervisningsmateriel. Under sådana omständigheter måste fakulteten för sin del för närvarande *förorda den medico-filosofiska examens bibehållande i dess nuvarande skick*, hvad de nämnda fyra examensämnen beträffar.

Deremot begagnar fakulteten med glädje det nu erbjudna tillfället att påyrka en i hög grad af behöfvet påkallad förändring rörande en annan af nu gällande bestämmelser om denna examen, nemligen de som angå fordringarna i matematik. Detta ämne ingick, som bekant är, förr likasom latinet

i den medico-filosofiska examen, men borttogs vid den senaste förändringen år 1873 och ersattes med fordran på betyget godkänd i maturitetsexamen. Denna bestämmelse har, såsom fakulteten redan då förutsåg, sedermera haft påtagliga och ganska menliga följder, hvilka visat sig såväl i första hand vid pröfningen i fysik till den medico-filosofiska examen som ock senare vid de fysiologiska studierna inom den medicinska fakulteten. För att tillägna sig så mycket fysik, som för fysiologiens studium erfordras, är det oundgängligen nödigt att besitta åtminstone ett visst gifvet minimum af matematik, och det torde icke böra förnekas, att arbetet med inhemtandet af detta minimum icke utan stor olägenhet och skada kan uppskjutas till den tidpunkt, då fysiken, eller än mindre till den då fysiologien skall studeras. Det är därför utan tvifvel lämpligt att detta arbete om möjligt redan i skolan göres undan, och så till vida är tanken i den nuvarande anordningen god. Men såsom förhållandena nu äro, så eger det missförhållandet rum, att betyget godkänd i maturitetsexamen icke motsvarar de fordringar, som det föreliggande behovet kräfer. — Det nämnda betyget har nemligen en olika betydelse allt efter den olika linie i skolan, för hvilken det gäller, och kan därför faktiskt innebära i ena fallet för litet och i det andra onödigt mycket. En sådan förändring i gällande bestämmelser synes därför af behovet i hög grad påkallad, att fordringar, i stället för att fixeras vid ett visst af skolans graderade betyg, till sitt materiella quantum direkt angifvas, och att intyg deröfver presteras, som på genaste väg lemna nödig garanti för de erforderliga insigterna. Då det emellertid visar sig, att betyget godkänd i matematik i maturitetsexamen endast för dem, som genomgått latinlinien, motsvarar insigter som understiga det nödiga minimum, så tarfvas den åsyftade förändringen endast med afseende på dessa.

Fakulteten, som i detta ämne inhemtat den matematisk-naturvetenskapliga sektionens mening, får, i full öfverensstämmelse med denna, för de studerande, som på latinlinien aflagt maturitetsexamen, föreslå:

1:o att deras matematiska insigter skola, utöfver hvad enligt gällande skolstadga i maturitetsexamen erfordras, omfatta en grundlig insigt i elementen af den plana trigonometrien (således förutom den vanliga inledningen om de trigonometriska storheterna, behandling af rätvinkliga trianglar och de enklare fallen af snedvinkliga trianglar) äfvensom säker kännedom om de första grunderna rörande logaritmerna, samt praktisk öfning i användningen af de logaritmiska och trigonometriska tabellerna, hvarvid 5-ställiga tabeller äro fullt tillräckliga; samt

2:o att betyg om dylika kunskaper skall företes senast vid anmälan till examens afläggande, och vara afgifvet efter förutgången enskildt förhör af någon vare sig akademisk lärare inom de matematiska ämnena eller lektor i matematik vid något af rikets högre allmänna läroverk, hvilket förhör dock

bör när som helst, efter mellan examinator och examinand träffad öfverenskommelse, kunna få anställas.“

Professor Hammarsten, som under ärendets förberedande behandling tillkännagifvit, att han i fråga om fordringar på kunskaper i latin såsom villkor för rätt att aflägga medicinska examina hade en från pluralitetens afvikande mening, afgaf nu motiverad reservation, så lydande:

“På samma gång jag, i likhet med flertalet af med. fakultetens medlemmar, ej ansett mig kunna tillstyrka rättighet till idkande af medicinska studier åt sådane studerande, som visat sig ej ega några insigter i latin, har jag dock å andra sidan ej kunnat finna det nu erforderliga kunskapsmättet — omfattande minst godkända insigter i latin i afgangsexamen från något af rikets högre elementarläroverk eller ock sedermera genom särskild pröfning vid sådant läroverk ådagalagda motsvarande insigter i detta ämne — vara för läkarebildningen alldeles nödvändigt. Jag anser tvärt om dessa fordringar i latin kunna, utan skada och fastmer till verkligt gagn för de medicinska studierna, ej obetydligt sänkas, och detta vare sig jag fäster mig vid latinets direkta betydelse för de medicinska fackstudierna eller vid dess betydelse af ett värdefullt bildningsmedel i allmänhet.

“Latinet eger otvifvelaktigt användning inom medicinens alla läroområden, men i främsta rummet torde dock behofvet af insigter i latin göra sig gällande vid studiet af den på latin affattade farmakopeen med receptskrifningskonsten, äfvensom vid inhemtandet af den medicinska terminologien och nomenklaturen. — Att för studiet af farmakopeen och receptskrifningskonsten inga synnerligen stora insigter i latin erfordras, torde för hvar och en, som själf studerat dessa ämnen, ligga i öppen dag, och alldeles gifvet torde det väl vara, att för detta studium det nu föreskrifna kunskapsmättet i latin på långt när icke är behöfligt. Den medicinska nomenklaturen och terminologien torde lika mycket vara lånade från grekiskan som från latinets; och då man ansett sig kunna undvara först nämnda språk såsom förutsättning för medicinens studium, torde det med skäl kunna ifrågasättas, om svårigheten att undvara latinets bör blifva väsentligt större.

För min del anser jag, såsom ofvan nämndes, att latinets visserligen icke kan för närvarande alldeles undvaras; men deremot kan jag icke inse, att för inhemtandet af den medicinska terminologien och nomenklaturen, för studiet af farmakopé, receptskrifningskonst eller medicinens historia vidlyftiga kunskaper i latinsk syntax jemte förmåga att korrekt utföra ganska svåra öfversättningsprof från svenska till latin skola vara alldeles nödvändiga. Jag är lifligt öfvertygad om obehöfligheten af sådana fordringar och anser, att de utan skada för de medicinska studierna skulle kunna rätt betydligt minskas.

I fråga om latinets betydelse såsom allmänt bildningsmedel måste jag

dess värre erkänna, att jag saknar de omfattande insigter och den rika erfarenhet, som erfordras för att döma i den omtvistade frågan: om och i hvad mån latinets värde såsom allmänt bildningsmedel kan ersättas genom grundligare studier i andra ämnen. Jag afstår ock så mycket hellre från ett yttrande i denna fråga som jag är öfvertygad derom, att den ej kan lösas genom ett uttalande af den ena eller andra personens eller myndighetens subjektiva åsigt, utan endast med ledning af den jemförelse, som först kan vinnas genom medgifven rätt åt realister till täflan med latinare på flere områden.

Då jag sålunda ej vågar lägga den omtvistade frågan om latinets företräde såsom allmänt bildningsmedel till grund för ett yttrande i vare sig den ena eller andra riktningen, inskränker jag mig till att i stället erinra om den betydelse som, enligt mitt förmenande, i detta afseende bör tillerkännas den redan nu åt realister medgifna rättigheten att efter aflagd maturitets-examen kunna få undergå särskild pröfning i latin.

Jag är fullt förvissad derom att latinets, då det redan från början studeras i skolan, och framförallt då studiet ej inskränker sig till fordringarna för betyget godkänd i maturitetsexamen, är ett bildningsmedel af stort värde; men jag är ock lika öfvertygad derom att, då en yngling efter aflagd maturitetsexamen på reala linien försöker att på möjligast korta tid inhemta det minsta erforderliga mått af kunskaper i latin, utan intresse för ämnet och utan afsigt att göra sig förtrogen med detta språks bildande litteratur, endast för att undanrödja ett hinder för fackstudier i en viss riktning, ett sådant latinstudium ej kan i nämnvärd mån öka hans allmänt humanistiska bildning. Om jag fattat saken rätt, har ock det redan nu åt studenter på den reala linien gjorda medgifvandet ej till ändamål att höja allmänbildningen; dess uppgift har fastmer synt mig vara den, att för realisten möjliggöra inträdet på sådana banor, som eljest för honom skulle vara stängda. Men om detta är fallet, och om sålunda det redan nu befintliga medgifvandet har till hufvuduppgift att för realister möjliggöra fackstudier inom en viss fakultet, så synas mig ock fordringarna i den föreskrifna särskilda pröfningen böra vara lämpade efter de olika fackstudiernas kraf på insigter i latinets. Att med afseende på de medicinska fackstudierna de nuvarande fordringarna i latin — motsvarande betyget godkänd i maturitetsexamen — äro alldeles för stora, har jag ofvan uttalat såsom min mening; och då, så vidt jag kan finna, genom dessa fordringar realistens allmänbildning ej väsentligt höjes, synes det mig vara ganska önskvärdt, att dessa fordringar nedsättas så, att de verkligt motsvara det för idkande af medicinska fackstudier erforderliga kunskapsmättet i latin.

Att en sådan eftergift skulle medföra ett ökad tillopp af lärjungar från reallinien, är väl möjligt, då ju på detta sätt äfven realister efter en

helt lindrig, särskild pröfning i latin kunde få egna sig åt läkarekallet, men jag ser ingen fara deri. Tvärt om skulle ett sådant förhållande möjliggöra en praktisk lösning af frågan om latinets nödvändighet och möjliga företräden. Dessutom synes det mig verkligen vara en stor vinst om ynglingar, som visat sig hafva svårt för latinets studium, men deremot ega fallenhet för naturvetenskaperna och håg för läkarekallet, ej af onödigt stora fordringar i latin afskräckas eller hindras från att beträda en bana, för hvilken de kanske företrädesvis hafva håg och fallenhet.

På samma gång jag ej kan se någon egentlig fara af en väsentlig minskning i de nu för idkande af medicinska studier stadgade fordringarna i latin, tror jag mig deremot af en sådan åtgärd kunna hoppas verkligt gagn för läkarebildningen; och jag kan ej undertrycka den tanken, att läkaren både under sin studietid och i sin framtida verksamhet skall reda sig bättre med mindre insigter i latin och större kunskaper i andra ämnen.

Dessa andra ämnen äro just sådana, som realisten företrädesvis haft tillfälle att inhemta, nemligen lefvande språk, matematik, fysik och kemi.

Medan man fäster stor vikt dervid, att den blifvande läkaren kan möjligast korrekt utföra sina öfversättningsprof från svenska till latin, finnes det väl knappast en bland tio, som någorlunda obehindradt skrifver ett bref på ettdera af de 3 kulturspråken; och medan man fordrar att studenten skall kunna öfversätta åtskilliga latinska författare, kan han sällan på originalspråket någorlunda obehindradt läsa de stora kulturfolkens yppersta skriftställare.

Det synes mig ej gerna tänkbart att ett sådant förhållande kan stämma väl öfverens med de anspråk, man nu för tiden ställer på en hvar, som vill anses ega en högre grad af allmänbildning — sålunda äfven på läkaren. Och äfven för de medicinska fackstudierna synas mig ökade kunskaper i lefvande språk vara önskvärda. Ingen, som vill utbilda sig till en kunnig läkare, och ingen, som efter avslutade studier vill följa med sin vetenskaps utveckling, kan undvara temligen goda kunskaper i de 3 kulturspråken, engelska, franska och tyska; och under sådana förhållanden har jag under min lärareverksamhet funnit det vara en verklig brist, att flere medic. studerande ej egt några eller endast helt obetydliga kunskaper i engelska språket. Det är väl sant, att denna brist temligen lätt kan efteråt afhjelpas; men detta fordrar dock alltid tid, och den medicinska studiekursen är redan förut så lång, att den ej bör ytterligare förlängas med inlärandet af det språk, på hvilket somliga läroböcker äro författade.

Ett sådant arbete bör helst vara undangjordt redan i skolan, och realisten, som i allmänhet är mera kunnig i moderna språk, har derföre ock lättare att reda sig med de i allmänhet på främmande språk författade medicinska läroböckerna.

Af långt större betydelse än dessa i allmänhet något större kunskaper i moderna språk äro dock, särskildt med afseende på realistens lämplighet för den medicinska studiebanan och läkarekallet, hans i allmänhet större och grundligare förkunskaper i naturvetenskaperna, särskildt matematik, fysik och kemi.

Den benägenhet för bokstudier och lexläsning och den obenägenhet för egna iakttagelser, som mängden anser karakterisera studiesättet i vår tid, äro otvifvelaktigt ett arf från skolan. Om en sådan åsigt är berättigad, vet jag ej hvar man bör söka den egentliga orsaken till detta missförhållande, och jag vet ej heller i hvad mån äfven en bristfällig undervisning i naturvetenskaperna kan hafva sin andel i en sådan missriktning; men deremot är jag öfvertygad om, att derest fullgod undervisning lemnas i alla ämnen, naturvetenskaperna mera än några andra äro egnade att motverka denna missriktning och egnade att väcka hågen för egna iakttagelser på samma gång de skärpa iakttagelseförmågan. Derfor är ock serskildt för läkaren, hvilken ju alltid måste vara naturforskare och redan tidigt måste öfva sin iakttagelseförmåga, en fullgod och möjligast mångsidig undervisning i naturvetenskaperna redan i skolan en ytterst maktpåliggande sak. Realisten, hvilken framför allt eger tillfälle till grundligare skolstudier i de för medicinens studium grundläggande ämnena, matematik, fysik och kemi, bör därför ock i allmänhet i högre grad än studenten på latinlinien ega en ytterst vigtig förutsättning för framgångsrika studier och framgångsrik läkareverksamhet.

De i allmänhet grundligare förkunskaperna i de 3 nyss nämnda ämnena böra ock göra det möjligt för realisten att avsluta sina studier, åtminstone de mera teoretiska, på en i allmänhet något kortare tid, förutsatt nemligen att fordringarna i latin ej ställas onödigt högt.

Den medicinska studiekursen är onekligen lång, och det torde ej vara lätt att göra den kortare. Allmänheten fordrar allt större specialkunskaper af läkaren och fordringarna för medicine licentiatexamen kunna i följd häraf helt visst ej ställas lägre, snarare tvärt om. Fordringarna i medicine kandidatexamen skulle helt visst kunna minskas något, om läkaren befriades från skyldigheten att verkställa apoteksvisitationer, hvarigenom de under senare åren redan minskade fordringarna i den farmaceutiska kemien skulle kunna ytterligare något minskas; men denna lindring komme helt visst att snart uppvägas genom de af fysiologiens utveckling betingade ökade anspråken på förkunskaper i matematik, fysik samt organisk kemi. Vill man undvika en förlängning af den medicinska studiekursen, kan detta därför enligt mitt förmenande endast ske derigenom, att studenten kommer bättre rustad till sina medicinska studier, att han redan ifrån skolan medför de erforderliga förkunskaperna i matematik, fysik och kemi i sådant mått, att hvarken den förberedande medico-filosofiska examen eller medicine kandidatexamen behöfva

kräfva allt för lång tid. Det lider ej heller något tvifvel, att det just framför allt är realisten som i vanliga fall eger det största måttet af insigter i dessa nu nämnda, för medicinens studium grundläggande ämnen.

Jag är därför ock öfvertygad derom, att i allmänhet realister, om de ej behöfva offra mycken tid på inhemtandet af de nödvändiga kunskaperna i latin, skola kunna genomgå den teoretiska medicinska kursen på kortare tid än studenter på latinlinien; och de skola enligt min mening, under i öfrigt lika förhållanden, göra sin sak ej blott lika bra, utan möjligen till och med bättre, därför att de i rikare mått kunnat tillegna sig en synnerligen vigtig förutsättning för de medicinska studierna — kunskapen i matematik, fysik och kemi.

Jag anser det sålunda ej blott vara möjligt utan äfven önskvärdt att rätt till idkande af medicinska studier beviljades åt de studenter på realinien, som genom särskild, af lärare vid elementarläroverken på lämplig och af de vanliga examensperioderna, om nödigt, oberoende tid verkställd profning styrkt sig ega ett för medicinska fackstudiers bedrivande erforderligt mått af kunskaper i latin. Att nu bestämdt angifva storleken af detta kunskapsmått torde vara svårt. I alla händelser bör det dock kunna sättas betydligt lägre än de nuvarande fordringarna för betyget "godkänd" i maturitetsexamen; och anser jag det hufvudsakligast böra omfatta latinsk formlära samt öfversättning af passande läsebok eller lättare arbeten af latinska författare, men utan skyldighet till öfversättningsprof från svenska till latin.

Professor Almén, hvilken af andra göromål hindrats att i dag infinna sig i fakulteten, hade genom skriftligt tillkännagifvande, som härvid anmäldes, förklarar sig instämma i Professor Hammarstens reservation.

Professor Kjellberg anhöll att vid blifvande justering af dagens protokoll få närmare utveckla sin från pluralitetens afvikande mening.

Ur protokollet

S. C. Bring.

Utdrag af protokollet hållet hos Medicinska fakulteten i Upsala den 25 Februari 1882. Närvarande Dekanus Professor Holmgren samt Professorerne Hedenius, Almén, Kjellberg, Hammarsten, Clason och Fristedt.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 dennes, hvarvid Professor Kjellberg mot fakultetens under § 5 i samma protokoll antecknade beslut anförde motiverad reservation, så lydande:

“Ehuru jag till fullo instämmer i fakultetens nu fattade beslut att icke tillstyrka rättighet att aflägga medicinska examina för studerande som ej visat sig ega insigter i latinska språket, kan jag dock ej förena mig i de åsigter, som fakulteten uttalat angående nu gällande bestämmelser för den medico-filosofiska examen, enär jag anser behovet af förändring vara större än som framgår af fakultetens utlåtande.

Den enda förändring som blifvit föreslagen gäller föreskriften angående godkända insigter i matematik, hvilken föreskrift fakulteten ansett böra så tillvida skärpas för studerande som undergått maturitetspröfning vid de allmänna läroverkens latinlinie, att de för admission till medico-filosofisk examen böra uppvisa intyg antingen af akademisk lärare inom de matematiska ämnena, eller ock af lektor i matematik vid något af rikets högre elementarläroverk, att de förvärfvat föreskrifna insigter i matematik utöfver hvad som nu ingår i maturitetsexamen på latinlinien.

Då det visat sig att elementarläroverkens kurs i matematik på latinlinien är otillräcklig för att derpå grunda studier i fysik och fysiologi, måste fakultetens hemställan om en förändring anses fullt befogad, men det kan deremot sättas i fråga om formen för den föreslagna kompletteringen är i full öfverensstämmelse med de akademiska statuternas norm för fakultetens examina. Då en pröfning anses nödig för en akademisk examen, synes det äfven tillhöra universitetets lärare att dermed taga befattning och deröfver utfärda betyg, men icke lärare vid elementarläroverket, helst som denna pröfning icke kan anses sammanfalla med någon förut för elementarläroverket bestämd examen, utan måste betraktas såsom helt och hållet enskild.

Men äfven om den nu föreslagna formen för en skärpt pröfning af insigterna i matematik skulle anses lämplig, kan jag dock icke finna att detta förslag innebär den enda eller ens den viktigaste förändring af det Kungl. brefvet den 12 December 1873, som är af behovet påkallad. I ännu högre grad anser jag en förändring nödig beträffande den deri intagna bestämmelsen att den, som vill undergå medico-filosofisk examen, skall hafva i afgangsexamen från något af rikets högre elementarläroverk aflagt prof på minst godkända insigter i latinska språket, eller ock sedermera genom särskild pröfning vid sådant läroverk visat sig hafva förvärfvat motsvarande insigter i detta läroämne.

Så länge denna bestämning kvarstår oförändrad, är dermed de facto vägen stängd till medicinska studier för alla de lärjungar vid universitetet, som genomgått skolornas reala afdelningar och aflagt motsvarande maturitetsexamen; men då bör väl sättas i fråga, om ett sådant förhållande kan anses vara betingadt af de studiers natur, som här äro i fråga.

Att en studerande inom den medicinska fakulteten icke bör sakna kännedom om det latinska språket, är redan medgifvet, men deraf följer

icke någon nödvändighet för honom att ega så omfattande kännedom af detta språk, att han kan jemväl författa uppsatser och verkställa öfversättningar till latin.

Den kännedom om det latinska språket, som är nödig för att med framgång kunna idka medicinska studier, äfvensom för att väl kunna utöfva en läkares verksamhet, bör icke mätas med samma mått, som kan och bör tillämpas vid pröfningen af elementarskolornas utgående elever, för hvilka de latinska stilöfningarna utgöra viktiga momenter vid detta språks studium.

För den studerande, som inom den så kallade klassiska linien sökt sin utbildning, är det latinska skrifprovet en lämplig mätare af den maturitet som uppnåtts, men för realisten, som inom andra områden samlat elementerna för sin utbildning, innebär detta prof en lika så stor orimlighet i kvalitativt, som i kvantitativt afseende.

Detta missförhållande har äfven funnit sitt faktiska uttryck deri att under de 8 år, som förflutit sedan den Kungl. förordningen utkom, medgifvandet att genom särskild pröfning vid något af rikets högre elementarläroverk visa sig hafva förvärfvat föreskrifna insigter i latin lemnats så godt som obegagnadt.

Den frågan framställer sig då helt naturligt, om den reala bildningen redan genom sin art är oduglig att derpå grunda medicinska studier. De läroämnen på hvilka den reala linien hufvudsakligen grundar sitt bildningsarbete äro matematik, lefvande språk och naturvetenskaper; men kunna väl dessa anses för detta ändamål odugliga?

Fakulteten har i dag förklarad matematiken utgöra det nödvändiga förstudiet för fysiken och fysiologien, på hvilka åter patologien och dermed hela medicinen hvilat, och torde det sålunda vara orimligt att fränkänna matematiken en stor och genomgripande betydelse såsom grundläggande vetenskap för medicinska studier. Hvad de lefvande språken angår, är deras betydelse för dessa samma studier åtminstone icke mindre. Från första inträdet vid fakultetens institutioner mötes nemligen den studerande af nödvändigheten att vid sina studier använda läroböcker på främmande språk, enär det hörer till mycket sällsynta undantag att en lärobok i något af de ämnen, som tillhöra det medicinska läroområdet, finnes tillgänglig på vårt eget språk. Utan kännedom af de lefvande språken är det sålunda ej möjligt att studera medicin i vårt land, och det är äfven tydligt, att ju fullständigare och grundligare denna kännedom är, desto kraftigare äro det stöd och den hjälp, som den studerande kan erhålla under sina studier af den rikhaltiga utländska literaturen, och desto djupare måste äfven dessa språks inflytande hafva varit på honom sjelf såsom formelt bildande och utvecklande. Under sådana förhållanden kan det svårligen undgå att väcka förvåning, att så ringa vikt blifvit tillagd de lefvande språken såsom behöfliga

för idkande af medicinska studier, och att de studerande, som utgått från den linie inom elementarläroverken, der studiet af lefvande språk grundligast drifves, blifvit så godt som afstängda från de medicinska läroverken.

Föga bättre förhåller det sig med omdömet om naturvetenskaperna såsom förstudium och såsom inledning till medicinska studier. Om jag ej fattat fakultetens mening orätt, så skulle studiet af en latinsk auktor vara att anse som bättre egnadt att skärpa förmågan af egen och sjelfständig observation än de naturvetenskaper, hvari undervisning lemnas i våra skolor. Detta yttrande kan väl svårligen betyda annat, än att för naturvetenskaperna i skolan lemnats för liten tid, så att lärjungarne ännu på skolans senare stadier ej hunnit från läran om formerna, under det för latinet tillräcklig tid lemnats för att hinna fram till det egna studiet.

Men om denna anordning är mindre lycklig till sina resultat, så följer deraf icke att studiet af naturvetenskaperna bör fränkännas sitt värde såsom förberedande för de medicinska studierna; deraf följer snarare att förändringar äro nödvändiga inom skolorna, hvarigenom naturvetenskaperna erhålla det utrymme och den vård, de nu sakna.

Hela det medicinska läroområdet tillhör nemligen naturvetenskapernes vidsträckta arbetsfält, och det är just af dessas metod som den blifvande läkaren har att hemta ledning ej blott för sina studier vid universitetet, utan äfven för sina observationer vid sjuksängen. Det kan därför icke vara likgiltigt, om den studerande lärt sig använda denna metod redan under sina studier vid elementarläroverket, och om han der vunnit vana vid och kärlek till naturens studium, åt hvilket han efter inträdet inom den medicinska fakulteten har att egna alla sina krafter. Jag kan därför icke finna annat än att grundliga insigter i matematik, i lefvande språk och naturvetenskaper måste tillerkännas stort värde såsom förberedelse till medicinska studier, hvarföre äfven de studerande, som tillhört läroverkens reallinier, kunna anses bättre förberedde än de, som utgått från de så kallade klassiska linierna.

Då det emellertid visat sig att desse studerande ej kunnat vinna inträde vid de medicinska läroverken till följd af föreskriften i den Kungl. förordningen af år 1873 angående särskild pröfning i latin vid högre elementarläroverk, synes mig tiden vara inne att genom en lämplig förändring af denna föreskrift underlätta realisters inträde på den medicinska studiebanan. Denna förändring synes mig böra bestå deri, att det latinska stilprovet borttages såsom obligatoriskt för studerande, som önskar genom pröfning i latin komplettera redan aflagd maturitetsexamen för att erhålla admission till medico-filosofisk examen; samt att denna pröfning får ske inför någre af lärarna i ämnet vid de filosofiska fakulteterna, hvilka dertill erhållit särskildt förordnande.“

Ur protokollet
S. C. Bring.

Bil. B.

Professorerne Hagbergs, Almkvists och Lefflers reservationer mot det af Upsala filosofiska fakultets humanistiska sektion den 11 Mars 1882 beslutade utlåtande.

Professor *Hagbergs* reservation.

Mot det yttrande, som i examensfrågan afgifvits af flertalet i den filosofiska fakultetens humanistiska sektion, får jag anföra följande reservation.

Det kan visserligen ej falla mig in att bestrida den antika bildningens vigt för vetenskapen, enär hon utgör den grund, på hvilken all humanistisk bildning hvilar. Men mången torde med mig hysa tvifvel om, huruvida studiet af de klassiska språken, sådant som det bedrifves vid våra skolor och följaktligen äfven fortsättes vid våra universitet, meddelar någon nämnbar verklig kännedom om antiken. Det är dertill både för inskränkt och för ensidigt grammatikaliskt. Allraminst tror jag, att den lilla homeopatiska dosis deraf, som innefattas i det betyg på *godkända* insigter, som man vill uppställa såsom vilkor för akademiska studier, utöfvar någon märkbar verkan på den akademiska samfundskroppens helsa. Deremot tror jag, att allt från början af den nyare tiden, eller från den så kallade renaissancen, de europeiska kulturfolken, och företrädesvis de romanska, under tidernas lopp i sin litteratur och i hela sitt nationella lif insupit så mycket af den klassiska bildningen, att de derigenom tillräckligt förmedla en öfvergång från antiken till en bildning, som bättre tillgodoser samtidens behof. De ny-europeiska språken, och särskildt de *romanska*, hafva också på senare tider erhållit en stadgad, grammatikalisk utbildning, fullt jemförlig med det i detta afseende så prisade latinet, så att något af de förre, särskildt *franskan*, antaget såsom skolans hufvudspråk, kan till fullo ersätta latinet. Ja! äfven de vetenskapliga termer, för hvilkas begripande de klassiska språkens studium påstås vara nödvändigt, hafva för längesedan ingått och ingå fortfarande i de ny-europeiska språken såsom en gemensam vetenskaplig egendom, som gör kännedomen af de klassiska språken öfverflödlig i ofvannämnda afseende. Och skulle för något annat särskildt ändamål, exempelvis ett vetenskapligt studium af de ny-europeiska tungomålen, kunskap i de klassiska språken

vara nödvändig, så har erfarenheten under senare tiden visat att denna kännedom ganska lätt, ja till och med lättare och på vida kortare tid, förvärfvas vid en jämförelsevis mognare ålder, och att således studiet af de klassiska språken kan utan all fara för dess grundlighet uppskjutas till universitetet. I hvad mån åter förberedande examina äro för de högre fakulteterna nödvändiga, må dessa sjelfva, hvar för sig, afgöra. Jag anser nemligen mig för egen del sakna tillräcklig sakkännedom för att deröfver våga fälla något annat omdöme, än det allmänna, att en förkortning af studiitiden vid våra universitet vore särdeles önskvärd. Jag sluter mig därför i hufvudsak till det af filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion afgifna utlåtandet i examensfrågan, blott med den inskränkning, att, om det latinska skrifprovet skulle komma att utbytas mot ett skrifprof i nyare språk, detta språk måtte blifva *franska*, såsom varande i formelt hänseende det mest utbildade af de ny-europeiska kulturspråken.

Professor *Almkvists* reservation.

Då jag icke kunnat instämma i de principer och den motivering, hvarifrån humanistiska sektionens komiterade utgått vid sitt förslag till utlåtande om de till sektionen remitterade frågorna, nemligen:

“*dels* om och i hvad mån utsträckt rätt att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk; *dels* ock huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga, eller om gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som finnas böra bibehållas, kunna tarfva förändring;“

så får jag härmed vördsamt afgifva min reservation mot det sektionens beslut, hvarigenom komiterades förslag med blott den reaktionära ändringen, att latinet åter insatts i preliminärexamen för de civila embetsexamina, upptagits som sektionens officiella utlåtande.

Den egentliga kärnpunkten i de ofvan nämnda remisserna är utan tvifvel frågan om latinets ställning, eller, närmare sagdt, frågan om huruvida latinet bör fortfarande bibehålla den företrädesställning framför alla öfriga vetenskapsgrenar, detsamma sedan urminnes tider innehaft och ännu innehar i universitetets alla läroplaner. Komiterade hafva besvarat denna fråga med ett obetingadt “ja“ och söka i främsta rummet motivera detta sitt svar genom att hänvisa på den klassiska bildningens betydelse, *dels* såsom grundläggande för hela den moderna kulturen, *dels* såsom utgörande en ända

till våra dagar obestridd och af intet annat ersättlig enhetspunkt för den allmänt vetenskapliga och humanistiska bildning, komiterade anse böra föregå och uppbära hvarje vetenskapligt fackstudium, såvida icke detta skall förlora sig i ensidighet.

Jag är långt ifrån att vilja på något vis förneka den klassiska bildningens betydelse, såsom utgörande den historiskt gifna grundvalen för vår moderna kultur, och är lifligt öfvertygad om, att hvar och en som vill närmare studera och förstå denna kulturs utveckling måste förvärfva sig en grundlig kännedom om antikens lif, men ingenting synes mig berättiga dertill, att ur denna antikens oförnekliga betydelse draga direkta slutsatser om anordningen af de skolstudier och universitetsexamina, genom hvilka staten i våra dagar vill försäkra sig om ett tillräckligt antal skicklige män att fylla de praktiska nutidsbehof, som samhällets på oändligt många små embeten och tjänster fördelade sociala verksamhet framkallat. Med full öfvertygelse instämmer jag i de komiterades yttrande "*egentlig, åskådlig, och individualiserad* insigt i den klassiska kulturen kan endast vinnas i och med de språk, på hvilka de folk, hvilkas bildning den utgjorde, åt densamma gifvit ett uttryck", men jag anser mig kunna hysa ett berättigadt tvifvel om, huruvida det är praktiskt lämpligt eller ens möjligt att fordra denna egentliga, åskådliga och individualiserade insigt i den klassiska kulturen af den vida största delen af statens embets- och tjänstemän på alla grader och i alla verksamhetsferer. Vidare kan denna lefvande kunskap om antiken enligt de komiterades uttryckliga ord, i hvilka väl hvarje sakkunnig instämmer, endast vinnas genom en grundlig kännedom om begge de klassiska språken latinet och grekiskan. I de komiterades hela motivering framträda också "de klassiska språken" städse i lika naturlig som oskiljaktig förening, men i de ur motiveringen dragna resultatet finner man grekiskan fullkomligt gifven till spillo, och latinet får ensamt uppbära den tunga bördan af att utgöra den direkta förmedlingslänken mellan Hellas' och Romas lif och de svenska embetsexamina. Och sker väl detta därför, att grekiskan skulle på något sätt för sig sjelf eller för oss vara af mindre betydelse än latinet? Nej, det är ett obestriddigt faktum, att i alla tänkbara afseenden — måhända blott med undantag af det rent juridiska — i språkligt, literärt, vetenskapligt, kulturhistoriskt och konstnärligt hänseende, eger den grekiska bildningen, och dermed äfven grekiskan, såsom det egentligaste medlet till dess begripande, en vida större och ursprungligare betydelse för oss än latinska kulturen och språket. Jag tviflar visst icke på att de komiterade sjelfva varit fullt medvetna om denna sanning, och då de, vid sin framställning af hvad som enligt deras åsigt borde ingå eller icke ingå i de akademiska examina, i fullkomlig strid med sin motivering stillatigande förbi-

gått grekiskan, så har detta helt säkert skett blott på grund af nuvarande faktiska förhållanden. Och gent emot den kraftigt framträngande nutida tendens, som äfven i nyss antydda reform — grekiskans delvisa utträngande ur skolorna — gifvit sig ett uttryck, hafva de komiterade ej heller vågat att för någon akademisk examen fordra ett sådant grundligt och allsidigt studium af latinska språket och kulturen, som på något sätt kunde ersätta frånvaron af grekiskan. De hafva insett det omöjliga i att i våra dagar yrka på strängare fordringar vid de särskilda profven i latinska språket, och hafva måst nöja sig med det öfliga kunskapsmättet för betyget godkänd i en universitetsexamen, ja, i ett fall, till och med blott med samma betyg i maturitetsexamen. Jag skulle dock mycket misstaga mig, om ej de klassiska språkens representanter vid universiteten skulle vara de första att erkänna, att ett betyg om blott godkända insigter — och detta efter deras enligt egen uppfattning säkerligen mycket anspråkslösa fordringar — i blott det ena och i hvarje fall icke det viktigaste af de begge klassiska språken icke kan anses som ett vitsord, att examinanden eger denna åskådliga och individualiserade insigt i den klassiska kulturen, som enligt de komiterades egna ord blott kan vinnas genom begge de klassiska språkens studium. Och utan detta studium stannar examinandens kunskap, "noga taladt" — för att ånyo citera de komiterades egna ord — "vid mer eller mindre korrekta underrättelser om", i stället för den nyss omnämnda lefvande insigten i antikens kultur. Men dermed förlorar också hela den motivering, som på den klassiska bildningens obestriddliga betydelse för vår kultur vill stödja fordran på godkända insigter i latinska språket vid de flesta universitetsexamina, all bindande kraft. Och då de komiterade vidare vilja stödja latinets anspråk på att ingå i dessa examina på sin uttalade, men därför ej bevisade åsigt, att utan studium af de klassiska språken — om också blott reduceradt, såsom det i vanligaste fall måste ske, till det blygsamma måttet af en adprobaturskurs i latinets — alla vetenskapliga universitetsstudier skulle sakna en nödvändig enhet och grundval, så får jag för min del instämma i den af Professor Leffler uttalade meningen, att hvarje vetenskapligt studium kan utgöra en sådan enhet och grundval lika väl som något af de klassiska språken.

Jag hyser sålunda den lifliga öfvertygelsen, att hvarje modernt kulturfolk, vare sig stort eller litet, i vår tid nått den grad af nationel utveckling, att såväl en rent vetenskaplig verksamhet kan fortgå och blomstra i de allra flesta riktningar utan något som helst beroende af den klassiska bildningen, och att framför allt universitetsundervisningen kan och bör frigöras från det tryck och band, som latinets numera alldeles oberättigade anspråk på företrädesrätt framför andra vetenskapsgrenar hittills utöfvat. Och likaså är det min fulla öfvertygelse, att de klassiska studierna sjelfva icke skola lida det ringaste men af att latinets ställes på samma nivå med grekiskan och

öfriga humanistiska eller naturvetenskapliga studier. Latinet skall upphöra att vara, hvad det hittills måst vara för de flesta från universitetet utgångna embets- och tjänstemän, ett sorglustigt minne af inpluggade grammatiska regler och adprobaturspensa, men vid universiteten skall det fortfarande blomstra bland alla dem, som egna sig åt rent vetenskapliga studier på språkforskningens, den klassiska arkeologiens eller kulturhistoriens vidsträckta områden. Jag hade därför hoppats att, då från representanter för helt andra och lika betydande forskningsgrenar, framför allt naturvetenskaperna, allvarliga, enhälliga och upprepade maningar ställas till vederbörande, att befria deras studier från det tryckande latintvånget, humanistiska sektionen skulle hafva velat visa sig ega ett öppet öra och öga för en nyare tids berättigade kraf, och gifva det i våra dagar alltför sällsynta exemplet af att en institution sjelf i främsta rummet understöder och deltagar i genomförandet af en nödvändig reform.

I afseende på filosofie kandidat-examen anser jag således oundgängligt att denna, betraktad både som en embetsexamen, hvilken ger teoretisk kompetens till lärareplatser vid statens skolor, och som en förberedande examen för dem, hvilka i och med filosofie licentiat-examen vilja egna sig åt rent vetenskaplig verksamhet, helt och hållet lösgöres från latintvånget, så att den äfven finge afläggas af realliniens för mogne förklarade lärjungar, och som medlem af humanistiska sektionen kunde jag nu möjligen inskränka mig till ett dylikt yrkande. Men då den naturvetenskapliga sektionen af Kungl. Maj:ts skrifvelse fått en befogad anledning att ånyo enhälligt framlägga sitt förslag om en mera genomgripande reform af examensväsendet inom filosofiska fakulteten, och då jag för min del är fullkomligt öfvertygad om, att detta i sin nuvarande form betungar och hindrar de rent vetenskapliga studierna vid universiteten, så får jag i likhet med Professor Leffler till alla delar instämma i det enligt min åsigt på en sant humanistisk frihetsprincip fotade förslag, hvarmed nyss nämnda sektion vill ombilda examensväsendet inom filosofiska fakulteten.

I afseende på preliminärexamina inom juridiska fakulteten instämmer jag, i likhet med Professor Leffler, fullkomligt med de åsikter och yrkanden, som framstälts af Professorerna Afzelius och Hagströmer.

Hvad slutligen beträffar den teologisk-filosofiska examen, så håller jag före att de faktiska resultaten af densamma, som visat sig i ett ständigt och betydligt aftagande af lärjungeantalet inom den teologiska fakulteten, ovilkorligen uppfordra till ett försök att minska de bördor, som med denna examen pålagts alla dem, som vilja egna sig åt arbetet i kyrkans tjänst. Långt ifrån således att instämma i komiterades mening, att ännu ett ämne, praktisk filosofi, kunde tilläggas, i samband med en af dem för möjlig ansedd inskränkning af fordringarna i sjelfva den teologiska examen, tror jag att en reduk-

tion af ämnena inom teologisk-filosofiska examen blir oundgänglig, då denna nu, om jag blifvit riktigt underrättad, ofta upptager den för en blott preliminär examen alldeles orimliga tiden af nära tre år. Och äfven här tror jag, att reduktionen i främsta rummet kunde träffa latinet, nemligen blott för dem, som icke ämna egna sig åt djupare teologiska studier. I öfverensstämmelse med de af komiterade föreslagna anordningarna af de juridiska preliminär-examina anser jag, att blott de, som vilja taga teologie kandidat-examen, borde i teologisk filosofiska examen undergå pröfning i latinet, eller, om detta underlåts, genom sedermera skeende komplettering få styrka sig ega godkända insigter i detta språk efter nu öfliga fordringar, men att deremot för det ojemförligt större flertalet, som vill egna sig åt det praktiska arbetet i kyrkans tjänst, ej större fordringar behöfde uppställas, än att de i mogenhetsexamen erhållit betyget godkänd i latinska språket eller sedermera styrkt sig ega ett deremot svarande kunskapsmått.

Professor *Lefflers* reservation.

Härmed får jag vördsamt afgifva min reservation mot det beslut, den humanistiska sektionens flertal den 11 dennes fattat rörande den ifrågasatta utsträckningen af rätten att aflägga akademiska examina utan insigter i klassiska språk samt beträffande de förberedande akademiska examina.

Sin största betydelse synas dessa frågor hafva för sektionen, så vidt de röra studierna för den filosofiska doktorsgraden. Mot beslutet att i fråga om vilkoren och sättet för idkandet af dessa studier icke tillstyrka några förändringar i nu gällande föreskrifter är det också som jag framför allt vill reservera mig, liksom jag måste på det lifligaste uttala mig mot de grunder, hvilka sektionens flertal anfört till stöd för ett sådant beslut.

Hvad först beträffar frågan om utsträckt rätt för studerande, som ej styrkt insigter i latinska språket, att få aflägga filosofie kandidatexamen, så anser jag för min del, att latinet bör upphöra att vara ett tvångsämnne i denna examen, och att ej heller för nämnda examen betyg om insigter i latin i mogenhetsexamen bör fordras. Sektionens flertal grundar sin motsatta åsigt derpå, att "klassisk bildning", "egentlig, åskådlig och individualiserad insigt" i den klassiska kulturen vunnen genom "de klassiska språken", ingår "såsom en väsentlig faktor" i den "allmänt vetenskapliga och humanistiska bildning", som utgör "universitetsstudiernas grundval och enhetsband", är "den basis, hvarpå den högre vetenskapliga undervisningen hittills hvilat" och måste hvila. Sektionens flertal har härvid enligt min tanke icke fäst tillräckligt afseende vid de bestående förhållandena och i följd häraf förbisett

hvad nu föreliggande fråga egentligen gäller. Först och främst är det nemligen att märka, att något studium af det grekiska språket alldeles icke fordras för idkande af högre vetenskapliga studier vid våra universitet, och att det således icke kan vara tal om någon genom det grekiska språket vunnen insigt i den antika kulturen såsom "en väsentlig faktor" i alla dessa studier. Men vidare kan man enligt min mening icke med skäl tala ens om en dylik genom det latinska språket vunnen "egentlig, åskådlig och individualiserad insigt" såsom de nuvarande universitetsstudiernas basis och medelpunkt, enär det faktiskt hos oss för universitetsstudiers idkande fordras endast att innehafva ett visst ringa minimum af latinska språkkunskaper, och enär detta minimum eller adprobaturskursen i latin — som ju utgöres af, utom grammatikens element, några böcker Livius, Horatius, Cicero, litet litteraturhistoria och antiqviteter och möjligen något mer — omöjligen kan sägas bibringa den studerande, som till på köpet ofta blott af tvång studerar det, någon sådan kännedom af den romerska odlingen, att den kan bära frukt för hela den öfriga universitetsbildningen, på sätt sektionens flertal i fråga om de klassiska studierna ansett. Jag håller före, att äfven mången, som är öfvertygad om de klassiska studiernas betydelse såsom grundval för universitetsbildningen, skall medgifva, att ett dylikt knapphändigt latinstudium i sådant afseende är fullkomligt betydelselöst, och det synes mig gifvet, att ingen verklig vän af den klassiska bildningen kan på allvar vilja identifiera klassisk bildning med dessa adprobaturskunskaper i latin. — Huruvida en klassisk bildning, sådan som sektionens flertal skildrat den, skulle kunna vara af väsentlig betydelse för samtliga universitetsstudier, anser jag mig icke här behöfva undersöka, då något yrkande icke är väckt och icke någonsin vidare lär komma att väckas, att alla, som idka vetenskapliga studier, skola hafva en genom studium af de klassiska språken, d. v. s. latin och grekiska, vunnen "egentlig, åskådlig och individualiserad insigt" i den klassiska kulturen — ett yrkande som icke ens sektionens flertal ansett sig böra göra, ehuru dess argumentering följdriktigt, synes det mig, bort leda dertill.

Den argumentering, sektionens flertal använt, synes mig sålunda förlora all betydelse, då frågan reduceras till dess rätta mått, eller dertill om adprobationskursen i latin är nödvändig för universitetsstudiernas sant vetenskapliga bedrifvande. I denna fråga innehåller i sjelfva verket det utlåtande, sektionens flertal afgifvit, i min tanke ingen utredning. Denna fråga måste emellertid här besvaras.

Hvad då först studiet af naturvetenskaperna utan latin angår, så är jag lika med den naturvetenskapliga sektionen och på de af denna anförda grunder af den åsigten, att realister böra få rätt att aflägga filosofie kandidatexamen. Jag anser det i den naturvetenskapliga sektionens utlåtande vara

ådagalagdt, att latinet ej är nödvändigt för de naturvetenskapliga studierna. Och då naturvetenskapernes målsmän vid universitetet enhälligt varit af denna mening, så synes mig denna äfven hafva bort blifva den humanistiska sektionens. Att påtvinga naturforskarna ett tvångsämne, som de sjelfve förklara onödigt, anser jag oriktigt. Hvad vidare beträffar studierna inom det humanistiska området af filosofie kandidatexamen, så anser jag, att realister, om de vilja egna sig deråt — hvilket endast ytterst undantagsvis torde komma att ske —, äfven böra ha rätt dertill, utan att behöfva styrka insigter i latin. Jag ser intet giltigt skäl, hvarför ej t. ex. filosofi, historia, estetik och litteraturhistoria, ja till och med germanska och nordiska språk skulle kunna vid universiteten studeras, utan att genom särskildt förhör det mått af kunskaper i latin, som nu erfordras, blifvit ådagalagdt. Hvad de förstnämnda ämnena beträffar, så kunde väl ett sådant kunskapsmått endast tjena till att underlätta förståndet af en del latinska uttryck, men en dålig undervisare vore väl den, som ej kunde genom öfversättning och förklaring göra kännedom om grundspråket i dessa fall umbärlig (liksom ju i många fall måste ske i fråga om grekiska uttryck). Hvad studiet af germanska och nordiska språk utan latin vidkommer, så inser jag ej, hvarför ej detta skulle vara möjligt lika väl som studium af latin utan kännedom af andra beslägtade språk. Naturligtvis är det nyttigt för den, som studerar en särskild språkgren, att ha sett sig om äfven inom beslägtade språk, men någon språkvetenskaplig grund torde ej kunna uppvisas, hvarför den, som studerar ett indoeuropeiskt språk, ovilkorligen skall göra detta under jemförelse med latinet. Skulle någon fordran uppställas om obligatoriskt studium af något visst språk för hvarje indoeuropeisk språkforskare, så måste en sådan fordran afse *sanskrit* och ingalunda latin. En invändning, som skulle kunna göras mot hvad nyss yttrats, vill jag bemöta dermed, att de nordiska språken ha en så rikt utvecklad grammatikalisk byggnad, äfven i syntaktiskt afseende, att studiet deraf fullkomligt kan motsvara studiet af den latinska grammatiken. Att den, som vill utbilda sig till *grundlig vetenskapsman* inom flere af de nämnda facken, särskildt i språk, skaffar sig den kännedom af latin, som kan för särskilda syften krävas, det är något som faller af sig sjelft — lika väl som att den, som vill studera latin historiskt och komparativt, studerar närbeslägtade språk och jemförande språkforskning — och som därför ej behöfver genom reglementen föreskrivas.

Hvad vidare beträffar de förberedande examina, så är äfven detta en fråga af vigt för studierna inom den filosofiska fakulteten. Förhållandet är nemligen det, att filosofie kandidatexamen i dess nuvarande skick oftast är en förberedande examen för filosofie licentiatexamen. Jag anser alltså Kungl. Maj:ts remiss innebära skyldighet att taga frågan om filosofie kandidatexamen i öfvervägande.

Erfarenheten har, som jag tror, visat, att filosofie kandidatexamen ojemförligt allmänast tages med endast det föreskrifna minimum af 8 betyg, dessa vanligen så fördelade, att 2 cum laude och 4 adprobatur tagas. Att dessa 2 cum laude tagas i de ämnen, som sedan skola ingå i licentiatexamen, är naturligtvis det vanligaste; det tredje ämnet i licentiatexamen blir då i regeln ett af dem, hvori adprobatur tagits. De tre återstående adprobatur i kandidatexamen äro alltså tvångsämnena, hvaribland i alla de fall, då latin ej är bland de 3 förstnämnda, detta måste vara ett. Att nu dessa tre adprobatur lagda till hufvudämnena skola bibringa examinanden allmänt vetande och humanistisk bildning af någon verklig betydelse för hans vetenskapliga utbildning, det vågar jag bestämt bestrida. Antaget att han är språkforskare, hvad betydelse ha då väl för honom ett adprobatur i statistik, ett i filosofi, ett i geologi? Är han estetiker och filosof, hvad skall han då med ett adprobatur i nordiska språk, ett i latin, ett i matematik eller geologi? I sanning, någon verklig vetenskaplig bildning förvärfvas ej på detta sätt genom inhemtande af elementära kurser i åtskilliga olikartade ämnen, men väl blir följdén, att dyrbar, oersättlig tid går förlorad, att ungdomskraft och ekonomiska tillgångar förlösas, att de kanske förut utpräglade anlagen för särskilda vetenskapliga studier förqvävas eller försvagas.

I statsrådsprotokollet öfver ifrågavarande ärende talas om önskvärdheten af en förkortning af den långa studietiden. För min del är jag lifligt öfvertygad om nödvändigheten af en sådan förkortning. Jag har undersökt medeltalet studieår för de 40, som under de tre sista åren (från slutet af V. T. 1879 till och med början af V. T. 1882) aflagt filosofie licentiatexamen, och funnit detta medeltal utgöra 9,06 år; härtil hör läggas tiden för doktorsafhandlingens författande eller afslutande, hvarigenom medeltalet för hela studietiden torde bringas upp emot 10 år. Jag vågar säga, att dessa siffror äro sorgliga. Jemför man förhållandet i Tyskland, från hvilket land sektionens flertal i andra afseenden hemtat jemförelser, så visar det sig, huru oerhördt mycket längre tid studierna kräfva hos oss än der. I Tyskland är man efter 3 till 4 år filosofie doktor, och en vetenskapligt begåfvad man är icke sällan 6—7 år derefter, sålunda vid den tid då den studerande hos oss aflägger sitt sista studieprof, redan en berömd vetenskapsman och universitetsprofessor.

På grund af allt hvad jag här anfört och under åberopande af de grunder, hvilka den naturvetenskapliga sektionen anfört till stöd för sitt beslut om filosofie kandidat- och licentiatexaminas sammansläende, ansluter jag mig till sistnämnda sektionens förslag till ny författning för nämnda examina.

Beträffande latinets nödvändighet för öfriga akademiska examina samt i fråga om de förberedande examina till de öfriga fakulteterna skall jag yttra mig i största korthet. Rörande de teologisk-filosofiska och medicinsk-filosofiska

examina anser jag för närvarande ingen annan förändring nödvändig än den, som naturvetenskapliga sektionen för den sistnämnda examen föreslagit i fråga om matematik. Särskildt vill jag i fråga om den teologisk-filosofiska examen reservera mig mot det yttrande, sektionens flertal funnit lämpligt fälla om "examens-kurserna i de positiva teologiska disciplinerna", genom hvilket yttrande sektionens flertal enligt min tanke öfverskridit sin befogenhet. Till medicinska studiers idkande synes mig, på sätt Professorerne Hammarsten och Almén i medicinska fakulteten yrkat, rättighet böra medgifvas sådana realister, som vid särskildt förhör styrkt sig ega de nödvändiga kunskaperna i latin.

Rörande de förberedande examina för juridiska fakultetsstudier instämmer jag med Professorerne Afzelius och Hagströmer, på de af den förre till juridiska fakultetens protokoll af den 23 December 1881 anförda grunder, hvilka jag icke anser mig här behöfva upprepa, deruti, att studerande, som vill aflägga hofrättsexamen eller juris kandidatexamen, bör genom bevis, som af juridiska fakulteten godkännes, styrka, att han eger tillräckliga insigter i latin, historia samt filosofisk propedeutik äfvensom rätts- och samhällslära samt fornsvenska, hvilka bevis för de tre förstnämnda ämnena endast behöfva vara intyg om betyget godkänd i studentexamen, samt att studerande, som vill aflägga examen för inträde i Kungl. Maj:ts kansli, bör förete bevis om godkända kunskaper i de nämnda ämnena utom latin och fornsvenska.

Bil. C.

Utdrag af filosofiska fakultetens i Upsala matematiskt-naturvetenskapliga sektionens protokoll den 6 Februari 1882.
Närvarande: dekanus Professor Fries, Professorerne Lilljeborg, Walmstedt, Daug, Cleve, Lundqvist, Dillner, Schultz, Hildebrandsson och Berggren.

§ 2.

S. D. Framlades till slutbehandling inom sektionen det af komiterade uppgjorda förslaget till yttrande rörande de akademiska examina, efter att samma förslag på grund af den vid sektionens förre sammankomst förda diskussionen återremitterats till komiterade för att i vissa punkter undergå omredigering; och beslöt sektionen enhälligt att godkänna det ånyo framlagda förslaget till yttrande, som var af följande lydelse:

Till det större Akademiska Konsistoriet i Upsala.

Då matematisk-naturvetenskapliga sektionen nu går att afgifva infor-dradt utlåtande angående de förändringar af betämmelserna för akademiska examina, som kunna vara af nöden, anser den sig af lätt insedda skäl böra yttra sig endast om de examina, i hvilka, enligt nu gällande stadgar, ämnen, tillhörande sektionens läroområde, fordras eller äro tillåtna, nemligen *filosofie kandidat-* och *licentiat-examina*, *medicinsk filosofisk examen* och *juridisk filosofisk examen*. Det finnes väl ytterligare en examen eller den så kallade *bergsexamen*, hvilken omfattar endast ämnen tillhörande sektionen, men denna kan så mycket hellre med tystnad förbigås, som densamma icke kan hänföras till de examina, angående hvilka underdånigt yttrande af Kungl. Maj:t infordrats.

Rörande *filosofie-kandidat-* och *licentiat-examen* hafva sektionens medlemmar för icke länge sedan, i samband med infordradt utlåtande om ett förslag till lärareexamen, enhälligt instämt i det yrkande, som sedermera erhöi pluralitet inom såväl den filosofiska fakulteten, som det större akademiska konsistoriet. Enligt sagda, af de nämnda akademiska myndigheterna tillstyrkta förslag skulle de nu varande kandidat- och licentiatexamina förenas till en enda kandidatexamen, för hvilken följande stadgande föreslogs:

1:o. För att filosofie kandidatexamen skall anses godkänd, erfordras, att den examinerade i de till fakultetens läroområde hörande ämnen, i hvilka han efter eget val vid anmälan till examen uppgifvit sig vilja blifva examinerad, sammanlagdt bekommit minst 9 betygsheter, hvarvid vitsordet godkänd beräknas såsom 1 betyg, med beröm godkänd såsom 2 och berömlig såsom 3 betygsheter.

2:o. Studerande, som i sin filosofie kandidatexamen vill erhålla godkändt vitsord i latin, skall dessförinnan inför professoren i ämnet aflägga godkändt latinskt öfversättningsprof.

3:o. Filosofie kandidat må, efter derom hos filosofiska fakulteten gjord anmälan, i ett eller flere af de till fakultetens läroområde hörande ämnen, vare sig han deruti förut blifvit pröfvad eller icke, ega undergå offentlig pröfning och deröfver erhålla betyg, gällande såsom hade det blifvit honom i filosofie kandidatexamen tillerkändt.

För filosofie doktorsgrad uppställes åter följande fordringar: Studerande, som vill vinna filosofie doktors grad, skall 1:o inför fakulteten undergå filosofie kandidatexamen, och i denna examen eller ock genom komplettering hafva erhållit minst 5 betygsheter i 2 ämnen;

2:o författa, utgifva och offentligen försvara en akademisk afhandling inom någon af de kunskapsgrenar, i hvilka kandidatexamen blifvit aflagd, börande detta prof till både innehåll och försvar vara af sektionen godkändt.

Anmälan om ifrågavarande disputationsexamen skall hos dekanus för den sektion, inom hvars läroombåde disputationen hör, göras minst en månad före den dag, då sökanden önskar få sin afhandling ventilerad, och till anmälningsskriften fogas såväl afhandlingen, som ock betyg öfver godkänd filosofie kandidatexamen.

I motiveringen till detta förslag framhölls, hurusom det vore önskvärdt, att filosofie kandidatexamen och öfriga prof för den filosofiska graden så ordnades, att densamma, då deri inginge vissa, af Kungl. Maj:t bestämda ämnen, kunde användas såsom kompetensvilkor till lärarebefattningar vid rikets allmänna läroverk, under det att den, aflagd utan hänsyn till de för en elementarlärare behöfliga ämnena, öppnade utsigt till inträde på många andra banor, för hvilka gradualstudier äro nödvändiga eller nyttiga.

Kandidatexamen är nemligen ej, såsom ofta förfäktas, *uteslutande* ett slags lärareexamen, utan den berättigar äfven, allt efter sin beskaffenhet, till inträde i någon af de högre fakulteterna.

Likaledes äro de filosofiska gradualstudierna nödvändiga eller meriterande för erhållande af en mängd platser utom universiteten och de allmänna läroverken såsom t. ex. lärarebefattningar vid folkskolelärare- och lärarinneseminarier, samt vid den tekniska högskolan och andra tekniska, nautiska och landbruksläroverk, för anställning i riksarkivet, statistiska och geologiska byråerna, vid bergsstaten och kemiska försökstationer, vid offentliga bibliotek och museer o. s. v.

Om emellertid gradualstudierna skola kunna motsvara alla dessa olika användningar af desamma, så är klart, att de må kunna bedrifvas på mångfaldigt olika sätt allt efter det olika ändamål, som afses. Detta vilkor kan åter endast uppfyllas, om så stor frihet som möjligt beredes examinanden i valet af ämnen och studiernas ordnande, samt det af examens art och dess bättre eller sämre beskaffenhet blir beroende, till hvilket ändamål han kan användas. Härmed är ock domen öfver alla så kallade tvångsämnena fäld.

Hvad särskildt licentiatexamen beträffar, så må villigt erkännas, att densamma åstadkommit en större grundlighet i studier, i jemförelse med hvad förut var förhållandet. Då emellertid, om filosofie kandidatexamen så ordnas, som ofvan angifvits, samma grundlighet i studierna redan till kandidatexamen bör kunna vinnas, synes det vara öfverflödigt samt för så väl de studerande som universitetslärarne onödigt betungande, att profning tvänne gånger i samma ämne skall anställas. Har åter examinanden ej till sin kandidatexamen hunnit förvärfva sig denna grundlighet, står det honom fritt att ådagalägga densamma genom sedermera skeende komplettering af kandidatexamen, hvarigenom samma mål ernås som genom en särskild licentiatexamen. Det medgifves dessutom temligen allmänt, att licentiatexamen i sin nuvarande form är behäftad med flere väsentliga olägenheter. Så t. ex. in-

skränker densamma den önskvärda friheten i val af ämnen derigenom, att den får afläggas endast i tre vetenskaper, hvarjemte den detaljerade föreskriften om så kallade sammanhängande ämnen ledt till upprepade, ej sällan bifallna petitioner om andra kombinationer. Likaså måste det väl anses olämpligt, att den skall afläggas för sektion och ej för fakultet, hvilket omöjliggör sammanställandet af vissa ämnen, som för särskilda ändamål äro nödvändiga, såsom t. ex. historia, statistik, matematik och modern linguistik, hvilken kombination officiellt fordras för inträde i Kungl. statistiska byrån. Slutligen är det lätt insedt, att bestämmelsen om *fem* betygsenheter i *tre* ämnen medför såväl det oegentliga förhållandet, att den, som i alla de tre tillåtna ämnena erhållit betyget godkänd, ej derigenom blir i sjelfva examen godkänd, utan tvärtom underkänd, som ock den olägenheten, att valören för högre betyg så småningom nedpressas, hvilket ej blefve fallet, om det ofvan nämnda förslaget antoges, enär den, som icke i examen erhöle de för doktorat fordrade högre betygsgraderna, sedermera kunde komplettera sin examen i detta hänseende. Då för öfrigt i den filosofiska fakulteten ej förefinnas de förutsättningar för examens tudelande i en lägre och högre, som i de öfre fakulteterna, synes licentiatexamen utan olägenhet kunna bortfalla.

Under det att sålunda de allmänna bestämmelserna för filosofie kandidatexamen böra vara så fria som möjligt från hämmande föreskrifter om tvångsämnena m. m. och medgifva hvilka kombinationer af ämnen som helst, är det derjemte helt naturligt, att speciella fordringar i anseende till examens beskaffenhet måste uppställas för dem, som önska blifva lärare vid elementarläroverken.

I det ofvan nämnda, från universitetet till regeringen inlemnade utlåtandet ha ock förslagsvis framstälts fordringar i detta hänseende, så väl för adjunks- som för lektorsbefattningar, hvilka fordringar fortfarande synas sektionen för ändamålet tillfredställande. Skulle de emellertid anses böra i vissa hänseenden modifieras, så är detta en fråga, på hvars granskning det för tillfället ej är skäl att närmare inlåta sig.

Mot det framställda förslaget till stadganden för den filosofiska graden hafva betänkligheter yttrats. Dessa torde kunna sammanfattas i följande tvänne:

1:o. Den föreslagna, obegränsade studiefriheten skulle medföra vådor, dels derigenom att den för studenterna försvårade uppgörandet af en lämplig studieplan och således förorsakade tidsspillan, dels derigenom att nödiga garantier skulle saknas, att studierna anlades så, att allmän bildning och nödiga förkunskaper till studiet af hufvudämnena vunnes.

2:o. Realister skulle kunna idka studier inom den filosofiska fakulteten och till och med kreeras till doktorer, utan att ega några klassiska studier.

Hvad den första anmärkningen beträffar, så måste först och främst

uppmärksammas, att den obegränsade studiefriheten icke, om man bortser från latinska skrifprovet, är större eller någon annan än den, som ända till examensförordningen af 1853 *alltid förefunnits*.

I den urgamla filosofie kandidatexamen eller den s. k. examen rigorosum fordrades endast, att minst 13 betygsheter skulle erhållas, samt att minst admittitur skulle tagas i alla till fakulteten hörande läroämnen. Då nu admittitur gemenligen erhöles till skänks, stod det ock en hvar fritt att efter behag välja de ämnen, flere, eller färre, i hvilka han ville blifva examinerad. Dervid må dock ihågkommas, att så väl det stora antalet betyg, som erfordrades, som ock den tidens gängse föreställning, att det var den största möjliga *mångsidighet* i studierna, som borde eftersträvas, medförde "ett ytligt läseri i flera vetenskaper på bekostnad af grundlighet i vissa med hvarandra inbördes uti närmare samband stående discipliner, hvarigenom hos en mängd ynglingar framkallades, i stället för en sann bildnings, till det högsta blott minnets flyktiga vetande", såsom det heter i kanslerns förslag och betänkande af den 4 April 1851, rörande ny examensförordning. I det af oss nu ånyo förordade förslaget är derföre betygsantalet satt endast till nio, hvarigenom de, som vilja — och det vilja väl i vår tid de fleste — koncentrera sina studier på färre ämnen, ej behöfva förspilla tiden med insamlandet af fyllnadsbetyg; och hvad den i vår tid gängse föreställningen om grundliga universitetsstudier beträffar, så är den så fullkomligt motsatt en förfluten tids, att mången snarare nu torde befara såsom följd af studiefriheten en alltför stor ensidighet än en allt för stor mångsidighet.

Hvad angår bristen af en på förhand för de studerande uppgjord studieplan, så torde denna i sjelfva verket vara mera skenbar än verklig. Det torde nemligen vara väl bekant, att den under årens lopp förvärfvade erfarenheten om studiernas lämpligaste anordning traditionsvis inom den studerande ungdomen fortplantas och småningom efter inträffade nya förhållanden modifieras, äfvensom att det torde höra till de ovanligare undantagen, att några väsentliga afvikelser härifrån af någon yngre studerande företagas, utan att han förut inhemtat äldre, mera erfarna kamraters samt yngre eller äldre akademiska lärares råd.

Ett dylikt förtroendefullt hänvändande till de akademiska lärarne för att af dem erhålla råd och upplysningar skulle säkerligen efter skedd förändring af filosofie kandidatexamen blifva vida vanligare, än nu är fallet, och derigenom åstadkommas en lifligare personlig vaxelverkan mellan lärare och lärjungar till ömsesidigt gagn och tillfredsställelse, då deremot nu (om man undantager sådana, som önska erhålla högre betyg) det vanliga förhållandet är, att den enda personliga beröringen dem emellan eger rum vid tentamen och examen.

Särskildt för blifvande skollärare skulle ett lämpligt val af studiiäm-

nen väsentligen underlättas, om — såsom den för afgifvande af utlåtande rörande ifrågasatt skollärarexamen i nåder tillsatta komitén föreslagit — skolans läroämnen i vissa grupper fördelades, inom hvilka vid inträffade lektors- och adjunkts-ledigheter de ämnen borde väljas, hvori platsen skulle anslås ledig. Den godtycklighet, som nu i detta afseende ej sällan tyckes göra sig gällande, skulle derigenom försvinna, och den, som ämnade egna sig åt lärarekallet, redan vid ankomsten till universitetet kunna utvälja de ämnen, i hvilka han framdeles skulle önska att aflägga sin kandidatexamen.

Men äfven om de studerande skulle blifva nödsakade att sjelfva ordna sina studier efter en af dem sjelfva uppgjord plan, så är det så långt ifrån, att detta är något att oroa sig öfver, att det tvärtom kan ifrågasättas, huruvida det ej vore något ganska önskvärdt. Den, som vill egna sig åt *vetenskapliga* studier, måste redan under den första tiden af vistelsen vid universitetet på grund af anlag och böjelse sjelf bestämma deras riktning. Förmågan af initiativ och sjelfständig verksamhet är ett hufvudvilkor för framgång på den högre studiebanan. Ju förr efter slutade skolstudier denna sjelfverksamhet får begynna, desto bättre. Att alltför länge vandra på en reglementerad och af andra utstakad väg bidrager ej till stärkande af karakteren och till kännedom af den egna förmågan, under det att friheten att efter behag ordna sina studier och det dermed förenade ansvaret kraftigt stärker dem begge. Den sanna vetenskapliga bildningen, såväl den humanistiska som den matematisk-naturvetenskapliga, måste vara sjelfförvärfvad, vunnen genom allvarliga och ihärdiga studier i den riktning, hvaråt ett lifvande intresse drifver. Staten eger, såsom ofvan påpekats, att af sina blifvande tjänstemän begära uppfyllandet af vissa bestämda, för deras olika verksamhetsfält afpassade fordringar, men det synes ock böra vara en rättighet för hvarje student att kunna begära och erhålla intyg öfver sina insigter i hvilket eller hvilka ämnen som helst, varande det examinandens ensak, om han vill eller kan använda sin examen för praktiska ändamål. Man torde för öfrigt tryggt kunna förutsätta, att med den afgjordt praktiska riktning, som utmärker vår tid, de studenter skulle blifva få, som ej ordnade sina studier så, att en möjlighet till befordran också med examen vore vunnen. Blefve den genom Kungl. Brevet af den 12 September 1879 filosofie kandidater medgifna rättigheten att komplettera redan aflagd examen genom betygs förvärfvande i ämnen, hvori pröfning förr ej undergått — en rättighet, som ej kan nog högt skattas — derhän utvidgad, att genom förnyad offentlig pröfning äfven högre betyg i ämnen, som i examen ingått, kunde erhållas, så kunde ock alla brister i examen sedermera afhjelpas, ehuru det utan tvifvel skall hädanefter, som hittills, anses och vara både lättare och mindre tidsödande, att med ens taga examen så, att komplettering blefve

öfverflödig. Erfarenheten från den tid, hvarunder komplettering varit tillåten, tyckes till fullo bestyrka detta.

En examen, bestående af hufvudsakligen verkligt heterogena ämnen torde sålunda framdeles som hittills komma att höra till de sällsyntaste undantagen, samt skulle för öfrigt genom sin oanvändbarhet i det praktiska lifvet knappast locka till efterföljd. Sektionen anser sig emellertid icke i stånd att uppställa någon regel för hvad som bör förstås med sammanhängande eller med heterogena ämnen. De olika vetenskaperna träda i vår tid ofta i det mest oväntade samband med hvarandra. Den, som i vår tid studerar t. ex. geografi, arkæologi eller fonetik, måste vara hemmastadd i så skenbart olikartade ämnen, att en dylik sammanställning för 30 år sedan säkerligen skulle ansetts såsom ett bevis på tanklöshet och bristande planläggning i studierna.

Vi äro härmed inne på frågan om den förmenta faran, att studiefriheten skulle medföra saknad af nödiga garantier för, att studierna anlades så, att allmän bildning och nödiga förkunskaper till studiet af hufvudämnen vunnas. Först och främst må då påpekas, att skollagen uttryckligen föreskrifver, att, innan skolans alumner förklaras "mogne" till afgång till universitetet, "de vetenskapliga insigter blifvit grundlagda, hvilka vid universitetet vidare utbildas." Det vill ock synas, som skulle den förberedande undervisningen för studier inom den filosofiska fakulteten kunna och böra avslutas i skolan, så att den 19—20 årige ynglingen måtte få ostörd egna sig åt sina hufvudämnen, så snart han ankommit till universitetet, på det att studietiden härstädes ej måtte blifva allt för lång. En förkortning i den nuvarande medeltiden för gradualstudierna vore i sanning i hög grad önskvärd. Det sistförflutna årtiondets erfarenhet ger oss ock den ovedersägliga lärdomen, att det är ett fullständigt misstag att tro sig kunna bidra till de studerandes allmänbildning genom att utfärda föreskrifter om tvångsbetyg i vissa ämnen. Dessa adprobaturspensa inläras nästan utan undantag på kortaste tid på privatissime-kollegier och glömmas lika fort, som de inpluggats; här om någonstädes kan man tala om "till det högsta blott minnets flygtiga vetande". Det synes därför vara en af simplaste rättvisa och billighet förestafvad fordran, att i vår tid, då arbetets fördelning på alla områden, och ej minst på det vetenskapliga, gjort sig öfverallt gällande, enhvar ofvan om skolans ståndpunkt måtte ega rättighet att sjelf välja sitt arbetsfält. En vetenskaplig bildning i vidt skilda grenar af menskligt vetande är numera en omöjlighet; polyhistorernas tid är oåterkalleligen förbi. Må man derjemte besinna, huru väsentligen olika anlagen äro. Den ene kommer till universitetet och anser största glädjen och fördelen vara den, att nu få ostördt egna sig, om möjligt, åt en enda älsklingsvetenskap; för den andra åter kännes det som en stor afsaknad, att nu nödgas inskränka sina stu-

dier inom ett visst område. Båda torde dock kunna blifva till nytta, hvar och en på sitt sätt. Att vilja tvinga personer med alldeles olika anlag att följa samma strängt reglementerade studieplan innebär ett våld på naturen, som omöjlig kan bära goda frukter och som medför ett ansvar, så stort, att lagstiftaren borde rygga tillbaka för detsamma. För öfrigt torde den ensidige snart finna, att han behöfver i någon mån se sig om åtminstone på angränsande arbetsfält, och den mångsidige, öfverväldigad af materialet, snart begränsa sig och utvälja det område, der han känner sig mest hemma-stadd, till sin blifvande hufvudsakliga verksamhetskrets. Men må man ej föreställa sig, att det går för sig, att genom åläggandet af tvångskurser göra den förre mera mångsidigt bildad, eller genom förbud mot att taga mer än t. ex. tre ämnen i examen stäffa den senares vetgirighet. Hvarje studium måste vara grundadt på och härflyta ur ett lefvande intresse; eljest blir det utan verklig nytta.

Endast i ett hänseende kunde den ofvan antydda farhågan vara grundad, om man nemligen finge antaga, att studiefrihetens återinförande skulle leda derhän, att de studerande i allmänhet skulle försumma att inhemta de för deras hufvudämne grundläggande studierna. Just om studierna vore fria, förefaller dock ett sådant antagande orimligt, ty intet ligger väl då närmare till hands, än att de ämnen i första hand skulle studeras, som äro för hufvudämnet nödvändiga. Det vore då mer än egendomligt att anmäla sig till examen med estetik såsom hufvudämne men icke i filosofi eller modern lingvistik, i statistik men icke i historia, i mineralogi men icke i kemi, i astronomi men icke i matematik. Skulle sådana egendomligheter någon gång inträffa, så blefve det vederbörande examinatorns uppgift att göra sig underrättad om förhållandet och ställa tentamen eller examen så, att det blefve utrönt, att ej nödiga förkunskaper saknades, men hvad som då än mera sällan torde inträffa, det är, att (såsom nu — tack vare gällande examensreglemente och deri ingående fastställd studieplan — är mycket vanligt) estetikern anmäler sig i geologi, statistikern i botanik och kemisten i latin — och detta med försummande af de med deras hufvudämnen innerligt sammanhängande vetenskaperna.

Öfvergå vi nu till den andra hufvudanmärkningen, den om rättigheten för *realister* att få aflägga examina och gradueras inom den filosofiska fakulteten, så får sektionen öppet förklara, att det är just detta, som i första rummet af densamma önskas och afses, samt att den betraktar detta såsom måhända det vigtigaste villkoret för de naturvetenskapliga studiernas höjande vid universitetet. Till undvikande af hvarje missförstånd må genast framhållas, att denna önskan icke är grundad på någon afvoghet mot det latinska språket eller den klassiska bildningen i och för sig. Äfven den ytligaste kunskap om den europeiska bildningens historia är tillräcklig för att

öfvertyga derom, att denna bildning i mångt och mycket har uppvuxit ur klassisk grund, samt att det var genom de klassiska mästerverkens framdragande i ljuset, som medeltidens mörker i icke oväsentlig mån skingrades, och den rika uppblomstringstid för konst och vetenskap möjliggjordes, som med rätta plägar kallas för renaissanceens. Det är ej blott inom konstens värld, utan äfven med hänsyn till poesien, vältaligheten och den historiska framställningen som de gamle greker och romare städse ansetts såsom högt stående, efterföljansvärda förebilder. Äfven i afseende på innehållet af vår tids vetenskapliga bildning har i många hänseenden, i filosofien, i lagfarenheten, i historien m. m., en säker grund lagts af de nämnda folken. Och ännu mera! Latinet har intill innevarande århundrade, isynnerhet inom de nyss nämnde vetenskapsgrenarne, varit de lärdes universalspråk. Det synes därför vara ganska naturligt, att för det riktiga och ändamålsenliga bedrifvandet af flere studieriktningar inom den humanistiska sektionen och de öfre fakulteterna fordringar måste göras på i maturitetsexamen ådagalagda insigter i latin samt, i vissa fall, äfven på sedermera deri förvärfvade vidsträcktare kunskaper.

Men med erkännande af allt detta vågar sektionen dock påstå, att de klassiska studierna i många fall kunna utan fara utlemnas af den blifvande naturforskaren och matematikern. Ty om vi ock medgifva, att europeisk bildning i väsentlig mån har sin rot i den klassiska, så måste ock å andra sidan medgifvas, att den nu är något *annat* och, vi våga väl säga, något mera än den klassiska. Det bör då ock vara möjligt att i vår tid vara i många riktningar en vetenskapligt bildad man utan att ega en kännedom, så att säga, ur första hand af de klassiska språken och deras litteratur. Redan 1824 yttrade Tegnér i sin bekanta afskedsföreläsning: "Jag erkänner gerna, att i världens närvarande skick mycken bildning, ja äfven mycken verklig lärdom är möjlig utan kännedom om de klassiska språken — — — Den ena generationen ärfver alltid den andra; bildningens historia är en fortlöpande förklaring öfver mensklighetens stora ärfdabalk, men ett sådant arf är egentligen blott *materielt*: det är endast råämnen, som det ena tidehvarfvvet emottager af det andra, att på sitt eget sätt förarbeta och använda; *formen* måste alltid bero af den närvarande tiden och dess tillfälliga omständigheter. På detta sätt har vår tid långt för detta tillegnat sig alla de gamles väsentliga idéer i lagstiftning, i vetenskap, i vitterhet. De äro ej längre nya, de äro tillgängliga för en hvar; i hvad språk som helst kan man inhemta dem. Man vet för närvarande icke blott hvad de gamle visste, utan i många fall oändligen mera: de materialier, de lemnat, äro ej blott samlade, utan äfven på mångfaldigt sätt förökta; erfarenheten, som hos dem var ett barn, har blifvit fullvuxen och är nu en mognad man."

Dessa ord äro väl värda äfven i våra dagar att beakta. Det är nemligen just i väsentlig mån genom den större "erfarenheten" eller genom de empiriska vetenskapernes storartade framsteg, som nutidens bildning står framför den klassiska. Det är naturforskningen, som ledt till en insigt om universum, ej blott sannare, utan ock oändligt mera storartad, än den forntidens skalder och tänkare egt, och till en makt öfver naturen och en materiel utveckling i alla riktningar, hvarom den tiden knappast kunnat drömma. Och medelbart har denna insigt om och makt öfver naturen och dess krafter varit af största betydelse äfven för den andliga kulturen.

Men i de till vår tids naturforskning hörande vetenskaper hafva vi så godt som intet att hemta från de gamle romarne. Hvad de i dessa uträttat, öfverträffas vida af ej blott grekiske, utan framför allt af arabiske forskare, och dock lärer väl ingen vilja på allvar ifrågasätta, att man bör som förberedelse till naturvetenskapliga studier idka arabiska språkstudier. Araberne hafva dock bland annat uppfunnit det algebraiska teckenspråket och gifvit denna vetenskap dess namn; de voro under medeltiden världens förnämste astronomer, och en stor del af astronomiens terminologi är af arabiskt ursprung, för att ej tala om den framstående plats, de inom naturalhistorien intogo. Hvad de till vetenskapernes fromma uträttat har emellertid för längesedan öfverflyttats på andra, för oss mindre främmande språk, och på samma sätt hafva äfven de naturvetenskapliga arbeten, som under närmast föregående århundraden skrifvits på latin, för så vidt de ega någon större betydelse, till största delen blifvit öfversatta på lefvande tungomål, och i alla händelser hafva deras resultat för längesedan ingått i den moderna vetenskapens element.

En hög ståndpunkt inom de matematiska och kemiska vetenskaperna kan därför i våra dagar uppnås, utan att något på latin författadt arbete behöft rådfrågas. Ej ens i formelt afseende kunna härvidlag de klassiske författarne vara våra förebilder. "*Formen* måste alltid bero af den närvarande tiden och dess tillfälliga omständigheter." Det ligger i sakens natur, att det alltid skall vara ytterst vanskligt, att uttrycka en sak på ett utdödt tungomål, hvilket tillhört ett folk, som om den saken ej egde minsta kännedom. Man må blott i formelt afseende jemföra det latinska originalet och öfversättningen på ett lefvande språk af ett naturvetenskapligt arbete, för att öfvertyga sig om riktigheten häraf. I de matematiska vetenskaperna äro, såsom allmänt erkännes, fransmännen i formelt afseende de mönster-gillaste: en Lavoisier, en Cauchy, en Poinso, en Arago äro hittills öfverträffade i uttryckens enkelhet, skärpa och precision, på samma gång som i stilens elegans. För det vetenskapliga studiet af dessa ämnen är därför franskan (äfvensom tyskan och engelskan) ojemförligt viktigare än latin. En uppsats i fysik eller kemi på latin skulle deremot i vår tid vara ett rent

oting och stundom hardt nära omöjlig att åstadkomma, äfven för den skickligaste latinare.

En i viss mån afvikande ställning intaga med afseende på latinska språket de mera deskriptiva naturvetenskaperna, botanik och zoologi, och det är därför något mycket vanligt att höra klassicitetens förkämpar framhålla dem såsom stöd för sina påståenden om latinstudiers oeftergifliga nödvändighet för naturforskaren. Då så sker, gör man sig emellertid skyldig till ej liten öfverdrift. Det bör nemligen ihåggkommas, att inom dessa vetenskaper ytterst viktiga grenar finnas (t. ex. anatomi, fysiologi, morfologi o. s. v.), inom hvilka latinets användning redan länge sedan är alldeles bortlagd, och detta af det enkla skälet, att det ej är möjligt att på detsamma hjälpligt uttrycka, hvad man önskar framställt. Hvad åter den rent beskrivande delen af dessa vetenskaper angår, så har äfven här under de senaste årtiondena latinets allt mera nödgats vika undan för nutidens kulturspråk, så att ganska djupgående kunskaper äfven härutinnan numera kunna förvärfvas utan anlåtande af latinska arbeten. Onekligt är dock att den, som vill blifva naturhistoriker *ex professo* och uppträda såsom sjelfständig arbetare på detta område, ej kan undvara *all* insigt i det latinska språket, men vare sig han vill lära sig att öfversätta äldre eller nyare författares slägt- och artbeskrifningar eller sjelf åstadkomma sådana, fordras härtill ingalunda så långvariga och relativt omfattande studier eller sådan kännedom af grammatikaliska finesser, som erfordras för maturitetsexamen och än mer för filosofie kandidatexamen. Den rent deskriptiva zoologien och botaniken röra sig nemligen med ett relativt ringa antal termini *technici* (ofta af ganska tvetydig klassicitet), på ett enkelt och konstlöst sätt sammanställda, och därför kunna nödiga kunskaper härutinnan genom sjelfstudium på kort tid utan nämnvärd svårighet förvärfvas. Till styrkande af sanningen häraf skulle talrika framstående naturforskare, såväl inom som utom vårt land, kunna anföras.

Öfvergå vi nu till betraktande af de förutsättningar för ett framgångsrikt studium af naturvetenskaperna och dermed beslätgade discipliner, som förefinnas hos de studerande, som utgått från skolans olika linier, så är det en välkänd sak, hvars riktighet vi kunna intyga, att latinliniens lärjungar, som dess värre hittills varit och ännu äro så godt som de enda, som tillåtits fortsätta sina studier vid universiteten, i allmänhet *icke äro tillräckligt förberedde för matematiska och naturvetenskapliga universitetsstudier*. Detta är ock lätt förklarligt. Undervisningsplanen för de allmänna läroverkens sjunde klass på latinlinien A utvisar, att af veckans 30 undervisningstimmar upptagas endast tre (3) af matematik, två (2) af fysik och ingen enda af naturalhistoria, men deremot fjorton (14) af latin och grekiska; på latinlinien B har antalet undervisningstimmar i matematik ökat med en af de sex timmar i grekiska, hvarifrån lärjungarne på denna linie äro befriade.

Lägges dertill, att latinskrifningen bedrifves med eftertryck, under det att den matematiska skrifningen för mogenhetsexamen afskaffats, så är det lätt att föreställa sig, hvad resultatet skall blifva.

Flertalet af dem, som på latinlinien, särskildt latinlinien A, aflagt maturitetsexamen, kan omöjligen omedelbart begagna sig af den vid universitetet i matematik meddelade offentliga undervisningen, hvilken enligt statuternes föreskrift "bör afse lärjungarnes sjelfständiga, vetenskapliga utveckling", och således ej gerna kan eller bör syssla med sådana ting som logaritmers användning, plan trigonometri o. s. v. — allt saker, hvarmed de nyinskrifne studenterna känna sig föga hemmastadda. Hvad naturalhistorien beträffar, så hafva de haft god tid att bortglömma det lilla, som de inhemtat på skolans lägre stadier, der man ej kan ställa annat än ganska ringa fordringar på lärjungarnes tanke- och uppfattningsförmåga. Vi neka ej, att lysande undantag finnas. Matematiken och naturforskningen hafva nemligen för många unga sinnen något synnerligen lockande, och de kämpa sig fram trots svårigheterna. Det är ock faktiskt dessa undantag, som öfver hufvud göra det möjligt, att ännu några sådana studier bedrifvas vid universiteten.

Att afhjelpa detta förhållande genom omordnande af studierna på latinlinien synes svårigen låta sig göra. Ett framflyttande af latinstudiets början till sjetten klassen skulle nemligen, såvida latinlinien skall kunna motsvara *sitt* ändamål, antagligen medföra en så forcerad latinläsning under de sista och viktigaste skolåren, att dess alumner då, ännu mindre än nu, blefve lämpliga till bedrivande af realstudier vid universitetet; att ånyo nedflytta latinstudierna till skolans nedre klasser torde åter numera svårigen komma att ifrågasättas.

I motsats mot de från latinlinien komna studenterna hafva realisterne en ganska god underbyggnad, åtminstone i de matematiska läroämnena. De äro således väl förberedda till att fortsätta dessa studier vid universiteten, men derifrån äro de i det närmaste fullkomligt utestängda, då de äro förhindrade att aflägga annan examen än bergsexamen. Vår sektion är sålunda försatt i den egendomliga belägenheten, att icke få undervisa de studenter, som kunde draga nytta deraf, men deremot vara skyldig att undervisa dem, som i allmänhet icke ega de nödiga förkunskaperna. Ett sådant förhållande kan hvarken kallas klokt eller rättvist.

Mången förfäktar det påståendet, att realisterne sakna den allmänna bildning och den grundlighet i sina skolstudier i allmänhet, som böra förutsättas hos en student. Härvid skulle det kunna vara nog att påpeka, att ett dylikt påstående näppeligen vinner bekräftelse, om man tager hänsyn till vitsorden för den vid maturitetsexamen ådagalagda mogenhetsgraden hos realliniens lärjungar och dermed jämför samma vitsord för de från latinlinien afgangna studenterna. Det vill för öfrigt synas, som om de, hvilka

om realstudenterna fälla ofvannämnde omilda dom, betraktade reallinien vid våra allmänna läroverk såsom något ungefär likartadt med tyskarnes "Bürger-schulen", hvilka hafva till uppgift att handleda gossar, som *icke* skola egna sig åt lärda studier, utan åt praktiska yrken. Sådant är dock ej ändamålet med vår reallinie; den åsyftar och skall enligt skollagen åsyfta just det-samma som latinlinien, nemligen *lörd* bildning, och härför är en helt annan, strängare och grundligare undervisningsmetod af nöden, än i de skolor, der uppgiften är bibringande af en allmänt medborgerlig uppfostran eller en sådan, som afser ett visst praktiskt mål. Under det att de sistnämnda läro-verken måste söka att i första rummet meddela vissa för det praktiska lif-vet oundgängliga och nyttiga kunskaper, och detta på det enklaste och mest tidsbesparande sätt; så måste deremot den lärda skolans, så väl dess latin-som dess reallinies undervisning, vara fullt vetenskaplig och bevisande, till följd hvaraf den ock måste skrida vida långsammare framåt, men tillika är den, som är i egentlig mening själsbildande. Också torde väl ingen nu-mera vilja på allvar ifrågasätta, att det är latinstudiet, som uteslutande eller ens i första rummet eger förmågan att vara själsbildande, karaktersstärkande eller sedligt uppfostrande, såsom man fordom hörde förfäktas. Äfven bland nutidens mest framstående klassiska filologer hafva stämmor höjts, som prote-sterat mot dylika obefogade påståenden. Deremot torde nu temligen allmänt erkännas, att hvarje studium, som sant vetenskapligt med ifver och intresse bedrifves, är själsbildande, hvar och ett på sitt särskilda sätt, och att hvarje svårighet, som med ihärdighet och ansträngning öfvervinnes, stärker karak-teren. För öfrigt äro flere af de viktigare ämnena gemensamma för båda linierna, och, hvad som i detta hänseende är af vikt, åt de lefvande språkens studium är på reallinien mera tid anslagen, än på latinlinien. Derigenom komma den förres lärjungar mera än den senares i tillfälle att tillägna sig vår europeiska civilisations litterära och vetenskapliga skatter, och blifva ej heller lottlösa, hvad grammatikaliska studier beträffar.

Slutligen anser sig sektionen ej böra underlåta att påpeka, att verk-ningarna af den föreslagna ändringen i filosofie kandidatexamen antagligen skulle komma att visa sig ej blott vid universitetet, utan äfven vid elementar-läroverken. Det förra skulle bland sina alumner komma att räkna mången, för matematiska och naturvetenskapliga studier intresserad samt med be-höfliga förkunskaper dertill utrustad, ung man, som nu derifrån afhålles genom omöjligheten att genom aflagd examen erhålla vitsord om sina för-värfvade kunskaper; vid skolan åter skulle säkerligen reallinien i ej oväsent-lig mån höjas från den något ringaktade och betryckta ställning, som den för närvarande intager. Det torde nemligen ingalunda vara för djerft att antaga, att under sålunda förändrade förhållanden mången intelligent yng-ling med bestämd håg och begåfning för matematiska och naturvetenskapliga

studier skulle söka inträde på reallinien, då han deremot nu mot sin vilja måste genomgå latinlinien, för att ej löpa fara att annars se sig utestängd från den framtida bana, som han önskar vandra och på hvilken han hoppas vinna sin utkomst. Sådana till latinstudier tvingade personer, hvilka sedermera såsom naturforskare eller i praktiska lifvet intagit en framstående plats, framhållas ej sällan såsom bevis på klassiska studiers behöflighet eller gagn äfven för dem, hvilkas håg ligger åt annat håll — en slutledning, som dock ej kan undgå tillvitelsen att vara förhastad och föga berättigad.

På grund af allt, som sektionen här ofvan anført, anser densamma sig böra fortfarande vidhålla sitt redan för två år sedan framlagda, ofvan ordagrant meddelade förslag, hvilket den anser vara den riktigaste och fullständigaste lösningen af den så länge omordade frågan om fordringarna för den filosofiska graden, samt sålunda tillstyrka,

att rättighet att aflägga filosofie kandidat-examen, och att till filosofiedoktor kreeras måtte tillerkännas äfven dem, som på reallinien aflagt mogenhetsexamen;

att i filosofie kandidat-examen alla tvångsämnena borttagas och att för densammas godkännande endast fordras nio betygsheter i af examinanden själf valda ämnen;

att latinska skrifprovet afskaffas utom för dem, som i examen önska undergå förhör i latin;

att filosofie kandidat må, om han så önskar, kunna komplettera redan aflagd examen genom undergående af offentlig pröfning i ett eller flere till fakultetens läroombåde hörande ämnen, vare sig han deri förut blifvit pröfvad eller icke;

att filosofie licentiat-examen såsom obehöflig afskaffas; samt

att till vinnande af filosofie doktorsgrad endast måtte fordras a) aflagd filosofie kandidatexamen och i denna eller genom komplettering erhållna minst fem betygsheter i två ämnen, samt b) af vederbörande sektion så väl till innehåll som försvar godkänd akademisk afhandling inom någon af de kunskapsgrenar, i hvilka kandidatexamen blifvit aflagd;

allt på sätt, som ofvan närmare angifvits.

Skulle det likväl anses möta hinder, att nu på en gång införa dessa af oss på det varmaste förordade reformer, så medgifva vi villigt, att åtminstone något vore vunnet, om det tillätes dem, som aflägga kandidat-examen såsom förberedelse till licentiatexamen inför vår sektion, att utbyta det latinska skrifprovet mot ett dylikt, en gång för alla aflagdt prof i franska, tyska eller engelska, samt betyget i latin mot betyg i modern linguistik. Detta vore dock endast ett steg framåt i den rätta riktningen, men derigenom skulle säkerligen ropen på grundligt reformerande af det enligt vår

mening beklagliga och i alla händelser högst invecklade examensväsendet ingalunda förstummas.

Öfvergå vi nu till de öfriga examina, om hvilka sektionen har att yttra sig, nemligen *medicinsk-filosofisk* och *juridisk-filosofisk* examen, så kan detta ske temligen kortfattadt.

Frågan, huruvida de böra såsom nödvändiga anses, synes det nemligen ej tillkomma sektionen att afgöra, utan de respektive fakulteter, till hvilka de utgöra förberedande prof. Beträffande åter, huruvida — om de böra bibehållas — "gällande bestämmelser angående dessa kunna tariffva förändring", må följande påpekas:

Huruvida i allmänhet de preliminära examina, som inom filosofiska fakulteten afläggas, fullt motsvara det med dem afsedda ändamålet, torde vara en fråga, som är väl förtjent af en närmare ompröfning. Det torde nemligen ej utan skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke dessa förberedande studier skulle blifva mera fruktbringande, mera bragta i öfverensstämmelse med och afpassade efter de följande hufvudstudierna, om de idkades under ledning af de respektive fakulteter, inom hvilka de studerande tänka fullborda sin akademiska kurs. Härigenom skulle ock filosofiska fakultetens lärare befrias från en i hög grad tidsödande sysselsättning, som ej kan hafva annat än ett särdeles ofördelaktigt inflytande på deras vetenskapliga verksamhet. Väl inseende, att denna fråga fordrar en omsorgsfull och mångsidig pröfning, äfvensom att densamma lösning i den påpekade riktningen förutsätter väsentliga förändringar i anseende till lärareplatsernas antal och fördelning inom de olika fakulteterna, anser sig sektionen här böra endast antydningssvis beröra densamma.

Antaget deremot, att den *medicinsk-filosofiska* examen anses böra bibehållas och fortfarande afläggas inför lärare, tillhörande den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, så synes en förändring deri böra vidtagas, som väl ej är betydlig, men dock i hög grad önskvärd. Denna examen är nemligen nu en så kallad fakultetsexamen, hvaraf följer, att fakultetens samtliga medlemmar skola kallas och minst till halfva antalet infinna sig, för att de fyra, samtliga till vår sektion hörande, examinatorerne skola kunna afgifva sina vitsord öfver examinandernes ådagalagda kunskaper. Att detta är ett onödigt slöseri med en tid, som på bättre sätt kan användas, torde ej kunna förnekas.

Detta missförhållande kan på flere sätt mer eller mindre fullständigt afhjelpas. Sålunda beslöt filosofiska fakulteten den 20 Februari 1878 för sin del, att hos Kungl. Maj:t underdånig anhållan skulle göras om den förändringen i akademiska statuternas § 130, att orden "filosofiska fakulteten" utbyttes mot "matematisk-naturvetenskapliga sektionen". Härigenom skulle nemligen

humanistiska sektionens samtliga medlemmar befrias från ett onödigt besvär, men detta återstode i sådant fall oförändradt för alla den matematisk-naturvetenskapliga sektionens medlemmar, som ej äro examinators i medicinsk-filosofisk examen. Det vill derföre synas sektionen lämpligast, att hela denna examen, i likhet med den teologisk-filosofiska, öfverlemnades till en examenskommission under ordförandeskap af dekanus i matematisk-naturvetenskapliga sektionen.

Huruvida för öfrigt för blifvande läkare latinet kan undvaras eller, så vida det är nödvändigt, de nuvarande fordringarna kunna nedsättas, eller icke, äro frågor, hvilkas besvarande sektionen anser ligga utom sin befogenhet. Endast det anser den sig böra nämna, att för inhemtande af nödiga insigter i de ämnen, som för närvarande fordras till medicinsk-filosofisk examen, latinet alldeles icke utgör någon nödvändig förutsättning. Tvärt om måste bestämdt framhållas, att de, som på skolans reallinie aflagt maturitetsexamen, i allmänhet och särskildt i ett visst afseende ega en vida säkrare grund för medico-filosofiska studier, än de, hvilka genomgått skolans latinlinie. Genom den grundligare och mera omfattande undervisning, som de förre erhållit i matematik, ega nemligen dessa den nödiga förutsättningen för att på ett nöjaktigt sätt kunna studera först fysik samt sedermera fysiologi och oftalmologi, under det att den kurs, som latinliniens lärjungar i sagda ämne inom skolan genomgått, är för detta ändamål alldeles otillräcklig. En förändring i nu gällande stadga för medicinsk-filosofisk examen synes derför vara af behovet påkallad. Sektionen, som tvekar att föreslå en förhöjning i ämnenas och betygens antal i sagda examen, anser sig derför, med åberopande af Professor Thaléns bifogade utlåtande i saken, böra med hänsyn till de studerande, som på latinlinien aflagt maturitetsexamen, föreslå: 1) att deras matematiska insigter skola, utöfver hvad enligt gällande skolstadga i maturitetsexamen erfordras, omfatta en grundlig kunskap i elementen af den plana trigonometrien (således förutom den vanliga inledningen om de trigonometriska storheterna, behandling af rätvinkliga trianglar samt de enklare fallen af snedvinkliga trianglar), äfvensom säker kännedom om de första grunderna rörande logaritmerna, samt praktisk öfning i användningen af de logaritmiska och trigonometriska tabellerna, hvarvid 5-ställiga tabeller äro fullt tillräckliga, samt

2) att intyg om dylika kunskaper skall företes senast vid anmälan till examens afläggande, och vara afgifvet efter förutgången enskildt förhör af någon vare sig akademisk lärare inom de matematiska ämnena eller lektor i matematik vid något af rikets högre elementarläroverk, hvilket förhör dock bör när som helst efter träffad öfverenskommelse mellan examinator och examinand kunna få anställas.

Skulle deremot rättighet att aflägga medicinsk-filosofisk examen medgifvas äfven sådane studerande, som genomgått *reallinien*, behöfves för dem endast vitsordet godkänd i maturitetsexamen, emedan detta förutsätter kunskaper, som äro fullt tillräckliga för en blifvande läkare.

Vidkommande slutligen den *juridisk-filosofiska examen* kan sektionen fatta sig ännu kortare, då i densamma såsom obligatoriskt ingår blott ett enda, sektionen tillhörande ämne, nemligen matematik. Huruvida detta är af behofvet oundgängligen nödvändigt, eller om det kan ersättas af vitsordet godkänd i maturitetsexamen, eller måhända helt och hållet borttagas, tillhör den juridiska fakulteten att afgöra. Af ungefär liknande grunder, som ofvan anförts beträffande medico-filosofisk examen, torde kunna i fråga sättas, huruvida ej äfven denna examen kunde upphöra att vara en fakultets-examen och i stället öfverlemnas till en examenskommission under ordförandeskap af filosofiska fakultetens eller humanistiska sektionens dekanus.

Derjemte kan sektionen ej underlåta att fästa uppmärksamheten på ett förhållande, hvori rättelse synes vara af behofvet påkallad. I denna examen fordras nemligen, såsom bekant, ej — i likhet med hvad förhållandet är med medico-filosofisk examen — endast vitsord om godkända insigter i de för de blifvande studierna grundläggande ämnena, utan för godkänd examen är derjemte stadgadt, att examinanden skall hafva erhållit minst åtta betygsenheter, hvarvid de *två*, som öfverskjuta de *sex* tvångs-adprobaturlerna, kunna tagas i hvilket eller hvilka fakulteten tillhörande ämnen som helst. Häraf blir ock följden, att examinanderne i juridico-filosofisk examen ej sällan anmäla sig till erhållande af betyg i astronomi, geologi o. s. v. Att fordringarne på ett dylikt fyllnads-adprobaturl ej rimligtvis kunna sättas högt, är naturligt, men hvad direkt gagn för de blifvande juridiska studierna deraf kan hemtas, torde höra till det omöjliga att förklara. Det antagligaste är ock, att mycket snart efter tentamen eller examen allt minne af den för tillfället inlärdas lexan försvunnit. Det torde derföre vara en på goda skäl grundad begäran, att godkänd juridico-filosofisk examen må anses aflagd, så vida minst betyget godkänd i de föreskrifna tvångsämnena erhållits, examinanden obetaget att dessutom, om han så önskar, anmäla sig i flere ämnen.

Hvarjemte sektionen tillika beslöt förklara ärendet justeradt.

Ur protokollet

L. Bygdén.

Professor Thaléns af sektionen åberopade yttrande:

För en hvar, om än aldrig så litet förtrogen med hithörande förhållanden, måste det vara klart, att ett vetenskapligt studium af fysiken ovilkorligen förutsätter ett visst mått af matematiskt vetande. Också utgjorde matematiken ett af tvångsämnen i den medicinsk-filosofiska examen ända till slutet af år 1873, då nämnda ämne, liksom latinet, från denna examen borttogs. I stället stadgades i afseende på båda dessa ämnen, att minst godkända insigter i dem erfordrades i afgangsexamen från något af rikets högre elementarläroverk.

Beträffande matematiken är dock förhållandet, att betyget godkänd kan vid dylik examen numera erhållas på *tre* olika sätt, nemligen på reallinien och på latinliniens A- och B-linie, och motsvarar i hvart och ett af dessa fall *tre* sins emellan väsentligt olika kurser. De matematiska insigter, som på reallinien erfordras för betyget godkänd, räcka fullt till för deras behof, som tänka aflägga den medicinsk-filosofiska examen, men så är ej förhållandet med de kunskaper, som å latinliniens båda afdelningar inhemtas. Enligt nu gällande skolstadga skall den matematiska kursen för de studerande, som läsa både latin och grekiska, utom sex böcker af Euklides, omfatta två grader algebra med *en* obekant, samt eqvationer af första graden med flere obekanta. För dem åter, som läsa latin, men icke grekiska, fordras derjemte att känna läran om potenser och logaritmer. I intetdera fallet fordras således trigonometri, hvilken del af elementar-matematiken är alldeles oundgänglig för studiet af fysiken. Äfven vid frågan om högre betyg än godkänd i maturitetsexamen lärar icke få fordras större kurser af lärjungarne å latinlinien, än de redan nämnda, hvaraf således framgår, att fixerandet af ett visst betyg å latinlinien, vore det äfven det högsta, för närvarande icke är tillfyllestgörande, enär, såsom ofvan visats, den genomgångna kursen, huru grundligt den än må vara inhemtad, i *quantitativt* hänseende alldeles icke är tillräcklig.

För att studiet af fysiken ej skulle i den medicinsk-filosofiska examen nedsjunka till ett ovärdigt gyckelspel, sedan matematiken borttogs såsom examensämne derstädes, har jag ansett mig nödsakad att af dessa studerande fordra insigter i plan trigonometri och logaritmer. Huru berättigad denna fordran, så grundad på de mest evidenta sakförhållanden, än må vara, kunde man dock påstå, att allt detta icke vore annat, än en af mig alldeles sjelftagen rätt. Att så likväl ej är förhållandet torde inses deraf, att fordringarna i fysik för den medicinsk-filosofiska examen skola, enligt Kungl. Brefvet af den 12 December 1873, vara lika med fordringarna för betyget god-

känd i filosofiekandidat-examen, hvarest dock matematiken ingår som tvångsämne för dem, som aflägga examen i den matematisk-naturvetenskapliga sektionens ämnen. Man kan således — så synes det mig — vara berättigad att antaga, det lagstiftaren verkligen menat, att den blifvande medicine studeranden skulle likaväl efter som före det 1873 utfärdade stadgandet inhemta erforderliga insigter i matematik, ehuru detta direkt i lagstadgandet icke blifvit återgifvet på annat sätt, än att af examinandens fordrades betyget godkänd i afgangsexamen från något af rikets högre elementarläroverk.

Jag har redan nämnt, att å latinlinien inom skolan för närvarande, hvarken å linien B eller A, meddelas en för blifvande medicine studerande tillräckligt omfattande kurs i matematik; jag har vidare genom en lång erfarenhet funnit, att flertalet af de hithörande studerande först vid ankomsten till universitetet söka förvärfva sig de erforderliga insigterna i matematik, och att deras sträfvande då går ut derpå, att på det mest lättvindiga sätt komma ifrån saken; jag vet derjemte, att man ej kan vara viss om, att — såsom sig borde — deras matematiska studier få i verkligheten gå före de egentliga studierna i fysik; och jag måste slutligen bekänna, att det under alla dessa ogynsamma förhållanden blir på längden en ganska tung börda att sköta dessa tentamina i och för den medicinsk-filosofiska examen, der det egentligen blir fråga om att kontrollera insigter i tvenne sjelfständiga ämnen, synnerligast som man dervid oupphörligen finner, huruledes studiet af fysiken till största delen omöjliggöres i brist på nödvändiga insigter i matematik. På grund af allt detta synes mig en sådan förändring i lagstadgandet vara af högsta nöd påkallad, att pröfningen af dessa studerandes matematiska insigter förläggas till *skolan*. De studerande vunne då den fördelen, att vid ankomsten till universitetet och efter redan påbörjade akademiska studier inom åtskilliga ämnen slippa offra tid på studiet af matematiken, hvilket studium, med något förändrad läsordning, borde fullständigt kunna afslutas inom skolan för dem, som ämna studera medicin. Det skulle då ej kunna inträffa, att den studerande, som tror sig vara färdig att aflägga sin examen, måste då söka förskaffa sig de matematiska insigter, han bort ega redan, innan studiet af fysiken började. Att dylika reparationer af bristande matematiska kunskaper under fortgående tentamina i andra ämnen måste vara lika tidsödande och obehagliga, som de i de flesta fall äro i högsta grad otillfredsställande, det torde för en hvar vara lätt att inse.

För att vid påyrkandet af en förändring i nu gällande lag ej fordra mera, än hvad rätt och billigt är, men likväl vara säker om, att de blifvande medicine studerande verkligen inhemtat åtminstone det minimi-quantum af matematiskt vetande, som för dem erfordras, får jag på grund af hvad i det föregående blifvit anfördt, och med afseende på de studerande,

som på någondera *latin*linien aflagt maturitets-examen och vid universitetet önska aflägga den medicinsk-filosofiska examen, vördsamt föreslå:

1:o att deras matematiska insigter skola, utöfver hvad enligt gällande skolstadga i maturitetsexamen erfordras, omfatta en grundlig insigt i elementen af den plana trigonometrien (således förutom den vanliga inledningen om de trigonometriska storheterna, behandling af de rätvinkliga trianglarna samt de enklare fallen af snedvinkliga trianglar), äfvensom säker kännedom om de första grunderna rörande logaritmerna samt praktisk öfning i användningen af de logaritmiska och trigonometriska tabellerna, hvarvid 5-ställiga tabeller äro fullt tillräckliga;

2:o) att intyg om dylika kunskaper skola företes senast vid anmälan till examens afläggande och vara afgifna efter förutgången enskildt förhör af någon vare sig akademisk lärare inom de matematiska ämnena eller lektor i matematik vid något af rikets högre elementarläroverk, hvilket förhör dock bör när som helst, efter mellan examinator och examinand träffad öfverenskommelse, kunna få anställas.

Då jag för den matematisk-naturvetenskapliga sektionen nu föreslår till förordande dessa fordringar, bör jag särskildt fästa uppmärksamheten derpå, att de äro i väsentlig mån mindre, än hvad betyget godkänd i matematik på den reala linien i sig innebär. Men jag bör ock påpeka, att de utgöra det minimum af matematiskt vetande, hvarå för i fråga varande fall ej kan finnas någon den ringaste prutmån.

För att i öfrigt bereda så mycken lättnad som möjligt åt de studerande för erhållandet af ofvan nämnda intyg, har det synt mig lämpligt, att det nu föreslagna förhöret ställes fullständigt oberoende af den vanliga, endast två gånger om året återkommande maturitetsexamen.

Upsala den 6 Februari 1882.

Bil. D.

Professor Björblings anförande i Lunds filosofiska fakultets matematisk-naturvetenskapliga sektion den 29 Oktober 1881.

“I det af Professor Möller framställda förslaget *) instämmer jag gerna och måste till och med uttala som min åsigt, att upphäfvandet af hittills gällande stadga om latinets såsom obligatoriskt ämne i den filosofie kandidat-examen, som berättigar till afläggandet af licentiatexamen inför universitetens matematisk-naturvetenskapliga sektioner, är det enda numera återstående medlet att rädda dessa sektioner, och dermed äfven naturvetenskapernes studium i Sverige, från fullständig undergång. Detta skall måhända synas vara ett hårdt tal, men verkliga förhållandet är numera det, att den ungdom, som i våra dagar utgår från elementarläroverkens klassiska linie för att vid universiteten fortsätta sitt arbete, inträder vid högskolan *fullständigt oberedd* för matematisk-naturvetenskapliga studier. Redan en flyktig blick på nu gällande undervisningsplan för latinlinien i elementarläroverkens sjunde klass visar, att af veckans 30 lärotimmar äro endast tre anslagna åt matematik, ingen enda åt naturalhistoria, men tillsammans 14 — d. v. s. fyrtiosju procent af hela undervisningstiden — åt latin och grekiska. Dessa vältaliga siffror tillkännagifva dock icke på långt när det verkliga förhållandet, icke ens för den läsare af skollagen, som till skingrande af sitt tvifvel om, hvartill lärjungarnes tid under deras fyra sista skolår — således just den period, under hvilken de egentligen beredas för universitetet — hufvudsakligen användes, får af samma lag vidare inhemta, att på tid utom lärotimmarne skall äfven ett latinskt tema hvarje vecka författas. Det är först för den, som åtminstone någon enda gång varit i tillfälle att såsom censor eller vittne öfvervara en mogenhetsexamen, som det med full klarhet framgår, hvad som med uttrycket “mogen för universitetsstudier“ i våra dagar skall förstås,

*) Professor Möller anslöt sig till den åsigt, som finnes uttalad i professor Walmstedts reservation i komité-utlåtandet 1874 om nya statuter för universiteten och föreslog alltså, att i den filosofie kandidat-examen, som gifver rättighet till afläggande af licentiatexamen inför matematisk-naturvetenskapliga sektionen, latinets må af dem, som sådant önska, få utbytas mot moderna språk.

som det visar sig, att mot ofvan anförda, för hvarje vän af naturvetenskaperna skäligen nedslående, teoretiska lagbestämmelser svarar en rent af förfärande praxis. Att jag här inskränker min betraktelse till matematiken och ej utförligare behandlar naturalhistorien, härrör visserligen af min egenskap af målsman för förstnämnda ämne, men äfven och lika så mycket af det fullgiltiga skälet, att om våra studentkandidaters insigter i det sistnämnda intet annat kan sägas, än att "ex nihilo nihil fit" d. v. s. af ingen undervisning uppkomma inga kunskaper. För att nu helt kort sammanfatta mitt omdöme om matematikens ställning i den klassiska mogenhetsexamen, får jag rent ut förklara, att de från 1840-talets gymnasier utgående alumnerna, hvilkas matematiska bildning utgjordes af "sex böcker Euclides och två grader algebra" — nemligen till namnet eller, modernt uttryckt, "i princip" — men hvilka i verkligheten ofta nog af proportionsläran aldrig erfarit mer än en obehaglig känsla och för bråks liknämninggörande hyste hemliga, men fullt befogade bekymmer, hafva i här ifrågavarande hänseende föga eller intet att afundas våra dagars "för akademiska studier mogna" ämnessvenner. Det kan här vara lämpligt att helt kort erinra om dels skolstadgans § 1, att "de allmänna läroverken hafva till ändamål att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitetet vidare utbildas", dels de akademiska statuternas § 124: "Föreläsningarna böra afse lärjungarnes sjelfständiga vetenskapliga utveckling". Men visserligen måste den akademiske lärare i ämnet, som bemödar sig om att inrätta sin undervisning efter sistnämnda föreskrift, för hvarje dag, han ännu ser några åhörare kring sin kateder, få anledning att betänka, det underverkens tid ännu icke är förbi — eller åtminstone, att det ej gifves någon regel utan undantag.

Ty undantag finnas verkligen, och det är i sjelfva verket af dem det beror, att de naturvetenskapliga sektionerna ännu kunna räkna några lärjungar. Det torde af det anförda framgå, att en nyblifven student, som samvetsgrant rättat sig efter elementarläroverkets undervisningsplan, men ej gjort någonting deröfver, icke rimligtvis kan få lust att vid sin ankomst till universitetet, således vid 19 à 20 års ålder, helt tvärt kasta sig in på ett för honom alldeles främmande och nytt studium, så mycket mindre som de hjälpmedel, högskolan i detta afseende erbjuder honom, alldeles icke äro eller ens kunna och böra vara afsedda för hans nybörjare-ståndpunkt. Men lyckligtvis är det intresse, naturvetenskaperna erbjuda, så starkt, att en och annan tänkande yngling, fångslad deraf, bereder sig under sin skoltid tillfälle att, jemte och vid sidan af det reglementerade arbetet, således om icke direkt i

strid emot, så åtminstone alldeles oberoende af läroverkets undervisningsplan, förskaffa sig naturvetenskapliga insigter. *Det är på dessa undantagsfall, de matematisk-naturvetenskapliga sektionerna i våra dagar lefva.* Huru länge de kunna komma att fortsätta denna prekära tillvaro — på hvilken det faktum, att Lunds naturvetenskapliga sektion innevarande termin räknar *fyra* närvarande docenter emot den humanistiska sektionens *sjutton*, är en god index — är så mycket svårare att veta, som dels elementarläroverkens organisation ännu knappast hunnit fullt genomföras, dels skolfrierna, den egentliga tiden för ynglingarnes naturvetenskapliga arbeten, antagligen snart nog torde komma att inskränkas.

Det är, såsom ofvan nämndes, endast om läroverkens latinafdelning, som här varit fråga. På reallinien råder ett helt annat förhållande. De derifrån afgående lärjungarne ega vanligtvis för sin ålder rätt aktningvärdade kunskaper i matematik, ej obetydliga i fysik och kemi, och stundom till och med några i botanik och zoologi. De äro således ganska väl utrustade för naturvetenskapliga studier vid universitetet, men likväl förbjudne att idka dem der eller, hvilket är i det allra närmaste detsamma, så godt som absolut förhindrade att af högskolan erhålla ett officiellt intyg på sina kunskaper. Vår sektion är alltså förhindrad att mottaga de lärjungar, som äro kompetente till studier derinom, men eger till ersättning därför den dyrbara rättigheten att undervisa de alumner, som äro alldeles ur stånd att draga någon nytta af dess undervisning. För en sådan belägenhet vet jag i sanning intet lämpligare uttryck än "cernering".

Man skall här tvifvelsutan invända, att jag motiverat en reform af elementarläroverken, men alldeles icke af de akademiska examensstatuterna. Härtill får jag till en början svara, att en reform af de förre, tillräcklig att afhjelpa det påpekade missförhållandet, är i våra dagar helt enkelt omöjlig. Det är alldeles otvifvelaktigt, att de unge män, som vilja grundligt studera latin och grekiska, måste, då, såsom nu är fallet, det förra språket inträder först i läroverkens fjerde, och det senare i dess sjette klass, deråt egna under sina senare skolår så mycken tid, som författningen bjuder; det är lika visst, att svenska staten omöjligen har råd att bekosta särskild undervisning för de lärjungar, som studera blott det förstnämnda språket och hvilka nu, i alla öfriga ämnen undervisade tillsammans med dem som läsa grekiska, oundvikligen hindras i sina framsteg af desse: det är vidare omöjligt, om det ens vore önskvärdt, att till den grad anstränga lärjungarne, att de samtliga, jemte och vid sidan af sina klassiska studier,

äfvén inhemtade sådana kunskaper i matematik och naturvetenskap, som gjorde dem efter aflagd mogenhetsexamen kompetente att följa de akademiska föreläsningarna i dessa ämnen; och det är slutligen, vågar jag påstå, allra omöjligast att numera omintetgöra 1873 års verk, omöjligt att låta latinets ånyo blifva "det grundläggande språket" och således inträda i första eller andra klassen — en åtgärd, om hvars lämplighet i och för sig meningarna för öfrigt torde vara delade. Till dess man uppvisat, att någon dylik elementarläroverksreform verkligen låter genomföra sig, och det inom en mycket snar framtid, blir ofvanstående framställning en motivering af den enda möjliga reformen, en förändring af statuterna för den akademiska graden inom det matematisk-naturvetenskapliga området.

Men äfvén om någon reform af det förra slaget kunde genomföras, äfvén om latinliniens lärjungar kunde till sitt inträde vid universitetet bättre, än nu är fallet, utrustas för naturvetenskapliga arbeten, anser jag ändock, att högskolans portar ej borde, såsom nu sker, stå så godt som tillstängda för realisterne. Äfvén de äro fullt berättigade och fullt kompetente att få de ofvan anförda orden i skollagens § 1 tillämpade på sig. På den svåra frågan om de klassiska språkens — det vill här säga latinets, ty grekiskan är ju ej obligatorisk för någon annan examen än den teologico-filosofiska — betydelse för den allmänna bildningen, vill jag här ej utförligare inlåta mig; jag kan blott, med all aktning för dessa språk och under erkännande af den stora betydelse, deras studium haft för mensklighetens utveckling, uttala såsom min öfvertygelse, att insigter i desamma icke numera äro för denna s. k. allmänna bildning oundärliga; och lika litet som jag tilltror mig kunna för denna sats uppställa ett fullt bindande bevis, lika bestämdt vågar jag förneka, att något sådant ännu blifvit presteradt eller någonsin kan presteras för det motsatta påståendet. Deremot kan det vara på sin plats att här till sist bemöta ett par satser, som ej sällan anföras till bestyrkande af dessa språks oundärlighet äfvén för en fackman i naturvetenskap.

Utan kännedom om latinets, har man sagt, är naturforskaren urståndsatt att taga kännedom om åtminstone en stor del af sin vetenskaps litteratur, urståndsatt att studera dess historia, åtminstone så långt som ett århundrade tillbaka. Härtill svaras, att det är en helt annan sak att känna ett språk grundligt och att inhemta deraf endast jemnt upp så mycket, som nödvändigt erfordras för att taga kännedom om innehållet af ett vetenskapligt arbete i ens eget fack. Det är ett faktum, att mången tysk eller fransk matematiker utan synnerlig svårighet läser en på svenska språket författad matematisk afhandling,

ehuru vederbörande sjelf tvifvelsutän skulle blifva högst förvånad, om någon på grund deraf ville tillskrifva honom verklig kännedom om vårt modersmål; det är lika säkert, att mången, som aldrig varit i tillfälle att genomgå hvarken skola eller gymnasium och som skulle behöfva åratal för att utforska innehållet af ett enda kapitel af Cornelius Nepos, kunnat blifva en duglig botanist eller zoolog, kunnat utan svårighet använda en latinsk flora eller fauna och utreda dess af idel ablativer sammansatta konstruktioner. Det är vidare, för att blifva till och med en utmärkt vetenskapsman, ingalunda nödvändigt att kunna sjelfständigt utforska hvilken del som helst af ifrågavarande vetenskaps *historia*, allraminst för en mycket aflägsen tid; vore sådant verkligen händelsen, kunde man med goda skäl fordra af hvarje matematiker kännedom af både grekiska, arabiska, hebreiska, fornegyptiska och sanskrit, ja till och med kinesiska. Och skulle man verkligen vilja använda ofvanstående argument för bibehållandet af "status quo", så blefve för vederbörande den tillfredsställelsen att ej af linguistiska skäl vara hindrad från att studera en vetenskaps historia för hundra år tillbaka, en skäpligen klen ersättning för hans absoluta oförmåga att taga ringaste kännedom om berörde vetenskaps *innehåll* för alla tider, både den förflutna och närvarande.

Man har vidare erinrat om det förhållande, att den naturvetenskapliga nomenklaturen är hel och hållen bygd på de klassiska språkens grund, och att den i dessa språk okunnige naturforskaren följaktligen ej ens känner betydelsen af de ord och uttryck, hvarmed han dagligen måste umgås. Svagheten af detta argument ligger för öppen dag, blott man behagar ihågkomma, att det är *grekiskan*, som fått tillsläppa materialet för den ojemförligt största delen af denna nomenklatur, och att det här endast är fråga om *latin*. Men för öfrigt skall den forskare, som drifves af den helt naturliga och befogade åstundan att känna verkliga betydelsen af de ord han använder, ingalunda besvärans synnerligen länge af ett så obetydligt hinder som detta linguistiska; dess undanrödjande skall kräfva sammanlagdt några få veckor, på sin största höjd en eller annan månad af hans lifstid. Skulle man verkligen på fullt allvar fordra, att han för det nämnda ändamålet uppoffrade, just under den del af lifvet då den receptiva förmågan är som mest utvecklad, 47 — nej 80 eller 90 — procent af sin tid till de klassiska språkens studium, så vore detta en orimlighet, ej det ringaste mindre, än om man af en praktikens man, exempelvis en byggmästare, den der ofta nog kunde komma att vid sina beräkningar behöfva använda logaritm-tabeller, fordrade såsom förberedelse till yrket grundliga insigter i de logaritmiska och periodiska funktionernas

teori. Gjorde man anspråk på så grundliga förberedelser, läte man med ett ord medlet till den grad förqväfva ändamålet, blefve tvifvelsutan vår byggmästare lika praktisk i sitt yrke, som flertalet af våra klassiskt bildade studentkandidater nu äro framstående i naturvetenskap.“

När ärendet, efter den förberedande behandlingen i sektionerna, företogs till afgörande i filosofiska fakulteten, anförde Professor Björning ytterligare:

“Af de yttranden, som nu blifvit fälda inom fakulteten, kan dess blifvande beslut med visshet emotses. Jag anser det dock för en skyldighet att tillkännagifva min från pluralitetens afvikande åsigt, för att vid ett annat tillfälle få utförligare motivera densamma, och upptager nu till besvarande endast några af de invändningar, som gjorts dels mot den matematiskt-naturvetenskapliga sektionens beslut, dels mot mitt yttrande till dess protokoll.

Häribland i främsta rummet påståendet, att sektionens ifrågasvarande beslut hvilat på en ohållbar grund, i det nemligen betyget godkänd i ny-europeisk linguistik i filosofie kandidat-examen omöjligen kan erhållas utan kunskap i latin. Ett faktum är emellertid, att detta betyg kunde ännu under 1860-talet erhållas vid Upsala universitet äfven af den, som ej studerat egentlig vetenskaplig eller komparativ linguistik, allenast han ådagalade goda insigter, stundom till och med ej synnerligen vidsträckta, i de tre viktigaste kulturspråkens praktiska behandling. Att fordringarna sedan den tiden ökats i kvantitativt hänseende, är helt naturligt; att de äfven stegrats i kvalitativt, så att en studerande numera ej kan vinna detta betyg utan verkligt språkvetenskapliga insigter, för hvilkas förvärfvande kunskap i latin tvifvelsutan är ett oundgängligt vilkor, har hittills varit mig obekant; då så förhåller sig, är det onekligen ett nytt bevis på, att den dryga tid, som vid läroverken är anslagen åt språkundervisningen, kommer studierna inom den humanistiska sektionen till godo. Men deraf följer alldeles icke, att den matematisk-naturvetenskapliga sektionens förslag innebär någon orimlighet; ty skulle detsamma blifva upphöjdt till lag, kunde och måste väl äfven fordringarna på det ifrågasvarande betyget lämpas efter de nya förhållandena. Dertill må blott läggas, att de kunna ökas betydligt öfver den ofvan anförda måttstocken vid Upsala universitet, utan att ändock blifva för en realist omöjliga att uppfylla.

Härefter upptager jag frågan om latinkunskapens betydelse för en matematiker ex professo, dervid dock förbigående den skäligen be-

tydselösa omständighet, att man i en eller annan akademisk afhandling i ämnet ännu från vår tid finner latinska titlar citerade; språkets *gagn* för matematikern såväl som för hvarje annan har det naturligtvis aldrig fallit mig in att bestrida, endast dess *oumbärlighet*. Man har anfört sådana namn som Newton, Euler, Gauss, Jacobi, erinrat om att alla desse män och många flere författat sina skrifter på latin, och vill kanske deraf draga den slutsats, att studiet af dessa skrifter skulle vara den i språket okunnige förmenadt. *Om* så verkligen vore förhållandet, må till en början frågas: Huru ojemförligt svårare för en matematiker vore då ej saknaden af kunskap i engelska, ett språk som nu för tiden alls icke är obligatoriskt, hvarken för studentexamen på den klassiska linien eller för den filosofiska graden? Det gifves i de nyss nämnde store männens skrifter väl knappast någon, ja sannolikt ingen enda mera betydande upptäckt, som ej mångfaldiga gånger blifvit af nyare forskare åter upptagen, ytterligare utvecklade, bearbetade och kommenterade, så att den numera framstår i en för vår tid vida lättfattligare och enklare gestalt, och det på ett levande tungomål. Men vore en grundlig kännedom af sjelfva språket oundgänglig för studiet af en matematisk afhandling, så vore den i engelska okunnige matematikern ojemförligt sämre lottad än den, som saknade insigt i latin; den förre vore urständssatt ej blott att följa nutidens vetenskapliga utveckling i ifrågavarande fack, utan redan från att draga nytta af de bästa läroböcker i ämnet, som i våra dagar finnas, och kunde till råga på olyckan aldrig hoppas, att barmhertige öfversättare skulle vilja eller, på grund af materialets oerhörda omfång, ens vara i stånd att hjälpa honom.

Härtill skall antagligen svaras, att en person, som aldrig i någon examen aflagt prof på kunskap i engelska, likväl förskaffar sig, derest han för något visst särskildt ändamål sådant behöfver, på egen hand tillräcklig insigt deri. Detta inkast är tvifvelsutan fullkomligt riktigt, och så godt som ordagrant detsamma, som jag förut använt för att vederlägga det nu upprepade påståendet om latinets *oumbärlighet* för fackmannen. Skulle verkligen en i detta språk okunnig matematiker någon gång blifva nödsakad att studera någon af de ofvannämnde författarnes skrifter i original, skall utredandet af dess innehåll — jag menar naturligtvis ej blott formlerna, utan äfven texten — säkerligen icke kräfva tusendedelen af det arbete, han skulle behöfva för att lära sig korrekt öfversätta ett, af de sedvanliga "snarorna" uppfyllt, skrifprof till maturitetsexamen.

Men icke nog dermed; de båda arbeten, om hvilka här talas, äro ej blott till kvantiteten utan äfven till kvaliteten alldeles olika. Ty

om man med latin menar det språk, som talats af Cicero, Tacitus och Livius, så är redan det påståendet, att de ofvannämnde matematikerna skrifvit på latin, långt ifrån riktigt. Till hvarje klassiskt bildad person tillåter jag mig ställa följande samvetsfråga: Om en innevånare från republikens, Augusti eller Diocletiani Rom uppstode ur sin graf och skulle täfla med en i hans språk fullkomligt okunnig matematiker af vårt århundrade att uttolka betydelsen af följande satser och uttryck:

“Functiones ellipticæ ex inversione integrali proveniunt“; “De residuis cubicis commentatio numerosa“; “Aequatio $x^{2\lambda} + y^{2\lambda} = z^{2\lambda}$ per numeros integros resolvi potest“; “Coordinatæ curvæ algebraicæ n:ti ordinis, quæ $\frac{(n-1)(n-2)}{2}$ punctis duplicibus aut cuspidibus prædita

est, per unam variabilem rationaliter exprimi possunt“

— till hvilket klassiska florilegium gerna må läggas det här gjorda citatet: “de seriebus infinitis ac integralibus definitis“ — *hvem af de båda skulle lättast begripa dessa uttryck?* Utan allt tvifvel den senare. Och likväl fordrar man, att *han* just för sådant ändamål skall lära sig *den förres* språk.

Bland de talrika argument, som här blifvit riktade mot mitt anförande till sektionens protokoll, har jag förgäfves sökt en vederläggning af just mitt viktigaste skäl. Uttryckligen får jag förklara det ej vara min afsigt att klandra hvarken den nuvarande skolordningen, eller dem som skapat densamma. Att brister vidlåda våra elementarläroverk, såväl som alla andra institutioner, är klart; lika säkert är, att goda resultat der frambringas i åtskilliga riktningar. Kunskaperna i matematik och äfven i åtskilliga naturvetenskaper på den reala linien förtjena allt erkännande; och om detsamma — hvilket är mig obekant — ej kan sägas om insigterna i latin och grekiska på den klassiska, beror sådant åtminstone ej på knappheten af den åt dessa ämnen anslagna tiden. Ännu mindre vågar jag klandra de statsmakter, som varit de medelbara eller omedelbara stiftarne af nu gällande skolordning: den ena åtgärden har nog med tvingande nödvändighet föranlett den andra. Men ett faktum står likväl orubbadt kvar: de ynglingar, som i våra dagar anlända till universiteten för att idka studier i de filosofiska fakulteterna, äro så godt som uteslutande förberedde för humanistiska, eller åtminstone alls icke för matematisk-naturvetenskapliga studier, under det en talrik skara unge män, hvilka med framgång skulle kunna bedrifva dessa senare vid akademien, äro derifrån förhindrade. Mot denna sorgliga verklighet stranda alla invändningar:

den afhjelpes ej med påståendet att "filosofie kandidat-examen skall vara ett allmänt humanistiskt bildningsprof, afsedt att förebygga ensidighet hos fackmännen" — ty den blir tillika i sin nuvarande form eller i den, som den humanistiska sektionen för sin del föreslagit, ett så godt som öofvervinneligt hinder för idkandet af några naturvetenskapliga fackstudier alls, och den tillfredsställelse, universitetet kan hafva af att uppfostra mångsidigt bildade män, måste köpas med saknad af verkliga, sjelfständige naturforskare; den afhjelpes ej med invändningen, att "för realisternes fortsatta studier är sörjdt genom de tekniska skolorna" — ty enhvar vet, att dessa äro afsedda för utbildandet af yrkesidkare, men alldeles icke för befordran af den rent vetenskapliga forskningen: den rubbas ej ens af sådana statistiska uppgifter, som att hitintills ungefär lika många licentiat-examina blifvit aflagda inom Lunds naturvetenskapliga, som inom dess humanistiska sektion — ty den nu gällande skolordningen har först under de senare åren hunnit genomföras, och dess inflytande på, isynnerhet de högre, akademiska examina har därför ej ännu hunnit visa sig. Då man icke lärer kunna ur naturvetenskapernes begrepp och innehåll deducera, att det såsom förberedelse för ett verkligt studium af dessa, hvilka tvifvelsutan i åtminstone lika hög grad som någon annan taga tid, kraft, arbete och intelligens i anspråk, gör för en ung man tillfyllest att intill sitt 18:de eller 19:de år hafva så godt som uteslutande sysselsatt sig med humanistiska ämnen: då man ännu ej uppvisat en möjlig utväg att förbättra den de naturvetenskapliga sektionernas nuvarande ställning, hvilken jag förut tillätit mig att benämna "cernering", — då lär det väl ej kunna bestridas, att de största vådor hota naturforskningens framtid i Sverige, ja att frågan gäller ingenting ringare än dess vara eller icke-vara.

Man har talat om vårt lands hädangångne storheter inom naturvetenskapernes område; man har anfört åtskilliga deras yttranden om latinets betydelse äfven för naturforskaren och beklagat, om den tid skulle komma, då i Linnés fädernesland botanister skulle finnas, hvilka ej vore i stånd att läsa hans egna skrifter på originalspråket. För min del vågar jag tro, att man bättre ådagalägger sin pietet för de store hädangångnes minne och sin uppfattning af deras betydelse genom att efter bästa förmåga fortsätta och befordra det verk, hvaråt de egnat sina krafter och sitt snille, än genom att utan närmare undersökning taga till godo hvarje yttrande, som de vare sig i tal eller skrift låtit undfalla sig; bättre, genom att likasom de ständigt ihågkomma att vetenskapens lösen är "framåt", än genom att för mycket

fördjupa sig i sekelgamla skrifter, de der alltid i någon mån måste bära sin tids och den mensklige ofullkomlighetens stämpel; och såsom en ojemförligt större olycka än den ofvannämnda måste jag betrakta den händelsen, att det land, som frambragt en Linné, Melanderhjelrn, Klingenstjerna, Bergman, Berzelius, Fries, Agardh, Ångström en dag skulle se sina högskolors naturvetenskapliga sektioner nedsjunka till samma ståndpunkt som grannländernas elementarläroverk och nödsakade att, efter den sjunkande Tiberstadens föredöme, inkalla främlingar för att värna det arf, de af store fäder erhållit“.

Bil. E.

Utdrag af juridiska fakultetens i Upsala protokoll den 23 December 1881. Närvarande: Dekanus Professoren Rabenius, Professorerne Rydin, Nordling, Landtmanson, Hagströmer och Afzelius.

§ 7.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 sistlidne Juni anbefalt Kanslersemetet att infordra de Akademiska Konsistoriernas i Upsala och Lund samt Lärarekollegiets vid Karolinska Medico-kirurgiska Institutets yttranden och derefter inkomma med eget underdånigt utlåtande, dels om och i hvad mån utsträckt rätt att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk, dels ock huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga, eller om gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som funnes böra bibehållas, kunde tarfva förändring, så hade det Större Akademiska

Konsistoriet genom remiss den 3 sistlidne September, som den 14 sistlidne Oktober blifvit fakulteten meddelad, anmodat fakulteten att med utlåtande i anledning deraf inkomma.

Efter det handlingarna i ärendet mellan fakultetens herrar ledamöter cirkulerat, företogs ärendet nu till afgörande; och som under öfverläggningen skiljaktiga meningar bland fakultetens herrar ledamöter yppades, skreds till omröstning, dervid Professoren Afzelius afgaf följande yttrande:

“Vid behandlingen af de tvenne frågor, om hvilka det tillkommer den juridiska fakulteten att med anledning af den nådiga remissen afgifva yttrande, frågan om anordnandet af de för juris studerande föreskrifna förberedande examina samt den dermed nära sammanhängande frågan, huruvida rätt att aflägga juridisk examen bör medgifvas den, som icke visat sig ega kunskap i latinska språket — anser jag mig böra till en början uttala mig om, hvilken uppgift bör tillkomma en förberedande examen för juris studerande. Uppgiften för en sådan examen finner jag vara uttryckt genom benämningen *förberedande*: denna examen har icke någon annan bestämmelse än att lemna bevis om att en studerande besitter vissa förkunskaper, som för de juridiska fackstudierna äro nödvändiga. Häri ligger denna examens betydelse och häraf få också de studier, som genom samma examen avslutas, en bestämd begränsning. Det följer af denna uppfattning dels att intet ämne bör i denna examen upptagas, hvilket icke är sådant, att kunskap deri kan anses vara en nödvändig förutsättning för juridiskt fackstudium, dels ock att man vid ordnandet af dessa examina bör söka tillse, att de förberedande studierna i examensämnen verkligen erhålla en efter detta ändamål afpassad begränsning. Främmande för dessa examina är det att vara medel att tvinga den blifvande juristen att vidga eller samla den *allmänna* bildning, han i skolan inhemtat. Jag underskattar visserligen icke den betydelse, som en god och harmonisk humanistisk bildning eger för hvarje art af menskelig verksamhet och således äfven för embetsmannens. Men jag finner hvarje försök från statens sida att genom reglementerande söka hos de statens tjenare, hvilka de juridiska studierna skola dana, framtvunga en sådan bildning utöfver det mått, som skolan gifvit dem, vara både olämpligt och obehöfligt. Den blifvande embetsmannen bör icke vid Universitetet kvarhållas utöfver sitt tjugufjerde eller tjugufemte år; det torde knappast af någon ifrågasättas, att han icke senast vid denna ålder bör hafva avslutat sin teoretiska lärokurs och börja syssla med den praktiska verksamhet, åt hvilken han skall egna sitt lif och hvil-

ken han icke kan på egen hand utöfva utan ytterligare ett par års lärotid. Om sålunda i betraktande af den ålder, hvilken ynglingen vid inskrifningen vid våra universitetet i medeltal hunnit, till universitetsstudierna icke kan eller bör anslås längre tid än fyra eller fem år, är det otvifvelaktigt af ojemförligt större vigt att dessa studier med samlad kraft och odeladt intresse riktas på de ämnen, som skola gifva den blifvande juristen hans egentliga fackbildning, än att man på dessa studiers bekostnad söker bibringa honom en vidsträcktare *allmän* bildning. Jag tror icke heller att man härigenom löper fara att förvandla våra embetsmän till rena routinierer, utan högre uppfattning och vidsträcktare synkrets; *hvarje* vetenskapligt studium besitter förmåga att andligen utbilda den, som dermed allvarligen sysselsätter sig — den starkare koncentrationen i studierna, den dermed ökade hägen för och framgången af arbetet skall säkerligen fostra män med större skärpa i uppfattning, med större kraft och djupare intresse än ett på en mångfald af ämnen splittradt studium förmår frambringa.

Betraktar jag från den angifna synpunkten de förberedande examina, som för närvarande fordras för inträde i juridiska fakulteten, kan jag icke finna dem tillfredsställande. Båda lida enligt min uppfattning af det felet, att de icke ega karakteren af *förberedande* examina; utan att här ännu inlåta mig på frågan om hvilka särskilda ämnen böra ingå i en förberedande examen för juridiskt fackstudium, anmärker jag att i begge de förberedande examina ingå ämnen, hvilka jag icke kan tillägga denna betydelse, under det att i dem begge *ett* sådant ämne saknas. Den juridico-filosofiska examen kan väl sägas gifva bevis om ett ingalunda föraktligt mått af humanistisk bildning; men då denna examen kräfver en förberedelsetid, som i vanliga fall uppgår till två år, och de rent juridiska studierna erfordra åtminstone fyra år, varder studietiden sålunda otillbörligt lång. Den så kallade preliminär-examen deremot, hvilken lärer kunna utan svårighet afläggas efter ett års förberedelse, torde icke kunna sägas gifva studenten något nämnvärdt tillägg af allmän bildning, hvarför densamma icke torde ens från denna synpunkt förtjena att bibehållas i sitt närvarande skick. Slutligen vålar det sätt, på hvilket dessa examina för närvarande äro anordnade, att sambandet mellan de förberedande studierna och fackstudierna afskäres, och sålunda ändamålet med sjelfva dessa förberedande studier förfelas. När den förberedande examen afläggas inför och de förberedande studierna ledas af lärare, för hvilka det egentliga fackstudiet är främmande, ligger det i sakens natur att examen icke får den betydelse och de förberedande studierna den begränsning, ändamålet kräfver. Examen erhåller en alltför sjelfständig ställning, studierna bedrifvas

utan tillräcklig hänsyn till fackstudiet. Det är helt naturligt och af erfarenheten noggsamt bestyrkt, att lärarne söka uppdrifva fordringarna hvar i sitt ämne till ett kunskapsmått, som från ämnets egen synpunkt kan synas tillfredsställande, äfven om detta går vida utöfver det, som fackstudiet kräfvat. Det är lika naturligt, att lärjungen, om han har verkligt intresse och begär efter kunskap, med glädje följer den gifna maningen och så fördjupar sig i det studium, som närmast möter och lockar, att han glömmet sin egentliga uppgift. När examen är aflagd, mötes han nu af ett alldeles nytt studium, hvilket derfor icke kan utöfva samma dragningskraft som det, han lemnat och i hvilket han redan inträngt; sitt egentliga intresse har han fortfarande fäst vid de studier, han afslutat, och han söker nu att så fort som möjligt komma öfver den examen, som skiljer honom från den praktiska verksamhet, hvilken skall gifva honom hans bröd. En sådan obehörig utvidgning af de förberedande studierna är sålunda i dubbelt hänseende skadlig; den icke blott undandrager fackstudiet en på detsamma bättre använd tid, utan inverkar äfven ofta förlamande på detsamma.

Efter dessa inledande anmärkningar öfvergår jag nu till att yttra mig om den anordning af de förberedande examina, hvilken borde trädas i stället för den närvarande. Jag tager dervid till utgångspunkt det förslag till ordnande af de juridiska examina, hvilket år 1874 afgifvits af den för utarbetande af nya statuter tillsatta komité och hvilket förslag blifvit af fakulteten i deröfver afgifvet utlåtande i hufvudsakliga delar förordadt; och jag instämmer helt och hållet i fakultetens då uttalade mening om lämpligheten af att ersätta den nuvarande hofrättsexamen med juris kandidat-examen. Då jag i följd häraf har att främst yttra mig om hvilka ämnen böra ingå i den förberedande examen till en så ordnad juridisk examen, vill jag, jemte det jag åberopar hvad jag här ofvan anför, till en början anmärka, att denna pröfning icke bör omfatta sådana ämnen, i hvilka redan genom skolstudierna ett för begynnande af de juridiska studierna erforderligt kunskapsmått bör vara gifvet. Det är visserligen möjligt, att i enstaka fall något häri kan brista, men det kan icke anses vara universitetets sak att genom särskilda examina kontrollera det sätt, på hvilket skolorna fylla sin uppgift; denna kontroll är nu en gång skild från universitetet och anordnad på annat sätt. Vidare vill jag framhålla att af de ämnen, hvori kunskap förutsättes för de juridiska fackstudierna, endast sådana böra i den förberedande examen ingå, hvilka antingen äro af grundläggande betydelse för juridiska studier öfver hufvud eller, der detta icke är fallet, såsom till arten skilda från de särskilda fackstudier, de skola förbereda, icke lämpligen böra ingå i den juridiska studiekursen;

der dessa förutsättningar saknas, der synes mig anordnandet af en särskild förberedande pröfning i ämnet vara egnadt att åstadkomma en skadlig splittring af studierna.

Öfvergår jag nu till de särskilda i åberopade förslag upptagna examensämnen, så kan jag, hvad angår *latinska språket*, icke finna att detta ämne bör ingå i den förberedande examen. Visserligen anser jag kunskap i romersk rätt vara för den blifvande domaren oundgängligen nödig, och jag kan därför icke ifrågasätta att det skulle medgifvas den, som saknar kunskap i latinska språket, att aflägga en för blifvande domare afsedd examen. Men denna kunskap behöfver icke vara vidsträcktare, än att den studerande kan tillgodogöra sig den romerskt-rättsliga litteraturen och är i stånd att, med begagnande af lätt tillgängliga hjälpmedel, uppfatta innehållet af de grundläggande romerska rättskällorna. Att gå längre och uppställa såsom mål, att han skulle kunna fullt sjelfständigt studera de romerske rättslärarnes skrifter, vore från svensk ståndpunkt oberättigadt och skulle för öfrigt erfordra filologiska insigter, hvilka endast genom mycket omfattande studier skulle kunna vinnas. Då jag anser den kunskap i latin, som skolstudierna gifva, vara för det angifna ändamålet tillräcklig, finner jag annan föreskrift i detta hänseende icke erfordras än att den, som vill aflägga juris kandidat-examen, skall hafva erhållit betyg om godkända insigter i latin i mogenhetsexamen.

Enär kunskap om det språk, på hvilket våra äldsta svenska rättskällor äro affattade, är en nödvändig förutsättning för studiet af dessa rättskällor och af rättens historia, men sådan kunskap icke i skolorna meddelas, anser jag mig, då detta språkstudium är till arten fullt fristående från de juridiska studierna, böra upptaga *fornsvenska* såsom ämne i den förberedande examen.

Ämnena *statskunskap* och *historia* finner jag mig deremot böra ur den förberedande examen utesluta. Statskunskapen sammanfaller i det hela med statsrätten, och det saknas därför all anledning att upptaga densamma äfven i den förberedande examen. Hvad åter angår historien, synes det mig vara endast i fråga om *samhällsutvecklingens historia*, som historiska insigter utöfver det genom skolstudierna vunna måttet äro för juristen af omedelbar betydelse. Men om, såsom för närvarande är fallet, detta studium skiljes från studiet af den gällande statsrätten, förlorar den studerande lätteligen ur sigte sambandet mellan det bestående och dess historiska förutsättningar; och jag anser därför en särskild förberedande pröfning i detta ämne vara hvarken nyttig eller nödig. Deremot finner jag nödigt att fordra betyg om godkända insigter i historia i mogenhetsexamen.

Hvad angår den praktiska filosofien, anser jag en öfversigt af den filosofiska rätts- och samhällsläran böra föregå studiet af den positiva rätten, och jag bibehåller därför detta ämne i den förberedande examen.

Beträffande teoretisk filosofi kan det visserligen icke nekas att allra minst juristen kan umbära en klar insigt om tankens lagar och själens verksamhet. Men då redan skolstudierna få anses hafva i detta hänseende lagt den grund, som för *begynnande* af vetenskapliga studier är nödig, och då de juridiska studierna, på grund af de ämnens beskaffenhet, hvilka utgöra deras föremål, äro egnade att sjelfva meddela hvad ett särskildt sådant studium skulle gifva, tvekar jag icke att låta äfven detta ämne utgå ur den förberedande examen, hvaremot jag anser betyg om godkända insigter i ämnet i mogenhetsexamen vara nödigt.

Då jag icke anser några andra ämnen böra i den förberedande examen ingå eller några vidare fordringar i fråga om betyg i mogenhetsexamen böra uppställas, finner jag den förberedande pröfningen böra omfatta endast *rätts- och samhällslära* samt *fornsvenska*, hvarjemte jag anser böra fordras betyg om godkända insigter i mogenhetsexamen i ämnena *latin, historia* samt *filosofisk propedeutik*.

Öfvergår jag nu till frågan om sättet för afläggande af denna förberedande examen, finner jag för min del det vara med dess ändamål mest öfverensstämmande, om pröfningen verkställes af lärare inom juridiska fakulteten; härigenom skulle studierna erhålla sin rätta riktning och begränsning, och sambandet mellan medel och ändamål komme att bevaras. Pröfningen i rätts- och samhällslära borde då anförtros åt lärare i juridisk encyklopedi, med hvilket ämne rättsfilosofien står i nära sammanhang, och examen i fornsvenska afläggas inför lärare i rättshistoria, till hvars studium denna språkkunskap skall förbereda. Men vid det förhållande att dels dessa begge läroämnen äro jemte romersk rätt sammanförda under en professur och i följd deraf ökad examinationsskyldighet för professoru i dessa ämnen icke kan ifrågasättas, dels ock en stipendiat i dessa ämnen icke alltid kan antagas vara att tillgå, finner jag mig icke kunna förorda en dylik anordning, utan att på samma gång framställning göres om en, äfven af andra skäl påkallad, fördelning af detta professorsembetes läroombåde. Då jag emellertid har att yttra mig om den föreliggande frågan äfven under antagande att den af mig nu angifna förutsättning för en sådan anordning icke förefinnes, vill jag såsom ett väsentligt önskningsmål framhålla att pröfningen icke må erhålla karakteren af en filosofisk fakultetsexamen. Sättet för bedrifvande af de förberedande studierna bör nemligen, så-

som jag ofvan sökt visa, vara ett annat än vid de filosofiska fackstudierna, och sjelfva examen bör därför icke tillhöra filosofiska fakulteten. Jag anser därför icke någon annan föreskrift i detta hänseende böra gifvas, än att studerande, som vill aflägga juris kandidat-examen, bör genom bevis, som af fakulteten godkännes, styrka att han eger tillräckliga insigter i de ämnen, i hvilka en förberedande pröfning anses böra ega rum. Kan icke en sådan anordning af examenssättet genomföras, anser jag för min del den förberedande examen vara till mera skada än gagn och i sådant fall böra helt och hållet försvinna. Ty ehuru jag af anförda skäl finner fördelaktigt, om studiet af rättsfilosofi och fornsvenska föregår de juridiska fackstudierna, anser jag, i sådant fall, det vara bättre, om erforderliga insigter i hit hörande ämnen inhemtas under den juridiska studiekursen och i samband med denna.

För den lägre juridiska examen, hvilken enligt komiterades förslag skulle gifva behörighet endast till vissa underordnade beställningar, anser jag någon förberedande pröfning icke erforderlig, likasom jag icke finner kunskap i latinska språket böra för rätt att aflägga denna examen fordras, ej heller anser några särskilda fordringar i öfrigt på betyg i mogenhetsexamen böra uppställas.

Det åligger mig nu slutligen att yttra mig angående anordnandet af de förberedande examina äfven för den händelse, att den föreslagna förändringen i fråga om de juridiska examina icke varder genomförd. Hvad då först angår den förberedande examen till den nuvarande hofrättsexamen, anser jag, af förut anförda skäl, pröfning i latin, statskunskap och historia icke böra ifrågakomma, likasom jag icke heller anser franska språket böra såsom examensämne der bibehållas, då kunskap i detta språk icke för något af de i hofrättsexamen ingående ämnen är nödig. Att deremot en sådan pröfning i rätts- och samhällslära är lämplig, finner jag otvifvelaktigt, likasom att kunskap i fornsvenska, såsom förberedande studiet af rättshistoria, bör äfven här fordras. Jag finner det ock vara skäligt att af den studerande fordra betyg om godkända insigter i mogenhetsexamen i historia och i filosofisk propedeutik. Då i hofrättsexamen för närvarande icke ingår romersk rätt, kunde det synas, som borde det medgifvas äfven den, som icke har kunskap i latinska språket, att aflägga denna examen; men då hofrättsexamen för närvarande gifver behörighet att bekläda domareembete, och jag anser domaren åtminstone icke böra vara utestängd från tillgången till den romerska rättslitteraturen, samt då för öfrigt framställningen af äfven den svenska rätten icke utan synnerliga svårigheter kan lämpas för sådana studerande, hvilka helt och hållet sakna kunskap i latin, anser jag nödvändigt att här, likasom i fråga

om juris kandidat-examen, fordra betyg om godkända insigter i latinska språket i mogenhetsexamen.

Från den förberedande pröfningen för examen till Kungl. Maj:ts kansli utesluter jag, under återopande af redan anförda skäl, ämnena latin, historia, statskunskap och franska språket, och då i denna examen rättshistoria icke ingår, i följd hvaraf icke heller kändedom om fornsvenska för dessa juridiska studier är behöflig, anser jag den förberedande pröfningen här böra omfatta endast rätts- och samhällslära. Då denna examen icke gifver tillträde till beklädande af domareembete, synes mig intet skäl finnas att för afläggande af denna examen fordra någon kunskap i latinska språket; hvaremot jag anser betyg om godkända insigter i historia och i filosofi i mogenhetsexamen böra äfven här krävas.

Med afseende å frågan om sättet för afläggandet af dessa förberedande examina återopar jag hvad jag ofvan anført i fråga om den förberedande pröfning, som bör föregå juris kandidat-examen. Examenssättet bör i min tanke här blifva alldeles enahanda.»

Professoren Hagströmer instände med Professoren Afzelius.

Professoren Landtmanson anförde:

»Den fråga, rörande hvilken fakultetens yttrande nu blifvit infordradt, är i sjelfva verket af den omfattande betydelse, att ett fullständigt motiveradt yttrande icke skulle kunna afgifvas, utan en djupgående undersökning af undervisningsfrågan öfver hufvud. Här måste jag emellertid inskränka mig till ett angifvande af hufvuddragen af min uppfattning af saken.

Till en början måste jag härvid utgå från det antagandet, att frågan icke kan vara den, huru, under förutsättning deraf, att studiekurserna vid elementarläroverken äro på ett visst sätt bestämda och beskaffade, de vilkor i afseende på teoretisk utbildning, som erfordras för att vinna anställning såsom embetsman i statens tjänst, böra med hänsyn dertill förändras, utan den, hvilka förutsättningar i afseende på teoretisk utbildning böra öfver hufvud, med hänsyn till beskaffenheten af den uppgift och verksamhet, som tillkomma embetsmannen, erfordras för vinnande af sådan anställning. Då nu någon tvekan icke lär råda derom, att för viktigare embetsbefattningar särskilda vid universitetet bedrifna fackstudier af viss omfattning böra betraktas såsom ett oundgängligt vilkor, anser jag mig kunna utgå från detta antagande, dervid tillsvidare lemnande åsido frågan om omfattningen af sjelfva dessa fackstudier. Från denna utgångspunkt blir nästa fråga den, hvilken art och grad af teoretisk bildning må anses erforderlig, för att tillträde må kunna lemnas en person att idka dessa särskilda fack-

studier och aflägga de för bedömandet af dessa studier fastställda prof; och det synes härvid vara klart, att der ej det behöfliga måttet af sådan bildning kan anses vara vunnet genom genomgåendet af elementarläroverket, denna bildning måste på annat sätt förskaffas, likasom ock att profvingen af denna bildnings beskaffenhet då ock bör ega rum på annat ställe än vid elementarläroverket.

Hvad beträffar arten af denna bildning, anser jag mig berättigad att förutsätta den rent formella utbildning af själsförmögenheterna, hvilken, om den ock helt naturligt både kan och bör, under fortsatta studier af hvad slag som helst, ökas och fullkomnas, det dock väsentligen är elementarskolans uppgift att grundlägga. Hvad åter bildningens innehåll angår, så framställa sig två frågor. Den ena är den, i hvad mån humanistisk bildning må anses nödvändig för den, som skall utöfva en embetsmannaverksamhet af större vigt. Den andra åter är den, i hvad mån kunskaper af mera allmän art än de, hvilka det tillhör de särskilda s. k. högre fakulteterna att meddela, likväl må anses utgöra direkta förutsättningar för ett fruktbringande studium af de ämnen, hvilka det är de särskilda högre fakulteternas uppgift att bearbeta.

Vid betraktande af den förre af dessa frågor kan det visserligen först anmärkas, att meningarna i viss mån torde vara delade rörande betydelsen af humanistisk bildning. För ändamålet torde det emellertid vara tillräckligt att bestämma den humanistiska bildningen såsom den bildning, som vunnits genom studiet af det i högre och egentlig mening menskliga, sådant detta framträder såväl hos människorna såsom enskilde som i samhällslifvet. Till de ämnen, som väsentligen meddela en sådan bildning, höra då, framför andra, språk, historia och filosofi. Språket kan nemligen anses såsom det fullständigaste och trognaste uttrycket af hela ett folks åskådning i alla dess riktningar och alla dess skiftningar. För att fullt förstå ett folk måste man derför förstå dess språk; och naturligtvis måste de folks språk, hvilka haft det mest betydande inflytande på mensklighetens utveckling, härvid vara de vigtigaste. En fullständig humanistisk bildning utan kännedom om dessa folks språk torde därför ej kunna antagas. Historien åter utgör framställningen af det sätt, på hvilket menskligheten i sjelfva sitt lif förverkligat sin uppgift. Och det är tydligt, att ju mera klart mensklighetens mål småningom fattas, desto mindre kan denna framställning utgöra en blott berättelse om hvad som förefallit. Ju mera sammanhanget i mensklighetens utveckling inses, desto nödvändigare blir historien såsom förutsättning för att rätt kunna uppfatta såväl mensklighetens närvarande lif som den riktning, i hvilken dess kom-

mande utveckling bör gå. Filosofien slutligen är resultatet af hela mensklighetens tankearbete för att lösa mensklighetens viktigaste frågor. Den utgör sålunda exponenten af den utveckling i rent teoretiskt afseende, till hvilken menskligheten för hvarje tid hunnit. Jag har ansett mig icke kunna underlåta att på detta sätt i korthet angifva min uppfattning af dessa studiers betydelse, äfven om detta angifvande för några torde synas öfverflödigt, för andra åter otillfredsställande. Att inlåta sig på en vederläggning af deras åsigt, hvilka i detta afseende stå på en mot min alldeles motsatt ståndpunkt, kan här icke vara platsen. Men det kan ock hända, att, äfven om den betydelse, jag sålunda tillagt dessa studier, öfver hufvud erkännes, den invändningen dock göres, att endast ett djupgående vetenskapligt studium af dessa ämnen kan medföra någon nämnvärd grad af den bildning, jag här åsyftat, och att, då ett sådant naturligtvis icke kan fordras af dem, hvilka söka sitt slutliga och hufvudsakliga verksamhetsfält i det praktiska lifvet, det vore vida bättre att spara den tid, som skulle användas på dessa ämnen, åt sådana studier och öfningar, hvilka äro af direkt och påtaglig nytta för den blifvande verksamheten. Denna invändning är emellertid oberättigad. Det medgifves gerna, att något vetenskapligt specialstudium af dessa ämnen icke kan fordras af den blifvande embetsmannen. Men det är icke heller detta, som behöfves, och icke detta, som åsyftas. Utan hvad som är nödigt, det är att hafva fått sigte på mensklighetens viktigaste frågor, att hafva vunnit en någorlunda fast utgångspunkt för vidare utveckling, att med någorlunda skärpt blick se den väg, som leder till en allt klarare uppfattning af dessa frågor. Och detta kan vinnas. Mycket beror härvid emellertid utan tvifvel på metoden för undervisningen. Och i detta afseende kan jag icke underlåta att anmärka, att en mer eller mindre felaktig metod väl icke är utan sin stora skuld i den riktning mot studiet af ifrågavarande ämnen, som på senare tider blifvit allt starkare och allt allmännare. Icke utan skäl synes mig nämligen mot denna metod den beskyllningen kunna riktas, att derigenom andan förqväfts af bokstafven. I detta afseende har emellertid på de sista årtiondena utan tvifvel en icke ringa förändring till det bättre egt rum. Ännu torde väl måhända mer än ett steg i denna riktning vara att taga. Men det måste likväl anses för ett uppenbart missgrepp att för måhända ännu kvarstående fel i undervisningens metod förkasta studiet af de ämnen, som dock alltid skola förblifva de viktigaste för den, som skall förtjena att kallas, i teoretiskt hänseende, verkligen bildad.

Af de visserligen ofullständiga antydningar, som här blifvit gifna, framgår emellertid, enligt min uppfattning, att ju viktigare den plats

är, hvilken en person kommer att intaga inom samhällslifvet, desto nödvändigare är för honom en sådan humanistisk bildning. Det finnes ingen punkt inom området för hans verksamhet, der ej det rent menckliga träder honom till mötes, såsom det viktigaste; och på ingen punkt får han därför sakna förfäste i det rent menckliga vid äfventyr att — hans förmåga i formelt hänseende må nu vara uppdrifven till hvilken höjd som helst — hans verksamhet dock i det väsentliga blir förfelad. Det är visserligen icke min mening att säga, att icke ett för det rent menckliga öppet sinne kan finnas utan en sådan högre teoretisk bildning. Men det lärer väl dock icke kunna bestridas, att en persons förmåga att sundt och fördomsfritt bedöma alla de menckliga förhållanden, som komma inom hans synkrets, utbildas och växer genom en bildning af denna art.

Det nu sagda gäller, enligt min öfvertygelse, lika om alla viktigare befattningar i statens tjenst, de må för öfrigt tillhöra hvilket område som helst. En embetsman på en sådan plats skall därför, jag är viss derom, om han icke förvärfvat denna bildning, under sin framtida verksamhet djupt känna saknaden deraf, eller — om han icke gör det — desto värre både för honom och för dem, som komma i beröring med honom i hans egenskap af embetsman.

Att nu redan i detta afseende den bildning, som elementarskolan meddelar, icke kan anses tillräcklig, synes mig vara temligen säkert. Vare sig man betraktar språk, historia eller filosofi, torde man knappt kunna säga att i allmänhet mer än förutsättningarna för vidare utbildning i dessa ämnen meddelas. Jag anser mig emellertid icke behöfva att här vidare utföra hvad annars i detta afseende kunde vara af nöden, då hvad angår *de direkta förutsättningarna för bedrifvandet af de juridiska fackstudierna* — till hvilka jag nu öfvergår — det lyckliga förhållandet eger rum, att de studier, hvilka jag här betecknat såsom företrädesvis humanistiska, äro väsentligen desamma, hvilka utgöra direkta förutsättningar för ett fruktbringande fackstudium.

Till en början torde nu omfattningen och beskaffenheten af de studier inom juridiska fakulteten, hvilka erfordras för vinnande af befordran till viktigare embeten i statens tjenst, böra något närmare bestämmas. De ämnen, i hvilka inom fakulteten undervisning meddelas, äro enligt § 112 i universitetets statuter följande: "juridisk encyklopedi, romersk rätt, folk- och statsrätt, politisk ekonomi, fäderneslandets positiva rättssystem i alla dess grenar och rättshistoria". Det är härvid visserligen att anmärka att, enligt Kungl. kungörelsen den 12 Maj 1865, kompetens till erhållande af viktigare såväl juridiska som administrativa tjenstebefattningar kan vinnas genom afläggande af, för de

förre, examen till rättegångsverken och, för de senare, examen till Kungl. Maj:ts kansli, i hvilka examina, enligt §§ 3 och 5 i Kungl. förordningen den 9 Oktober 1863 prof icke erfordras i alla de ofvannämnda ämnena. Men då fakulteten (då i egenskap af examens-kommission) i sitt den 24 Februari 1873, rörande ifrågasatta förändringar i ofvannämnda Kungl. förordning af år 1863, afgifna yttrande förklarar sig anse att "det vore önskvärdt, att för kompetens till alla domarembeten äfvensom andra viktigare civila embeten fordrades afläggandet af juris kandidat-examen", då det Större Akademiska Konsistoriet i Upsala i sitt den 10 Maj 1873 rörande samma fråga afgifna utlåtande till alla delar instämt i detta fakultetens yttrande, då vidare de af Kungl. Maj:t för afgifvande af förslag till ändring af universitets-statuterna tillsatta komiterade i sitt den 12 Oktober 1874 afgifna yttrande upptagit denna fakultetens åsigt och (s. 30) förklarar sig icke hafva "tvekat — — att — — stadga juris kandidat-examen såsom vilkor för kompetens till domarevärf och högre administrativt civila embeten och tjänster", då derefter fakulteten, i sitt den 22 Mars 1875 afgifna yttrande öfver det af komiterade utarbetade förslag till förändrade statuter för universitetet, instämt i hvad komiterade i denna del föreslagit, och då slutligen, fakulteten i den, i dess protokoll den 17 December 1879 intagna, af fakulteten upprättade "plan för de juridiska studierna vid Upsala universitet" visar sig vidhålla samma åsigt, så torde det vara berättigadt att i fråga om de ämnen, hvilkas studium erfordras för afläggande af juridiska examina, i första rummet och hufvudsakligen fästa afseende vid dem, hvilka ingå i juris kandidat-examen. — Dessa äro de ofvan anförda.

Hvad derefter beträffar de förberedande studier, som erfordras för att med framgång kunna egna sig åt de rent juridiska fackstudierna i den nu nämnda omfattningen, så finner man att vissa ämnen äro af den beskaffenhet, att de genom sjelfva sitt innehåll utgöra en nödvändig grundläggning för ett fruktbringande studium af rättsvetenskapen. Dessa ämnen äro filosofi och historia i vidsträckt mening. Någon fullständigare utveckling af dessa ämnens grundläggande betydelse för rättsstudiet torde icke vara erforderlig, då det väl torde vara klart, att samhällets lagar icke kunna i högre och fullständig mening förstås utan en, såvidt möjligt är, allsidig och omfattande kännedom om samhället sjelft, och då det är endast genom filosofiska och historiska studier, som denna kännedom kan vinnas. Andra ämnen utgöra — jämte det att de kunna sägas ingå i historia i vidsträckt mening — dessutom oundgängliga medel för sjelfva det mera yttre inhemtandet af rättskällornas innehåll. Sådana äro särskildt å ena sidan det la-

tinska, å andra sidan det forn-svenska språket. Då vigten såväl af den romerska rättens som af rättshistoriens studium för ett verkligt vetenskapligt studium af rätten väl torde vara allmänt erkänd, så följer ock nödvändigheten af kunskap i de språk, på hvilka källorna äro författade. Att öfversättningar — äfven om sådana funnes att tillgå — skulle kunna tillfredställa den vetenskapliga forskningens behof, lärer väl icke kunna ifrågasättas af någon, som vet hvad en sådan forskning innebär. Hvad nu blifvit sagdt rörande det latinska och det forn-svenska språket kan anses i viss, ehuru ej i samma, mån gälla äfven om de förnämsta moderna kulturspråken, tyska, fransyska och engelska. Utom sjelfva lagarne, om hvilkas innehåll det åtminstone bör förefinnas möjligheten att på egen hand taga kännedom, finnas på alla dessa språk en mängd verk, hvilkas användande vid studierna till juris kandidat-examen kan anses vara i vissa fall nästan oundgängligt, i andra åtminstone af vigt.

Slutligen måste en viss kunskap i matematik fordras, icke blott för den betydelse af att vara formelt uppfostrande, som detta läroämne eger, utan äfven och särskildt därför, att ett visst mått af kunskap deri måste anses nödigt för den rent praktiska utöfningen af embetsmannaverksamheten.

Det synes mig emellertid endast om vissa, icke om alla dessa ämnen gälla, att en universitetskurs bör anses nödvändig för bibrindandet af det i dem erforderliga kunskapsmättet. Hvad angår såväl matematik, som moderna språk, torde sålunda vid afgangsexamen från högre elementarläroverk godkända insigter i dessa ämnen kunna anses tillräckliga. Och ehuru jag visserligen anser insigter i alla de tre förut nämnda moderna språken vara af mycket stor nytta, kan jag dock icke anse kunskap i alla vara oundgängligen nödig, hvarför jag, i likhet med hvad komiterade för afgifvande af förslag till ändring i universitetens statuter föreslagit, anser att godkänd afgangsexamen i två af dessa språk eller deremot svarande prof kunna innebära tillräckligt bevis, att de förutsättningar, som i detta fall äro erforderliga, för att kunna idka studier för juris kandidat-examen, förefinnas.

Hvad deremot angår de historiska och filosofiska ämneua samt det latinska och det forn-svenska språket, kan jag icke annat än anse en studiekurs utöfver den, som tillhör elementarläroverket, vara verkligen nödvändig, då, äfven der dessa ämnen ingå i elementarskolans kurs — hvilket icke är händelsen med alla — det mått af kunskaper, som i dem vid elementarskolan meddelas, otvifvelaktigt

måste anses såsom otillräckligt såsom förutsättning för juridiska studier af grundligare art.

Till belysande af det senast anförda må endast exempelvis meddelas följande uppgifter, hemtade ur "Redogörelse för Upsala högre allmänna läroverk läsåret 1880—1881". Man finner af denna redogörelse, att filosofi ("filosofisk propedeutik") läses endast under de två sista åren och under dessa endast en timme i veckan, nämligen i sjunde klassens nedre afdelning logik till systemläran, efter en kortfattad lärobok, och i samma klass' öfre afdelning antropologi, likaledes efter en kort lärobok. Vidare finner man, hvad beträffar latinska språket, att från och med fjerdje klassen (der latinstudiet börjar) till och med sjunde klassens öfre afdelning af romerske författares skrifter genomgåts fyra fältherrar i Cornelius Nepos, en bok i Cæsars *De bello Gallico*, två à tre böcker i Livius, en bok af Ciceros *Disputationes Tusculanæ*, några tiotal kapitel af Sallustii *Bellum Jugurthinum*, samt, af poesi, några stycken af Ovidius, två à tre böcker af Virgili *Æneis* och Horatii *Oder*.

Detta må vara tillräckligt, ehuru tillfälle visst icke saknas att ytterligare rättfärdiga min ofvan framställda åsigt.

I afseende på sjelfva *arten* af de ämnen, som böra ingå i en universitetskurs, som förbereder juris kandidat-examen, anser jag mig således kunna i hufvudsak ansluta mig till den åsigt, som blifvit framställd i förutnämnda komiterades förslag till statuter, då der (s. 90) stadgas, att "den juridico-filosofiska examen skall — — — afläggas i följande fem examensämnen: latinska språket, nordiska språk, fäderneslandets historia och statskunskap, teoretisk och praktisk filosofi". Endast några mindre modifikationers anser jag mig härvid böra göra. Dels torde nämligen knappt tillräckligt skäl förefinnas att åter införa fordran af latinskt öfversättningsprof, såsom föregående den muntliga examen. Dels synes mig också historiens och statskunskapens studium icke böra inskränkas till fäderneslandets, och derjemte historia och statskunskap böra betraktas såsom två särskilda läroämnen — det förra af det skäl, att, då den vetenskapligt bildade juristen väl åtminstone bör känna grunddragen af den allmänna rättshistorien, det nödvändiga fotfästet för en sådan kunskap saknas, om han icke känner grunddragen af den allmänna historien öfver hufvud, det senare af det skäl, att, ehuru väl ingenting i sakens natur hindrar sammansläendet af historia och statskunskap till ett läroämne, det dock synes vara att befara att, då examinatorns intresse väl vanligen är riktadt öfvervägande åt det ena eller åt det andra hållet, den ena eller andra sidan lätteligen kan komma att få träda tillbaka, om examinationen

i båda lägges i en hand. I likhet med komiterade anser jag för öfrigt fordran af godkända insigter i ytterligare två ämnen efter examinandens eget val icke böra bibehållas. Någon direkt förutsättning för de juridiska fackstudierna utgöra kunskaper i dessa fritt valda ämnen naturligtvis icke. Och erfarenheten har visat, att ej sällan sådana ämnen väljas, hvilka ligga vidt aflägsna från rättsvetenskapens område. En sådan fordran synes sålunda medföra en onödig tunga utan den ringaste deremot svarande fördel.

Hvad dernäst beträffar den *grad* af kunskap i nu nämnda ämnen, som bör anses erforderlig för att kunna med framgång börja juridiska fackstudier — eller fordringarna i de särskilda ämnena — så torde här ej vara platsen att om dessa göra någon detaljerad framställning, utan torde en särskild stadga derom böra utfärdas efter Juridiska Fakultetens hörande. Några allmänna anmärkningar — som visserligen i viss mån äfven röra arten af de förberedande studierna — anser jag mig emellertid redan nu böra göra. De ämnen, hvilka, enligt hvad nu är anfördt, enligt min åsigt böra ingå i den förberedande kursen, äro i sig af allmän art. Men då de här betraktas från synpunkten af att vara förberedande för specielt juridiska fackstudier, så bör också studiet af dessa ämnen erhålla en särskild riktning åt detta håll. Så synes studiet af praktisk filosofi böra vara, väl icke uteslutande, men öfvervägande riktadt åt samhälls- och rättsläran, af historien åt samhällets utveckling, åt de andliga hufvudriktningar, hvilka bestämt denna utveckling, af latinet åt antiqviteter öfver hufvud och specielt rättsantiqviteter samt åt de författare, i hvilkas skrifter samhälls- och rättslifvet afspeglar sig, o. s. v.

Men om också så anordnade studier, som nu angifvits, erkännas vara nödvändiga eller viktiga förberedelser för det juridiska fackstudiet, så kan dock den frågan framställas — och har i sjelfva verket vid Fakultetens öfverläggningar rörande ifrågavarande ärende blifvit framsteld — huruvida icke, just med afseende på dessa studiers uppgift att vara direkt förberedande för det rent juridiska studiet, det rätteligen borde tillkomma den Juridiska Fakulteten sjelf att pröfva huruvida de, som önska inträde i Fakulteten, i dessa ämnen innehafva det kunskapsmått, som måste anses erforderligt för ett fruktbringande rättsvetenskapligt studium. För en sådan anordning kan synas tala det, såsom det synes, berättigade antagandet, att ingen bättre än lärare inom Juridiska Fakulteten skulle vara i stånd att bedöma, huru ett sådant ämne bör med afseende på ändamålet fattas, och hvilket kunskapsmått deri bör anses oundgängligt. Vid närmare öfvervägande skall emellertid, efter min tanke, en sådan anordning befinnas medföra

betänkliga följder. Jag skall härvid icke lägga hufvudsaklig vikt vid de invändningar, som kunna göras från den praktiska utförbarhetens synpunkt, ehuru dessa visserligen icke sakna sin vikt. Önskligt torde nämligen vara, att, om en examinationsskyldighet af den beskaffenhet och omfattning, som förut är angifven, ålades Juridiska Fakulteten jemte den, som förut åligger densamma, hvad beträffar de rent juridiska ämnena, denna anordning skulle medföra en tunga, som öfverstege Fakultetens lärares krafter, åtminstone med den personal, den nu har till sitt förfogande. Den oundvikliga följden, oaktadt all ärlig sträfvan hos hvar och en lärare att uppfylla sin pligt, skulle då blifva, antingen att det rent juridiska ämne, som tillhörde honom att uppehålla, finge stå tillbaka eller ock — hvilket visserligen är sannolikare — att pröfningen i de förberedande kunskapsämnena nedsjönke till en blott formalitet. Denna olägenhet skulle visserligen, om annars den grundsats, på hvilken anordningen hvilar, vore riktig, kunna afhjelpas derigenom, att anslag beviljades till en eller flera nya lärostolar inom Fakulteten. Men sjelfva anordningen är, enligt min uppfattning, principiellt oriktig. Derigenom skulle nämligen förfelas hvad jag anser för det hufvudsakliga ändamålet med den ifrågavarande förberedande kursen, nämligen att bereda den blifvande juristen ett säkert fotfäste på den allmänna bildningens grund. Det är ur frön, som grott på denna rent menckliga grund, som äfven rättsvetenskapen skall växa upp. Det är nämligen åt verksamheten för rent menckliga behofs tillfredsställande och rent menckliga syftens förverkligande, som rätten skall gifva form. Utan detta rent menckliga innehåll blir formen ett tomt skal. Med all den formela stränghet, som utmärker rättsvetenskapen, är således denna dock icke dess hufvudsakliga sida; eller, rättare sagdt, denna formela stränghet blir en fara, om icke formen är den rätta formen för ett för hvarje tid väsentligt innehåll. En juridisk fråga af någon betydelse kan ej lösas såsom ett räkneexempel, utan förutsätter i samma mån den är af vikt en desto mera omfattande och allsidig kännedom om det väsentligt menckliga, sådant detta framträder i den för hvarje tid högsta uppfattningen. Jag skall gerna utgå från den förutsättningen, att den Juridiska Fakultetens lärare i detta afseende stå på utvecklingens höjdpunkt. Och jag vill icke förneka att de, under denna förutsättning, om de derjemte äro energiska, skola, hälst om de stå på samma hufvudsakliga ståndpunkt och verka i samma riktning, kunna, om de få genast vid de ynglingars inträde vid universitetet, hvilka ämna egna sig åt rättsvetenskapen, taga deras utbildning om hand och bestämma deras rikt-

ning, bringa det juridiska studiet till en ganska betydande höjd — för en tid. Den bildning, som härigenom meddelas och vinnes, kan dock, enligt min tanke, icke helt och hållet undgå benämningen dressyr. Jag menar härmed icke, att icke undervisningen inom rättsvetenskapens eget område och från den utgångspunkt, som tagits, skulle kunna fullkomligt vetenskapligt bedrivas. Men sjelfva utgångspunkten kan och måste i sjelfva verket, i följd af den menckliga vetenskapens beskaffenhet, vara i mer eller mindre mån ensidig. I samma mån menckligheten utvecklas, ställa sig de högsta problemen för mencklig forskning på ett i viss mån annat sätt än förut. Den ståndpunkt, som en gång, och då med rätta, intagits, blir förr eller senare en i mer eller mindre mån öfvervunnen ståndpunkt. Och den byggnad, som på denna grund uppförts, blir då i samma mån en tom form, från hvilken innehållet sjunkit undan. Då inträder, efter en kort blomstring, vetenskapens förfall. Och detta inträder desto snabbare och blir desto djupare, ju mindre djup den uppfattning af vetenskapen varit, som utgjort utgångspunkten, ju torftigare de förutsättningar i afseende på allmän bildning varit, på hvilka byggnaden blifvit uppförd. Vilket för vetenskapens förnygring är således att aldrig förlora sammanhanget med det rent menckliga och med den bildning, som har detta till sitt väsentliga föremål. Detta är emellertid hvad som enligt min öfvertygelse oundvikligen skulle inträffa, om kontrollen äfven öfver de förberedande studierna helt och hållet öfverlemnades åt den Juridiska Fakulteten. Men om detta, på nu anförda grunder, finnes olämpligt och betänkligt, så gäller detsamma äfven i väsentlig mån om en anordning, hvarigenom sjelfva pröfningen visserligen genom ett uppdrag af mera enskild art öfverlemnades åt lärare inom Filosofiska Fakulteten, men pröfningens art och omfattning bestämdes af Juridiska Fakulteten. En sådan anordning skulle ock vara behäftad med den olägenheten, att det lätteligen kunde hända, att lärare inom Filosofiska Fakulteten icke befunnes villiga att åtaga sig den icke litet osjelfständiga rol, som genom ett dylikt uppdrag skulle tilldelas dem. För min del kan jag således ej annat än stanna vid den åsigten, att det för vinnandet af det med de ifrågavarande förberedande studierna afsedda ändamål är af väsentlig vikt, att pröfningen eger rum under form af en examen inför Filosofiska Fakultetens Humanistiska sektion.

Genom hvad hittills blifvit anfördt har sålunda angifvits, hvad enligt min åsigt bör fordras i afseende på de förberedande studierna för den examen inom Juridiska Fakulteten, hvilken medför kompetens till alla juridiska och civilt administrativa tjänstebefattningar. Men af skäl, som finnas utvecklade af komitéen för afgifvande af förslag till

ändring af universitetens statuter (s. 30 och 31) och äfven af fakulteten förut ansetts giltiga, borde jemte juris kandidat-examen äfven finnas en lägre juridisk universitetsexamen, hvilken medförde en betydligt inskränktare kompetens, på det sätt närmare bestämd, som finnes angifvet i det fakultetens protokoll den 22 Mars 1875 bifogade förslag till författning att träda i stället för Kungl. kungörelsen den 12 Maj 1865. Äfven för denna examen bör sålunda angifvas hvad i afseende på förberedande studier kan anses erforderligt. I detta afseende anser jag mig, då nämnda examen är afsedd att medföra endast en ganska inskränkt kompetens, icke böra ställa fordringarna på förberedande studier synnerligen högt. Jag anser således icke blott, i likhet med hvad förutnämnde komiterade föreslagit, en förberedande universitetskurs i detta fall onödig, utan tror att godkänd afgangsexamen från högre elementarläroverk må kunna anses tillräcklig, äfven utan afseende derpå, huruvida den studerande, såsom nämnde komiterade föreslagit, "aflagt prof på minst godkända insigter i latinska språket, matematik och historia".

Slutligen återstår det att, för den händelse att, ehuru talande skäl, efter min uppfattning, hafva af olika myndigheter på olika tider blifvit anförda för anordnandet af de juridiska examina, som gifva kompetens till domare- och andra civila befattningar, på det sätt som här förut är anfördt, de nuvarande examina till rättegångsverken och till Kungl. Maj:ts kansli skulle komma att åtminstone ännu någon tid kvarstå, angifva i hvad mån någon förändring i de föreskrifter, som gälla rörande den i detta fall enligt Kungl. förordningen den 9 Oktober 1863 erforderliga förberedande examen, må anses lämpligen kunna göras. Härvid anser jag mig emellertid, under åberopande af hvad jag förut rörande juris kandidat-examen anfördt, kunna yttra mig kort. Hvad först angår examen till rättegångsverken, så torde det vara klart, att, då jag anser en mindre kurs än den, juris kandidat-examen med den densamma föregående juridico-filosofiska examen innefattar, icke böra gifva kompetens till domare- och högre civila befattningar, jag, ehuru jag visserligen icke anser de fordringar, som nu gälla i afseende på den för "hofrättsexamen" förberedande examen, vara på ett tillfredsställande sätt bestämda, likväl icke kan anse någon nedsättning af dessa fordringar vara lämplig, utan tvärtom skulle vara böjd att tillstyrka, att den ofvan bestämda juridico-filosofiska examen skulle utgöra förberedande examen äfven för "hofrättsexamen". Då jag emellertid gerna vill antaga, att sistnämnda examen inom kort skall komma att upphävas, synes nu knappt tillräckligt skäl vara för handen att föreslå någon väsentlig förändring i hvad nu gäller i afseende på den för densamma förberedande examen. *En* sådan ändring anser jag emellertid vara af den vikt, att

den, under förutsättning af att "hofrättsexamen" ännu någon tid kan komma att bibehållas, så snart som möjligt synes mig böra vidtagas. Då nemligen äfven för "hofrättsexamen", sådan denna numera är anordnad, fordras kunskap i inre rättshistoria äfvensom att hafva genomgått åtminstone några af de viktigare balkarne i någon af Landskapslagarne, torde det finnas af ett verkligt behof påkalladt att införa fornsvenska språket såsom ett af de ämnen, i hvilka för afläggande af ifrågavarande förberedande examen profning bör ega rum.

Hvad slutligen angår den nu varande examen för inträde i Kungl. Maj:ts kansli, för hvilken enligt Kungl. förordningen af år 1863 samma förberedande examen fordras som för afläggande af hofrättsexamen, så har visserligen efter den ändring i afseende på kompetensen, som genom Kungl. kungörelsen den 16 Februari 1872 blifvit gjord i Kungl. Kungörelsen den 12 Maj 1865, denna examens faktiska betydelse icke obetydligt sjunkit. Jag skulle därför vara böjd att nedsätta fordringarna i afseende på de för densamma förberedande studierna till det mått, som jag förut föreslagit i afseende på den lägre juridiska examen. Men då kansliexamen fortfarande ger formel kompetens till åtskilliga viktigare embeten och faktiskt också ofta bereder inträde i en viktig embetsmannagren, nemligen till befattningar i utrikes-kabinettet och vid beskickningarna, anser jag mig, med afseende på nu för handen varande förhållanden, böra tillstyrka, att den för densamma förberedande examen må kvarstå oförändrad."

Professoren Nordling yttrade:

"Med Professorerne Afzelius och Hagströmer är jag i hufvudsaken ense. I likhet med dem anser jag de filosofiska studier, som af blifvande jurister böra vid universiteten idkas, endast hafva till uppgift att förbereda det juridiska fackstudiet, såsom varande det för dem hufvudsakliga, icke att genom en ytterligare förkofran af de humanistiska insigter, som de vid elementarläroverken inhemtat, gifva dem en högre allmän bildning. Till de af nämnde fakultetsledamöter för denna uppfattning anförda skäl vill jag, såsom enligt min tanke bevisande obehöfligheten af en dylik utvidgning och fördjupning af de humanistiska studierna, tillägga det, att studiet af nationalökonomien och juridiken i dess särskilda grenar, såväl med afseende på sitt innehåll, som utgör viktiga sidor af den menckliga odlingen och utvecklingen, som med afseende på den tankeskärpa och klarhet, som det kräfver, är både i materielt och formelt hänseende lika instruktivt och formbildande, som de studier, som företrädesvis benämnts humanistiska. Fordrar man af juristen för fullständigheten af hans utbildning ett djupare inträngande i de delar af mencklig od-

ling, som falla utom hans egentliga område, så bör man enligt min tanke för samma fullständighets skull af filologen och historikern fördrå juridiska och nationalekonomiska insigter. Det är sant att vetenskaperna, såsom bildande ett system af menkligt vetande, med hvarandra sammanhänga, hvilket ock visar sig deraf att den, som vill egna sig åt grundligare historiska eller språkstudier, finner sig nödsakad att förskaffa sig de juridiska och statsrättsliga eller nationalekonomiska insigter, utan hvilka han ej skulle rätt fatta det ämne, som han behandlar. På samma sätt förhåller det sig ock med den, hvilken vill utbilda sig till jurist i djupare och vetenskaplig mening; men likasom man i fråga om de förre med skäl antager att de af eget behof drifvas till de bistudier, som af dem krävas i den mån deras vetenskapliga utbildning fortgår, så må man ock låta samma lag gälla för juristen, hvilken har så mycket lättare att följa den maning, som i detta hänseende på honom ställes, som han redan i skolan sysselsatt sig med de kunskapsgränar, hvilkas ytterligare tillegnande kunna för honom vara behöfliga.

Likväl medger jag att en viss olikhet eger rum, i det att ett visst mått af humanistiska insigter är nödigt redan vid första studiet af juridik och för alla, som deråt egna sig, och således icke blott för dem, som vilja till egentliga vetenskapsmän utbilda sig. Äfven medges, att detta mått i någon mån öfverstiger hvad i elementarläroverken inhemtas. De studier, som af detta förhållande förestafvas, äro de, som böra ingå i den förberedande undervisning vid universitetet, som af juristen må fordras.

Beträffande frågan om de ämnen, som denna förberedande undervisning bör omfatta, är jag, i fråga om den egentliga juridiska examen, juris kandidat-examen, något tveksam angående det latinska språket, hufvudsakligen till följd af den inskränkning i detta språks studium vid skolorna, som på senare tiden vidtagits. Vore elementarundervisningen inom latinskolan ordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad förut egde rum, skulle jag utan tvekan anse ytterligare latinstudium vid universitetet såsom förberedelse för det juridiska studiet obefhöfligt. Deremot kan det under nuvarande förhållanden sättas i fråga. Likväl anser jag mig icke kunna uppställa det såsom en ovilkorlig fordran, att studier i latin vid universitetet skola idkas för tillträde till den juridiska undervisningen, utan anser att bemödandena i stället böra riktas på ett mera ändamålsenligt ordnande af undervisningen vid elementarläroverken. En lärokurs vid universitetet i *fornsvenska* är deremot nödvändig för de äldre lagarnes studium. Likaså en kurs i *rätts- och samhällslära*. Derjämte håller jag före, att *teoretisk filosofi*

ock bör vid universiteten studeras, dervid jag icke så mycket fäster mig vid logiken, som icke mera vid antropologien, genom hvilken en mera klar insigt i människans förmögenheter och andliga organisation vinnes, samt vid filosofiens historia, särdeles den moderna, hvilken är nödvändig för en rätt uppfattning af de olika teorierna för rättens förklaring, hvilka nära sammanhånga med de olika filosofiska systemens hufvudprinciper.

Med genomgående af kursen i dessa tre ämnen och med godkända insigter i afgangsexamen från högre elementarläroverk i *latin* och *historia*, anser jag en studerande tillräckligt förberedd för den juridiska undervisningen.

I fråga om sättet för anordnandet af dessa förberedande studier och pröfningen af att de med framgång idkats instämmer jag med Professorerna Afzelius och Hagströmer och lägger på de af i detta afseende af Professoren Afzelius anförda skäl synnerlig vikt.

Hvad angår frågan om de nödiga förberedande studierna för hofrätts- och kansli-examen, så länge de komma att kvarstå, anser jag, att de för den förre af dessa examina böra vara desamma som för juris kandidat-examen, samt är med afseende på den senare af samma mening, som Professorerna Afzelius och Hagströmer. Likaså i fråga om hvad som bör förutsättas såsom förstudier för den af fakulteten redan förordade lägre juridiska examen.“

Professoren Rydin anförde:

“Anslutande mig i hufvudsak till hvad Professor Landtmanson anført, anser jag för min del det juridiska fackstudiet böra inledas med ett förberedande studium i humaniora, och att fördenskull den juridisk-filosofiska examen bibehålles, dock med den förändring, att förhör endast behöfver ske, utom uti fornsvenska och allmän statslära, hvarom alla fakultetens medlemmar äro ense, äfven i latin och i filosofisk propedeutik, omfattande psykologi, logik och grundragen af filosofiens historia och etik, samt uti allmän och svensk historia, omfattande hufvuddragen af samhällsskickets utveckling ända intill närvarande tid. Jag afviker från Professor Landtmanson deruti, att jag ej anser särskildt förhör böra anställas i statskunskap, såsom ett särskildt ämne, och från hvad Professor Rabenius under öfverläggningen yttrat deruti, att jag anser snarare allmän än svensk historia böra vara föremål för förberedande studium. Svenska historien ingår hvad rättsväsendet angår uti laghistorien och statsrätten, samt i små speciella förgreningar i de särskilda rättsdisciplinerna. Vid det förberedande studiet bör svenska historien erhålla sin belysning i sitt sammanhang med den allmänna historien. Slutligen anser jag denna förberedande examen böra

ombesörjas af den filosofiska fakulteten, dock att den så ordnas, att dithörande studier afse att concentrera och i den riktning, som det blifvande fackstudiet bjuder, utvidga och fördjupa de insigter, som de studerande i lärdomsskolan förskaffat sig, samt att fordringarna så afpassas, att för den, som ordentligt skött sina skolstudier, denna examen kan absolveras på ett år eller under den tid, som nu i allmänhet åtgår för avslutande af studierna för preliminärexamen till hofrätts- och kansliexamina, hvilket lätteligen kan ske, då de ämnen, som sålunda blifvit föreslagna att ingå i juridisk-filosofisk examen, ej äro flere än de, som nu ingå i preliminärexamen. På detta sätt ordnad, skulle denna examen verka i mångahanda hänseenden välgörande. De ynglingar, som redan under sin skoltid hafva bestämt sig för det juridiska kallet, kunna genom att med mera intresse omfatta de i ifrågavarande examen ingående ämnen underlätta de första universitetsstudierna, och åt dem, som taga inträde vid universitetet och skola begynna ett sjelfverksamt studium, beredes genom denna examen tillfälle att inom förut bekanta områden och till en inom kort tid förestående examen planmässigt anlägga det fria studium, som utgör universitetsverksamhetens karaktär, i stället för att såsom mången gång sker, då studierna afse ett mera fjerran liggande mål, planlöst, om icke värdslost, sköta sina första fackstudier, och för hvilkets kraftiga bedrifvande det ena hindret efter det andra visar sig genom saknaden af insigt i de ämnen, i hvilka inhemtade insigter utgöra oefftergiftiga förutsättningar för ämnets genomträngande. Tillvaron af en förberedande filosofisk examen är vidare egnad att från det juridiska studiet afskilja sådana, som därför sakna anlag eller erforderliga förberedande elementarstudier, på samma gång som den för dem, som ej bestämt sitt vitæ genus, utgör ett lämpligt försökstudium, hvilket, derest de juridiska studierna sedermera visa sig afskräckande, dock kommer den studerande till godo för annan examen i de humanistiska ämnena. I de länder, der skolstudierna stå på samma ståndpunkt som hos oss, såsom Norge, Danmark och Finland, har ock så ordnats, att det första eller såsom i Finland de första studieåren för juris kandidat-examen egnats åt förberedande humanistiska studier.“

Dekanus Professoren Rabenius afgaf följande yttrande:

“Äfven jag för min del anser att de studier, som böra föregå de juridiska examina, böra vara egentligen af direkt förberedande egenkap för dessa. Men under nuvarande förhållanden anser jag dock icke rådligt att i afseende på de förberedande studierna låta stanna vid hvad i detta hänseende kan inhemtas vid elementarläroverken, utan tror det vara nödigt att genom profning vid universitetet bör utrönas,

huruvida dessa förberedande kunskaper förefinnas i tillräckligt mått. I afseende på moderna språk och matematik anser jag det kunna stanna vid hvad som fordras för godkännande i mogenhetsexamen i dessa ämnen, så att det må vara tillåtet att aflägga juridisk examen för den, som erhållit adprobatur i matematik, franska och tyska. Deremot tror jag att för afläggandet af juris kandidat-examen bör fordras profning vid universitetet i *latin*, svensk *historia*, deri inbegripet hvad nu fordras i statskunskap, *filosofisk propedeutik* och *rätts- och samhällslära* samt *fornsvenska*. Hvad examen till rättegångsverken och kansliet beträffar, så anser jag att de förberedande ämnena böra bestå i sådana kunskaper, att examinanden erhållit *godkänd* i mogenhetsexamen i latin, matematik, historia, fransyska och tyska, och att profning vid universitetet bör åligga honom för hofrättsexamen endast i *rätts- och samhällslära* och *fornsvenska*, för kansliexamen i *rätts- och samhällslära*. — Att ställa förhören i dessa ämnen, i hvilka särskild profning bör anställas och som sålunda höra till filosofiska fakulteten, under någon särskild kontroll af juridiska fakulteten — såsom blifvit yrkadt — anser jag icke kunna ske, emedan jag finner det alltför oförmligt att den ena fakulteten kontrollerar den andras verksamhet, men deremot önskar jag att genom särskilda föreskrifter måtte bestämmas, att dessa förhör skola inom de ofvan angifna ämnena hållas inom sådana gränser, att de blifva direkt förberedande för det juridiska studiet, hvadan det också synes mig tjenligt att, om vederbörande myndigheter anse skäligt att genom särskildt stadgande bestämma en dylik gräns för dessa förhör, den juridiska fakulteten må dessförinnan varda hörd, så att med så stor noggrannhet, som ske kan, må angifvas de gränser, inom hvilka nämnda förhör skola ega rum, och dessa gränser ej utstakas vidare än som med förhörets ändamål, nemligen att vara ett prof på de direkt förberedande kunskaperna till juridisk examen, är öfverensstämmande.“

Härefter, och sedan ytterligare diskussion försiggått, enade sig fakultetens samtliga ledamöter i den mening, att, så länge den nuvarande examen för inträde i rättegångsverken qvarstode, det vore olämpligt att föreskrifva andra fordringar å de förberedande studierna för denna examen än för juris kandidat-examen, utan borde dessa studier anordnas lika.

Fakulteten hade sålunda beslutat att, jemte uttalande af den mening, att det vore önskvärdt att de juridiska examina ordnades i öfverensstämmelse med det förslag, som afgifvits af den år 1874 tillsatta komitén för afgifvande af förslag till ändring af universitetens statuter,

så att dessa examina bestämdes till två, nemligen juris kandidat-examen och en lägre juridisk examen, hemställa,

att den, som önskade undergå juris kandidat-examen, borde inför filosofiska fakultetens humanistiska sektion aflägga en förberedande examen i latinska och fornsvenska språken, historia, hvori äfven pröfning i statskunskap borde ingå, rätts- och samhällslära samt filosofisk propedeutik;

att för rätt till afläggande af ofvannämnda lägre juridiska examina hvarken någon förberedande pröfning vid universitetet borde stadgas eller kunskap i latinska språket fordras;

att i händelse de nuvarande examina för inträde i rättegångsverken och i Kungl. Maj:ts kansli komme att bibehållas, för rätt till afläggande af förstnämnda examen borde fordras samma förberedande examen som för undergående af juris kandidat-examen, samt för undergående af kansliexamen *dels* vitsord i mogenhetsexamen om godkända insigter i historia och filosofisk propedeutik, *dels* ock förberedande examen inför ofvannämnda sektion i rätts- och samhällslära, hvaremot kunskap i latinska språket icke borde för denna examen fordras; samt att fordringarna i den förberedande examen borde efter juridiska fakultetens hörande bestämmas genom särskild stadga.

Utdrag af fakultetens protokoll i ärendet skulle till det Större Akademiska Konsistoriet öfverlemnas.

Den 10 Januari 1882.

Närvarande: Dekanus Professoren Rabenius, Professorerne Rydin, Nordling och Afzelius.

§ 1.

Justerades fakultetens protokoll den 23 December sistlidna år, § 7, angående förberedande examina m. m.

Ex protocollo
Hugo Martin.

Bil. F.

*Utdrag ur filosofiska fakultetens i Upsala protokoll den 14 Februari
1880.*

Professor Sahlins

*Förslag rörande examina inom filosofiska fakulteten med afseende på
humanistiska sektionen.*

A. *Förberedande examen*, gemensam för dem, som vilja vinna doktorsgraden, och dem som vilja ernå kompetens till lärarebefattningar vid allmänna läroverken.

I förberedande examen ingå följande examensämnen: filosofi, latin och historia.

I dessa ämnen anordnas undervisningskurser, som genom en särskild stadga bestämmas såväl med afseende på omfattning som med afseende på undervisningstiden och lärotimmarnes fördelning på de särskilda ämnena.

Undervisningen bestrides af lärare, som för bestämd tid utses af filosofiska fakulteten.

Undervisningen bör vara obligatorisk och beräknas för ett läsår.

Examen anställs under Maj månad med dem, som begagnat undervisningen under läsåret.

Lärarne, som meddelat undervisningen, examinera, hvar och en i sitt ämne.

Examen omfattar endast de under läsåret genomgångna lärokurserna.

B. *Prof för doktorsgraden.*

Efter förberedande examen fordras för doktorsgradens vinnande disputation i något till sektionen hörande läroämne och i sammanhang med disputationen ett förhör i det läroämne, till hvilket disputationsafhandlingens ämne hör, och i två andra af examinanden uppgifna, till sektionen hörande läroämnen.

C. *Examen för kompetens till lärarebefattning vid allmänna läroverken = filosofie kandidat-examen.*

Filosofie kandidat-examen skall efter förberedande examen afläggas i sex ämnen enligt den ordning, som nedan meddelas, men med rättighet för examinand att blifva examinerad och erhålla betyg i hvilka

och huru många af filosofiska fakultetens läroämnen han utöfver det fordrade i sin examensanmälan uppgifver.

De läroämnen, som i de olika inom humanistiska sektionens område fallande examensämnesgrupperingarna såsom fordrade ämnen förekomma, äro följande:

- 1) Filosofiska ämnen: teoretisk filosofi, praktisk filosofi;
- 2) Språkämnen: svenska, latin, grekiska, tyska, franska, engelska;
- 3) Historiska ämnen: historia, statistik.

Filosofie kandidat-examen skall afläggas i någon af följande fyra ämnesgrupper med rättighet för examinand att undergå examen i flera ämnen efter anmälan:

- 1) Svenska, latin, teoretisk filosofi, praktisk filosofi, ett språkämne, ett historiskt ämne;
- 2) Svenska, latin, grekiska, ett filosofiskt ämne, ett språkämne, ett historiskt ämne;
- 3) Svenska, latin, tyska, franska, engelska, ett filosofiskt eller historiskt ämne;
- 4) Svenska, latin, historia, statistik, ett filosofiskt, ett språkämne.

För examens godkännande fordras, att examinen erhållit vitsordet godkänd i *fem* af de ämnen som fordras inom den examensgrupp, inom hvilken han anmält sig vilja undergå examen, bland hvilka fem ämnen svenska och latin icke få saknas.

Den, som i godkänd filosofie kandidat-examen erhållit vitsordet icke godkänd i ett af de läroämnen, i hvilka examen fordras inom den grupp, inom hvilken han anmält sig vilja blifva examinerad, må sedermera efter vederbörlig anmälan undergå särskild examen i detta ämne och deröfver erhålla betyg.

D. Disputationsprof för högre lärarebefattning.

Filosofie kandidat må aflägga disputationsprof utan sådant förhör, som för doktorsgradens vinnande erfordras.

Detta disputationsprof bedömes efter samma mått, som disputationsprof för doktorsgraden.

E. Kompetens.

Filosofie kandidat vare utan vidare examen eller annat prof vid universitetet kompetent att söka hvilken adjunkts- eller kollegabefattning som helst vid allmänna läroverken.

Filosofie kandidat, som nöjaktigt disputerat, ehvad han derjemte vunnit doktorsgraden eller icke, vare utan vidare akademiskt prof kompetent att söka lektorsbefattning, till hvilkens läroämnen ämnet för någon hans disputationsafhandling hör.

Bil. G.

S. A. K.

I nådigt bref till Kanslern af den 17 sistlidna Juni har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att Akademiska Konsistoriernas vid universiteten i Upsala och Lund samt Lärarekollegiets vid Karolinska institutet yttranden skulle infordras: dels om och i hvad mån utsträckt rätt att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk; och

dels huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga, eller om gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som finnas böra bibehållas, kunna tariffva förändring. Och har kanslern i anledning häraf genom remiss den 6 nästpåföljande Juli anmodat Lärarekollegiet att afgifva yttrande i ärendet, hvarvid kanslern tillika i afskrift öfverlemnad transsumt af det statsrådsprotokoll, som innefattar Herr Statsrådets och Chefens för Ecklesiastikdepartementet anförande i frågan.

Såsom i Herr Statsrådets berörda yttrande framhålles, måste medgifvandet af en utsträckt rätt att aflägga akademiska examina för dem, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk, blifva beroende derpå, om en tillfredsställande teoretisk utbildning för ett visst kall kan vinnas på den reala bildningens grund eller icke. Då Lärarekollegiet i detta sitt utlåtande endast har att taga hänsyn till *läkarekallet*, blir alltså frågan den, om en tillfredsställande utbildning för detta kall kan vinnas genom den reala bildningen; en fråga, hvilken — enär med den reala bildningen här icke torde kunna afses annat, än denna bildning sådan den för närvarande meddelas å våra läroverks reala linie med mogenhets-examen såsom slutpunkt — torde, för att noggrannare bestämma hvad Lärarekollegiet anser sig hafva att besvara, kunna uttryckas sålunda: är den utbildning, hvilken den yngling i allmänhet uppnått, som genom-

gått *läroverkens reala linie*, tillräcklig för att derpå bygga de studier, som fordras af läkaren, eller måste härför förutsättas en skolundervisning, anlagd såsom på den nu varande *klassiska linien*, med *latin* såsom obligatoriskt läroämne.

Lärarekollegiets första uppgift blifver då att, med hänsyn till de olika sätt, på hvilka undervisningen å de allmänna läroverkens båda linier för närvarande är anordnad, söka utröna, huruvida gagnet af den latinkunskap, som den klassiska linien afser att bibringa, tilläfventyrs motsvaras eller öfverväges af andra fördelar, som undervisningen å reala linien erbjuder, särskildt för den, som kommer att egna sig åt läkarekallet. Erkännande härvid den klassiska bildningens värde, kan Lärarekollegiet dock icke gå så långt, att det anser latinstudiet vara *nödvändigt* för att framkalla den skärpa och precision i tänkandet, hvarförutan högre och sjelfständiga studier skulle blifva mer eller mindre fruktlösa. En sådan uppfattning kan måhända hafva varit berättigad på en tid, då latinet beherrskade all högre undervisning och, grundligen känt och inlärdt af den studerande, var den apparat, hvarpå det djupare tänkandet nära nog uteslutande öfvades, men kan icke hålla stånd i den nuvarande tiden, då detta språk måst nedstiga från den plats det tillföre innehaft och intaga en vida anspråkslösare ställning. Utan att vilja förneka, att latinet, äfven på dess nuvarande ståndpunkt i skolan, eger en viss, synnerligast formelt bildande kraft, kan Lärarekollegiet icke underlåta att framhålla, att, för utvecklingen af de anlag och egenskaper, som fordras af den blifvande läkaren, dess vikt är jämförelsevis ringa och vida underordnad betydelsen af naturvetenskaperna, hvilka äro de ämnen, som hos ynglingen i skolan mest af alla förmå att väcka och utdana den iakttagelseförmåga, som är nödvändig för hvarje läkare, som skall blifva duglig i sitt kall. Tillser man nu hvilken ställning dessa, för den blifvande läkaren ojemförligt viktigaste, skolämnen intaga på det allmänna läroverkets olika linier, befinnes den ganska väsentliga skilnad ega rum, att undervisningen i zoologi och botanik å den reala linien fortgår till skolkursens slut, då deremot densamma å den klassiska upphör, då ynglingen lemnar sjetten klassen. Den omständigheten, att den å reala linien studerande ynglingen får, under den kanske bildbaraste perioden af sin skoltid och då själsförmögenheterna erhållit större mognad, åtnjuta en undervisning i dessa naturvetenskapsgrenar, hvilken den å latinlinien studerande icke erhåller, äfvensom den reala undervisningens planläggning i öfrigt, med ett lemnadt större utrymme åt de matematiska ämnena, gör, att Lärarekollegiet icke tvekar att såsom sin åsigt uttala, att undervisningen å reala linien erbjuder *större* garantier för en persons lämplighet till

läkarekallet än den å klassiska linien, och att alltså rätt bör lemnas den, som genomgått den förre linien, att aflägga den akademiska examen, som är förberedande för de medicinska studierna.

Men då Lärarekollegiet, det oaktadt, icke anser sig kunna tillstyrka, att latinet helt och hållet uteslutes ur kedjan af de ämnen, som ingå i den blifvande läkarens bildning, har detta sin grund uteslutande i åtskilliga rent praktiska skäl, beroende på för handen varande förhållanden. Väl anser Lärarekollegiet att det skäl af ifrågavarande art, som kanske oftast plägar åberopas, eller den vetenskapliga terminologiens samband med latinet, icke eger den betydelse som i allmänhet tillägges detsamma, ty dels är en stor del af de termer, som inom medicinska vetenskaperna förekomma, härledd icke från latinet, utan från grekiskan, dels äro de termer, som hafva sitt ursprung från latinet, ofta nog hemtade från ord och uttryck, som icke i de klassiska auktorerna förekomma och icke ingå i de latinkurser, som i läroverken läsas, dels finnas redan nödiga ordböcker, som utreda härledningen och betydelsen af dessa termer. Men andra, mera väsentliga hinder för latinets fullständiga aflägsnande från de för läkarebildningen grundläggande studierna förefinnas. Hit är att hänföra, att farmakopeerna både här och i andra länder äro affattade på latin och att all receptskrifning, åtminstone i vårt land, försiggår på detta språk, äfvensom att de mera sammansatta latinska beteckningarna fordra för att rätt förstås och användas, någon insigt i den latinska grammatikans grundregler.

Då i följd af nyssnämnda omständigheter Lärarekollegiet alltså anser anspråk på någon kunskap i latin böra ställas på den, som aflagt mogenhetsexamen på den reala linien och egnar sig åt läkarestudier, håller Lärarekollegiet före, att fordringarna böra bestämmas med hänsyn allenast till ofvannämnda omständigheter och i följd häraf sättas betydligt under dem, som för närvarande äro föreskrifna i mogenhetsexamen. Framför allt torde den färdighet i latinskrifning, hvarpå i denna examen lägges så synnerlig vikt och hvars förvärfvande förutsätter ett speciellt inträngande i språket, en noggrann kännedom om grammatikans regler och undantag, samt ett inöfvande af flerfaldiga hos de mest erkända auktorerna förekommande fraser och uttryck — hvilket allt erfordrar ett långvarigt arbete — vara obehöflig för det ändamål, hvartill hänsyn här är att taga; och synas fordringarna i språket, korteligen angifna, kunna inskränkas till kännedom om dess allmännaste grammatiska byggnad och till en förvärfvad förmåga hos den studerande att, med tillhjälp af ordbok, öfversätta en lättare latinsk författare.

Huruvida den pröfning, hvarigenom skulle utrönas att ett dylikt kunskapsmått inhemtats, lämpligast bör anställas vid *universitet* genom en särskildt utsedd examinerare, på sätt som är bestämdt med afseende å pröfningar i vissa för den teologico-filosofiska examen förberedande kunskapsarter, eller vid *högre allmänna latinläroverken* å tider då mogenhetsexamen der eger rum, under den kontroll, som den nuvarande censorsinstitutionen erbjuder, torde vara en fråga, som, för att af Eders Kungl. Maj:t afgöras, icke erfordrar utredning från Lärarekollegiets sida.

Lärarekollegiet får alltså såsom sin åsigt uttala, att rätt att aflägga den akademiska examen, hvarom här är fråga, bör medgifvas dem, som undergått afgangsexamen på läroverkens *real* linie, dock att hvar och en, som efter aflagd mogenhetsexamen å nämnde linie anmäler sig till den medicofilosofiska examen, skall styrka sig hafva i vederbörlig ordning aflagt ett särskildt tilläggsprof i latinska språket af ofvan angifna beskaffenhet.

Hvad härefter angår den förberedande examen, om hvars behöflighet och lämplighet Lärarekollegiet har att yttra sig, eller den medicofilosofiska, synes ingen tvekan böra uppstå om nödvändigheten af denna examens bibehållande. De egentliga medicinska studierna förutsätta nemligen ovedersägligen garantier för att insigter, helt andra än de, skolan någonsin skall kunna förmå att bibringa, förvärfvats just i de ämnen, som i nämnda examen ingå, eller i zoologi, botanik, fysik och kemi. Frågan blir då, om nu gällande bestämmelser angående denna examen böra bibehållas eller tafva förändring. Af hvad här redan blifvit anfördt framgår, att Lärarekollegiet anser det för tillträde till denna examen föreskrifna vilkor, att den, som vill densamma undergå, skall i mogenhetsexamen hafva aflagt prof på minst godkända insigter i latinska språket, eller ock genom särskildt prof vid allmänt läroverk visat sig hafva förvärfvat motsvarande insigter i detta läroämne, böra till förmån för dem som genomgått läroverkens *real* linie så ändras, att dessa förklaras endast behöfva förete intyg om aflagdt godkänt prof i latinska språket af den beskaffenhet och till den omfattning, som ofvan korteligen antyds.

Ehuru Lärarekollegiet icke anser någon ytterligare förändring erforderlig i de rörande ifrågakvarande examen gällande *stadganden*,

kan Lärarekollegiet dock icke underlåta att framhålla vigten af här nedan angifna förändring i *beskaffenheten af en del utaf studierna* för denna examen. Det ligger i sakens natur att, beträffande anordningen af en förberedande examen, hänsyn måste tagas icke blott dertill, att de ämnen, som i examen ingå, äro rätt valda — något som Lärarekollegiet anser här vara fallet — utan äfven dertill, att studiet i dem erhåller en sådan riktning, att hvad som inhemtas blir särskildt lämpadt att derpå bygga de fackstudier, som efter den förberedande examens afslutande skola idkas, och att sålunda det mål, hvartill samma examen syftar, troget fasthålles. Det är otvifvelaktigt insigten härom, som föranledt, att i åtskilliga andra länder en sådan anordning vidtagits, att den examen, som motsvarar den medico-filosofiska, inflyttats bland de medicinska fakultetsexamina. En sådan anordning anser Lärarekollegiet äfven för vårt land kunna erbjuda väsentliga fördelar, men då densamma under för handen varande förhållanden torde möta hinder att genomföra, så synes det Lärarekollegiet, att den icke för närvarande bör ifrågasättas. Lärarekollegiet har emellertid ansett sig skyldigt att, i de medicinska fackstudiernas intresse, betona vigten af att de studier, som bedrifvas för den medico-filosofiska examen, anordnas så, att de blifva lämpliga såsom underlag för *medicinsk* bildning. Det är företrädesvis zoologien och botaniken, beträffande hvilka detta ej kan sägas vara förhållandet. Hufvudvilkoret för att studiet i dessa ämnen skall intaga en rätt ställning såsom grundläggande för den medicinska bildningen är, att det biologiska elementet i samma ämnen kommer till sin fulla rätt och blir den förvärfvade kunskapens egentliga kärna. Så är dock icke nu förhållandet. Orsaken härtill är emellertid, enligt Lärarekollegiets åsigt, att söka icke så mycket i det sätt, hvarpå studierna vid universitetet bedrifvas, utan fastmera i den ytterst ofullständiga kunskap i dessa ämnen, med hvilken den på läroverkets klassiska linie studerande ynglingen lemnar skolan, i följd af att allt studium i naturalhistoria å denna linie upphör med sjette klassen; en omständighet, som inverkar menligt icke blott derigenom att den del af skolans hela undervisningstid, som tilldelas naturalhistorien, i förhållande till dess vikt blir alltför ringa, utan äfven derigenom att den lägre grad af utveckling, hvarpå lärjungarne befinna sig i öfre sjette klassen, då slutpröfningen i zoologi och botanik eger rum, i jemförelse med vid tidpunkten för mogenhetsexamens afläggande, nedtvingar studiet i dessa båda ämnen till en lägre ståndpunkt än som vore erforderlig, om undervisningen i dem utsträcktes till skoltidens slut. I denna begränsning både utåt och inåt af studiet uti ifrågavarande ämnen å latinlinien ligger utan tvifvel till stor del orsaken till svårig-

heten att få undervisningen i dem bedrifven på ett fullt rationellt sätt och att i någon väsentlig mån höja densamma öfver elementen af den speciela artkunskapen och djur- och växtrikets allmännaste systematiska indelning. Nyssnämnda förhållanden, i förening med medvetandet hos ynglingen att under de två sista åren af skoltiden all undervisning i zoologi och botanik upphör, och det härpå beroende sträfvet hos honom att med så liten möda som möjligt vinna målet att erhålla ett examensbetyg, för att sedan vara fri från all läsning i dessa ämnen under vistandet vid skolan, kan icke annat än verka till försvagande, i stället för väckande, af det lefvande intresse, som, viktigt för studiet i alla ämnen, är ovilkorligen nödvändigt för de naturvetenskapliga studiernas framgång. Men äfven der ett dylikt intresse hos ynglingen vaknat, torde detsamma oftast gå förloradt under den tid, som förflyter mellan profvets afläggande och mogenhetsexamen; och otvifvelaktigt torde vara att, då denna examen försiggår, det mesta af hvad som inhemtats i de ifrågavarande ämnena är bortglömdt. Att med sådana förkunskaper gifva de studier, som idkas vid universitetet för den medico-filosofiska examen, den ofvan angifna för de blifvande medicinska studierna lämpade, mera djupgående riktningen, torde svårigen låta sig göra, åtminstone icke utan en ytterligare tillökning i den redan nu allt för långa studietiden för den blifvande läkaren. Och då en sådan utväg vore i högsta måtto betänklig och derjemte stridande mot hvad Departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet uttalat såsom önskvärdt, kan Lärarekollegiet icke underlåta att framhålla

att, för vinnande af det ofvan angifna målet af en annan riktning åt zoologiens och botanikens studium för den medico-filosofiska examen, med nödvändighet fordras den förändring i organisationen af det allmänna läroverket, att, äfven å dess klassiska linie, undervisningen i dessa ämnen utsträcker till skolkursens slut.

Lärarekollegiet framhärdar etc.

Stockholm den 15 December 1881.

Afskriftens riktighet bestyrkes, ex officio:

Willh. Beskow.